BISERICA

MITROPOL. UNGR.-VL.

Prim. IOSIF
loc. I. Ploeşténu

Ep.R.N.-S.GENADIE
loc. D. Cralov.

Ep. Buz. INOK.
loc. Val. Rom.

Ep. Arg. GENAD.
loc. G. Piteştenu.

MITROPOL. MOLD.SUC,

IOSIF
loc. D. Foteşn

Ep.R. MELCHIS.
loc. I. Bacăon

Ep.H.SILVESTRU
loc. C. Bărlădénu

Ep. D.jos PART.
loc. Ir. Gălăţénu

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

REV. PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

ANUL al XI-lea

No. 6.

SEPTEMVRIE.

BUCUREŞTĪ
TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICESCĪ
34. Str. Principatele-Unite, 34.
1887.

Meditată după Zamfir Ionescu de M. I. Călinescu.

Material pentru Istoria Bisericéscă şi Naţională a Românilor.

Iată ce relaţiĭ preciόse ne dă Dimitrie Filipid în opera sa, „Istoria Veche a Românilor“ şi pe care le estrage din autoriĭ Bisantinĭ şi din studiile ce singur a facut (pag. 175. etc. Vol. I).

„Creştiniĭ ceĭ împreştiaţĭ în România şi fără Episcopı (la început) nu s'aŭ uitat de ceĭ de o credinţa cu dênşiĭ din Constantinopol şi li se votéza de acia episcop Gotieĭ. Acesta a fost renumitul Ulfila, dintre creştiniĭ Goţĭ locuitorĭ în Asia, caduţı sclavĭ, care pela jumetatea seculuĭ al IV (355) se hirotoniseşte Episcop al Goţilor în Constantinopol şi se duce în ţara de peste Dunarea, întorcênd la religia luĭ Christos pe Goţĭ. In ţara Thiringilor, în ţara Romanésca, unde era Fritigern Rege (sub regele Atanarich) a Goţilor. Intreprinderea luı Ulfila ş'a ajuns scopul; ĭar în ţara Victofalilor (Moldova), unde era Atanarich Rege al Goţilor, care era şi întêiul Rege al Goţilor despre Apus, întroducêndu-se acolo Religia Creştina ş'a gasit miı de pedicĭ. Atanarich, caruea şi Fritigern îĭ era supus se declare inimic credinţeĭ celeĭ noua. Căcĭ omuluĭ ce cugeta militareşte în totul, îĭ desplace religia, care inspira umanitate şi pace. Pentru ca-ĭ era teama luĭ, ca nu cumva Go-

ţiĭ devenind creştinĭ, să fie rĕĭ soldaţĭ. Era dar înverşunat contra religieĭ (creştine) şi a pămêntuluĭ Românieĭ; şi maĭ ales Moldova se udă atuncĭ cu sîngele martirilor. Ast-fel sufere martirul pentru Christos şi Marele între Martirĭ Nichita, ce-şĭ trăgea origina dintre Goţĭ orĭ dintre Româniĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ, şi a căruea amintire o serbéză Biserica în luna luĭ Septemvrie în 15.

Să ştiĭ, amice, ca veĭ afla şi Biserica zidită în România pe numele Mareluĭ Martir Nichita, maĭ cu séma în Moldova, unde, cum se pare, Sântul Nichita a suferit martirul pentru Christos. In zadar veĭ căuta, (dovezĭ) nu veĭ afla nicăirĭ. In general Marele Martir Nichita a suportat martirul înainte de întórcerea luĭ Ulfila din Constantinopol, saŭ şĭ-a misiuneĭ sale."

Iată despre acesta, (Ulfila) ce ḑice Sozomen: „Mulţime dintre ceĭ de sub Fritigern devenind martirĭ pentru Christos aŭ fost ucişĭ (saŭ maĭ înainte, saŭ şi după ce Fritigern s'a facut creştin; ĭar el s'a făcut din ordinul luĭ Atanarich, primul Rege al Goţilor din Apus). După acea Atanarich supărându-se, că adică religia strĕmoşésca s'a stricat, pe mulţĭ la multe schingĭuirĭ ĭ-aŭ supus, ĭar pe alţiĭ nicĭ cercetându-ĭ ĭ-aŭ ucis.

Se ḑice că el punênd pe un car statua unuĭ idol şi învĕlită purtându-se în fie-care ḑi în jurul celor ce se denunţaŭ că sunt creştinĭ, a ordonat sa i se închine şi să-ĭ sacrifice (statueĭ) aceĭa, pe cariĭ îĭ aducea. Iar ceĭ ce se abţineaŭ li se ardeaŭ corturile

împreună cu ómeniĭ. Aceste s'a întêmplat atuncĭ în ţara Românéscă şi în Moldova.

Ulfila, ḑice acelaşĭ Sozomen : la început de loc nu se deosebea de Biserica Generală Ortodoxă ; după ce însă s'a dus la Constantinopol, (în misiune) se ḑice că discutând cu el despre credinţă ceĭ maĭ însemnaţĭ din eresul arian şi promiţêndu-ĭ că-l vor ajuta în misiunea luĭ către împĕratul, dacă va crede de o potrivă cu eĭ, constrâns de nevoe, saŭ socotind ca în adevĕr este maĭ bine a cugeta ast-fel despre D-ḑeŭ, a consimţit şi el cu eĭ în a le luĭ Arie şi a rupt tot poporul dela Biserica Generală (Ortodoxa)."

Iar misiunea acésta (de representant al poporuluĭ Goth), pe care a sĕvêrşit-o Ulfila, a fost pe timpul luĭ Valent, cu scop de a cere conajutorul luĭ spre a combate cu Fritigern contra luĭ Atanarich. Sozomen ḑice: „Ca s'a întêmplat împrejurarea acésta dincolo de Dunarea, în Bulgaria de asta-ḑĭ, ĭar Socrat: în partea drépta, cea ce este şi maĭ probabil, şi prin urmare maĭ înainte de invasiunea Hunilor. Revolta ori rĕsboiul intre Fritigern şi Atanarich, ḑice Socrat, s'a întêmplat în partea drépta a Dunareĭ. Fritigern ajutat de Valent a învins pe Atanarich, de acea primeşte religia (arianismul) bine-facetoruluĭ şi îndémna pe ceĭ din jurul sĕŭ sa faca aceiaşĭ. Şi de aicea: Cele maĭ multe seminţiĭ de a le Goţilor aŭ priimit eresia luĭ Arie.

Ca Ulfila nu numaĭ pe Thiringĭ, ci şi pe Victofalĭ să încércă a-ĭ converti (nu numaĭ pe locuitoriĭ Ţăreĭ Româneştĭ, ci şi pe ceĭ aĭ Moldoveĭ) acelaşĭ So-

crat ḑice: Fiind-că Ulfila nu numaĭ pe ceĭ de sub Fritigern, ci și pe Goțiĭ ceĭ de sub Atanarich ĭ-a învĕțat Creștinismul. Atanarich, pentru ca s'a îndepartat dela legea strĕmoșască, pe mulțĭ dintre creștinĭ ĭ-aŭ supus schingĭuirilor, în cât devin martiri atâțea barbarĭ arienĭ. Dar acela Arie . . . . aceștia barbarĭ priimind din sinceritate Creștinismul aŭ despreţuit viața de aicea pentru credința în Christos."

Reîntorcêndu-se arian Ulfila la Thiringĭ, pe care maĭ înainte ĭ-a păstorit în legea Universala (Ortodoxă), a-ĭ strĕmuta din ea nu era ușor, și nicĭ nu putea fi fără primejdie. Pentru acea se abținea de a ḑice ca Christos este creatura, saŭ nu îndrasnea; ci a întrodus o a doua divinitate ne zidita, trimésa de D-ḑeŭ în lume, și ast-fel cultiva ambele părțĭ și pe arienı și pe Goțiĭ (ortodoxı). Dacă Ulfila a declarat că cugetă cele a le Bisericeĭ Ortodoxe, după cum óre-cariĭ ḑic și voesc, póte a făcut'o după ce a trecut cu Goțiĭ Dunarea și s'a așeḑat în pămêntul Constantinopolitanilor și pe când Valent ne maı traind, atuncĭ aruncând arianismul sĕ fi admis el socotința ce era maĭ tare și să se fi întors la Biserica Universală și Ortodoxa. Dar eresia luĭ Arie alungată de acolo s'a rĕspândit maĭ la tóta gintea Germană. Maĭ întĕiŭ Ulfila a tradus Evangeliul în limba gotă, căre-ĭ cea veche a nemților de acum și se apropie maĭ mult de dialectul sfedezilor de astă-ḑĭ, saŭ de alt dialect al nemților. Acesta-ĭ șĭ'o dovadă puternică că Goțiĭ de acolo, din Scandinavia, aŭ invadat în părțile nóstre.

A tradus și o parte din Testamentul Vechiŭ, dar temêndu-se ca să nu aprindă înca maĭ mult în turma

sa dedarea către resbel şi militarism, s'a abţinut dela traducerea carţilor Impĕraţilor. A întrebuinţat literile greceştĭ, esceptând doue saŭ treĭ, pentru a putea esprima sonurĭ cu totul deosebite, pe care cu mult maĭ în urmă Goţiĭ apusenĭ în Ispania, priimind credinţa latinilor, lepădându-le (literile grece) aŭ întrodus cele latineştĭ. S'a conservat şi până acum Evangeliul luĭ Ulfila şi-l înţeleg învĕţaţiĭ nemţĭ.

Nu numaĭ Religia creştină ci şi literile voind Ulfila a le întroduce la Goţĭ a întimpinat multă greutate. Pentru ca Goţiĭ dispreţuiaŭ cărturăria, fiind-că înfemeeşte pe ómenĭ şi-ĭ face neapţĭ de resboĭ...." Acestea le ḑice Filipid macedonénul respectiv de timpurile Goţilor şi din care înţelegem că autorul admite existenţa Românilor şi persistenţa lor în Dacia Traiană şi după venirea Goţilor, dupre cum şi creştinarea lor.

Acum ĭată ce ni spune tot Filipid relativ de timpurile şi despre epoca năvălireĭ sĕlbatecilor Hunĭ în aceste pamênturĭ (pag. 188... Vol. I).

Timpurile Hunilor.

„Iar Româniĭ noştri ce aŭ facut (năvălind Huniĭ)? Aŭ trecut şi eĭ Dunarea şi şĭ-aŭ scapat viaţa în pămêntul Constantinopolitanilor? Póte uniĭ, probabil o parte de tot mica dintre toţĭ (Româniı), ĭar ceĭ maı mulţĭ, adica maĭ toţĭ, aŭ rĕmas în ţară, retrăgêndu-se din faţa vijelieĭ pentru moment în locurĭ ascunse, în pădurĭ şi munţĭ şi refugiăndu-se în locurile de

peste rîurĭ. Sélbătĕcia inimicilor năvalitorĭ se porneşte şi se revĕrsa, (îndecomun) în contra celor ce stĕpânesc, nu însă în contra celor stĕpâniţĭ (adică a Românilor), pentru că stĕpâniĭ ceĭ noĭ (aĭ Românilor-Goţiĭ) eraŭ maĭ jos. Româniĭ eraŭ spectatorĭ aĭ evenimentelor, de şi nu ne ispitiţĭ, pentru că tótă ţara era cutrieratâ şi frământată de către veneticiĭ rĕsboinicĭ; dar eĭ se deosebea de sigur uniĭ de alţiĭ şi nu se amestecaŭ ceĭ ce stepânea cu ceĭ ce stepânise la început; pentru că era cu greŭ şi se socoteaŭ de aceştia ca inimicĭ.

Considerându-se (Româniĭ) de aceştia (Hunĭ) ca supuşĭ şi cultivatorĭ şi prea înţelepţĭ fiind se purtaŭ cu eĭ maĭ milos. Apoĭ nu trebue a socoti nicĭ pe Hunĭ cu totul selbatecı şi privaţĭ absolut de orĭ-ce civilisaţiune; Cu timpul puţin câte puţin se legă amiciţie între dênşiĭ. Iar dacă la istoricĭ nu se face nicĭ o vorbă despre Românĭ, nu-ĭ lucru curios şi nicĭ cu totul strein. Cací şi maĭ înainte şi dupa acea, dela început şi până în timpurile de acum, ale filosofilor numiţĭ, vedem ca numaı pe popórele cele resbelnice istoricii le amintesc maĭ cu distincţiune, maĭ mult de cât pe cele agricole şi pe cele ce duc viaţă pastorală-ciobanĭ. Multă vorba se face la mulţı (scriitorĭ) despre Cumanĭ, Utzĭ, Cangarĭ, Ungurĭ, Azarĭ, Avarĭ, Hunĭ, Goţĭ, Dacĭ, Geţĭ, Scyţĭ şi de ceĭ-lalţĭ barbarĭ ce aveaŭ mania de a ucide pretutindenea şi n'aŭ lasat, aşa ḑicênd, nicĭ o palma ne udată de sînge omenesc; iar despre Românĭ şi despre ceĭ înainte de eĭ, localnicĭ, comitate pacĭnice, în adevĕr demne de însemnat, a le strĕmoşilor noştri, nu se

face nicĭ o amintire, cea ce nu-ĭ curios. Aŭ fost şi pe timpul Dacilor şi a Geţilor şi a Scyţilor veneticĭ şi locuitorĭ pamêntenĭ localnicĭ, şi nu trebue să socotim că ţara a rĕmas parasita de ómenĭ când veneticiĭ s'aŭ dus; de aseminea şi după acea pe timpul Goţilor, Hunilor, Avarilor, Bulgarilor, Cangarilor etc. etc. aŭ fost Românĭ locuitorĭ pămêntenĭ..." Ne spune dar Filipid macedonénul, basat pe autoriĭ Bisantinĭ, cá Româniĭ aŭ persistat şi pe timpul hórdelor Hune. Tot acest autor Filipid macedonénul la pagina 206, istorisind despre timpurile luĭ Atila, ĭata ce ne refera cu probabilitate respectiv de limba românésca şi de influenţa Românilor asupra civilisaţiuneĭ sociale acelor timpurĭ la hórdele barbare. *Filipid pagina 206* etc. Şi în alte locurĭ a scriereĭ sale, de mare valóre pentru noĭ Româniĭ.

„Limba românésca în Regatele luĭ Atila era comuna, ca limba cu totul acelor localĭ şi a comercianţilor şi a meseriaşilor. Ea se numea de asemenea şi limba ausonica şi Româniĭ de catre uniĭ se numeaŭ Ausonĭ; de catre uniĭ (ḑic) cu dreptul deşerţĭ la minte, dispreţuind cu indignare numirile presente şi locale şi căutând streine între streinĭ, dela streinĭ. Limba Italiana, ca sora cu acésta socotind'o, care-ĭ ausonica, aŭ numit şi pre Româniĭ noştri Ausonĭ.... Se pare că Româniĭ eraŭ un popor supus, liniştit, şi dedaţi la agricultura şi pastorie, ducênd ast-fel o viaţa singuratica, aşa se judecaŭ de catre ceĭ ce stĕpâneaŭ locul, şi traiaŭ liniştiţĭ între dênşiĭ şi nesuperaţĭ; dupre cum îĭ vedem şi alta dată sub alţĭ despoţĭ şi chiar pâna în timpurile nóstre; şi alţiĭ (Ro-

mânĭ) în alte parţĭ. Apoĭ nu trebue a socoti cá Hunii şi Tátariĭ se purtaŭ în general în mod barbar cu toţĭ, dupre cum aŭ scris uniĭ prea vrajmaşeşte orĭ prea uşor. Goţiĭ însă ca popor fost stĕpânitor, împrotivitor şi sub prepus, eraŭ persecutaţĭ (de Hunĭ). Pe lânga acea, Româniĭ traiaŭ ca cultivatorĭ şi ciobani, ca închinatori Demetreĭ şi luĭ Pan, pe când Huniĭ se ocupaŭ exclusiv de arme şi se închinaŭ lui *Aris* (Marte), de acea Româniĭ le eraŭ cu totul de folos....“

Iata dar că dupa Filipid limba Românilor era limba comună a acestor locurĭ pe timpul Goţilor, Hunilor şi altor popóre navalitóre şi că trăiaŭ liniştiţĭ între barbarĭ.

Istoricul *Filipid* la pagina 243, 244 şi 245 ne maĭ rapórta: înca timpurile vechĭ aŭ existat şi stăturele independente în aceste ţĕrĭ, compuse maĭ ales dintre Românĭ. Nu trebue să admitem că n'aŭ fost nicĭ un contact între Românĭ cu ceĭ de alt neam, maĭ ales cu aceĭ dintre barbarĭ ce rĕmâneaŭ între Românĭ, dupa ce poporul barbar la care aparţineaŭ se ducea din Dacia Traiana. Iata acele comunitaţĭ citate de Filipid.

Comunităţĭ Româneştĭ.

„Maĭ înainte de venirea Avarilor în România, cunóscem douĕ comunitaţĭ, cea maĭ mare parte compuse dintre Românĭ. Una îşĭ are începutul din tâlharie (nu te curiosita, ca şi marea putere a Romanilor, care aŭ nimicit multe tallhariĭ, are un început cam de felul acesta), dar s'aŭ desfiinţat de către

Avari. Mundus Domnitor Hun este cel ce a înfiinţat pe cea dintĕiŭ în locurile grele de strĕbatut, în partea drépta a Dunăreĭ, din adunaturĭ şi amestec de ómenĭ, maĭ cu sémă din Românı şi predaŭ parţile de pe lânga fluviŭ. S'a stremutat felul acesta de tâlhărie spre stânga şi s'aŭ aşeḑat cam în susul cataractuluĭ Dunăreĭ. Tâlhariĭ avênd acolo o citadelă, ca metropolă a sistemuluĭ lor, maĭ cu séma ca punct strategic de tâlharie, suparaŭ pe locuitorii de pe malurile Dunareĭ.

Din causa acésta Avariĭ acusaŭ pe Constantinopolitanĭ, ca pretutindenea fiind pace, în parţile acele eraŭ cu neputinţa a trai cine-va liniştit pe acolo. Tâlhariĭ se numeaŭ Scamarĭ (Σκαμάροι), iar numele lor era pretutindenea cunoscut.“

„O alta comunitate Românéscă s'a înfiinţat dincolo de Olt şi tot de către Avarĭ şi acésta ĭaraşĭ s'a desfiinţat. La început acésta era o citadela în care Imperatorul Iustinian a stabilit pază Constantinopolitană.

Dupa acea Hilvudiŭ facênd în ţara Românésca şi în Moldova numele Constantinopolitanilor respectat şi temut barbarilor, aŭ căḑut într'un resboĭ. Imperatorul a trimes legaţĭ la Anḑĭ, ca sa se înţeléga, pentru că citadela era zidita din vechime de Traian, Turis (Turnu) cu numele, cerênd el a o pazi pe banĭ şi ca apĕrare (propirgiŭ) fiind acolo a stĕpânireĭ Constantinopolitane ; maı cu séma pentru ca Huniĭ treceaŭ peste Dunarea şi prădaŭ, aceştia (paḑitoriĭ turnuluĭ sa-ĭ alunge pe barbarĭ şi cerea sa-ĭ dea şi pe falsul Hilvudiŭ. Dar acesta (şeful Turnu-

luĭ) nesupunêndu-se şi ducêndu-se în Tracia Generalul Narse l-a prins şi pedepsit de şi a vorbit latineşte cu el.

Iar Anḑiĭ şi Româniĭ ceĭ din citadelă, avênd în jurul lor pămênt în deajunse, trăiaŭ autonomĭ, şi în libertate, când le permitea împrejurările; ĭar comunitatea s'a numit Românó-Slavonică. Localitatea acesteĭ comunitaţĭ era partea ce se numeşte acum Romanaţĭ. Iordane care a scris istoria Goţilor în jumĕtatea suteĭ a şésea, numeşte comunitatea *Slavinion Româneşte.* (Σλαβινιον ρωμανένσε).

Iar la pagina 402 Dimitrie Filipid istoriseşte atât vechitatea creştinătaţeĭ Ortodoxe la Românĭ, organisarea lor religiósă, cât şi luptele ce aŭ avut a susţinea contra Catolicilor atacatorĭ şi a Protestanţilor invadatorĭ asupra credinţeĭ lor Ortodoxa. Iata acum şi espune acest sujet tot de Filipid.

Ce fel sunt eĭ. (*adică originea şi Religia Românilor*).

„Cumaniĭ ceĭ din Ungaria venind adese în conflict cu Unguriĭ, deşi regele întrebuinţa tot mijlocul de a şĭ-ĭ atrage în favórea sa, logodind pentru fiul seŭ, ca femee, o principésa Cumană, la urma urmeĭ s'a supus, şĭ'a abdicat în favórea Ungurilor ca şi la religia şi obiceiurile şi limba lor, dupre cum şi la Egemonia lor. Iar ceĭ din România (Cumanĭ) încetul cu încetul dupa aceia unindu-se cu Româniĭ a suferit şi eĭ aceaşĭ sórta cu eĭ. Regele Ungurilor, din causa că era supus papeĭ şi nevoit de acela, s'a încercat adese a-ĭ aduce pre eĭ la credinţa latinéscă; ci n'a săvêrşit nimic, dar maĭ puţin încă nasareiĭ, dupre

cum ḑic, cărora li s'aŭ permis, într'un mod ridicul, localitățile dela Olt, ca și cum parțile de peste Olt ar aparținea Ungurilor, până unde ar putea a se întinde cu armele; lucru ridicul aŭ sĕvêrșit pe la anul 47 al seculuIuĭ al 13. Cumanii urmaŭ Religieĭ lor strĕmoșeștĭ și pâna în al 10 an al seculuIuĭ al XV se maĭ conservaŭ înca Cumanĭ etnicĭ (pagânĭ) în Moldova. Pe când Românii fiind supușĭ vecheĭ Religiĭ Resăritene puțin se îngrijaŭ de ceĭ ce se încercaŭ aĭ destrage pe eĭ dela legea lor (Rĕsariténă).

Ḑic ca era un Episcop latin în anul 33 al seculuIuĭ al XIV, caruea i se supuse dupa aceia și (Românii) ceĭ din Episcopia Milcovuluı, care și acésta n'a putut sa progreseze, pentru ca Cumanii s'aŭ alaturat la credința Românilor, saŭ a Tătarilor Mahometanĭ. Auḑind de Episcopĭ latinĭ pe atuncĭ să nu-ĭ socoteștĭ pre eĭ pastorĭ de turme existente, ci acelor ce aveaŭ sa fie. Niște aseminea episcopate eraŭ creațiunea unor ómenĭ nebunĭ de slavă, nutrind scopurĭ politice, și cariĭ se încearcă de a-șĭ întări stĕpânirea lor cu tot chipul; dupre cum și celibatul preoților (neînsurarea preoților) mult a contribuit la acest scop, făcênd pe preoțĭ ca niște soldațĭ credincioșĭ lor și rĕĭ cetațenĭ.

Românii cu toțiĭ eraŭ creștinĭ pe aceste locurĭ și aveaŭ Episcopĭ, dar ne recunoscênd stĕpânirea cea nețĕrmurită a acelora, (a papistașilor) nu-ĭ socoteaŭ ca făcênd parte la turma luĭ Christos. Prin urmare trebue aĭ considera ca lupĭ pe niște aseminea, aruncêndu-se asupra turmelor din alt staul, și umplênd lumea de rĕscóle și turburărĭ".

Poporul Românilor maĭ tot, din tótă vechimea, cu credincioșie a persistat în Religia Răsariténă a vecheĭ Bisericĭ Universale, și maĭ înainte încă de Vandalismul Ungurilor îșĭ aveaŭ Episcopiĭ și preoțiĭ lor. Și în Banat și în Guila și în Ardeal Româniĭ, pe unde îșĭ aveaŭ Unguriĭ stĕpânirea lor, eraŭ urmatorĭ maĭ toțĭ Religieĭ Răsaritene și Universale. Chiar și Româniĭ din interiorul Carpaților, ḑicem despre Româniĭ cariĭ locuesc țara Românéscă, Moldova și Basarabia. nu s'aŭ departat nicĭ-odată dela vechea Biserica Universală ; iar ceĭ ce ḑic din contra se înșala saŭ mințesc și sunt cu totul departe de probabilitate.

Acel ce judeca bine ar socoti ca ne exercitând nicĭ papistașii o stapânire în Ardeal Guila și Banat cu greŭ ar fi exercitat-o acésta în România de Miaḑa-ḑi și de Rasarit, unde Româniĭ se guvernaŭ autonom. Dar unii fanaticĭ saŭ maniaci de slava, venind sub forma credințeĭ, vênând glorie, avuție și putere îșĭ măreaŭ lucrul lor cu nerușinare și aŭ mințit mult asupra nóstra calomniându-ne. Ca proba fie acesta ca un exemplu din cele multe, acel adică din anul 63 al seculuĭ al XIII.

Niște monahĭ latinĭ venind cu nerușinare și întrebuințând insulte și corupțiunĭ catre toțĭ, petreceaŭ în interiorul Carpaților Românieĭ, sarind în turmă strĕină. Iar Româniĭ și Cumaniĭ fiind maĭ ospitalierĭ și maĭ nerĕutacioși decât ar fi trebuit, suferindu-ĭ puțin se îngrijia de eĭ. persistând fie-care în legea strĕmoșască și disprețuind pe cei ce voiaŭ a-ĭ depărta pe eĭ dela ea. Dar nerușinațiĭ monahĭ a

raportat papeĭ că ar fi convertit pe ceĭ maĭ însemnaţĭ din popor şi mulţime de celă-lalt norod, cum spuneaŭ, şi eĭ aŭ luat multe prerogative pentru acésta dela papa. După aceia papa înştiinţându-se despre minciunile, înjosirile şi neruşinarea lor cum şi despre nimicnicia lucruluĭ s'a hotarît ca câştigul să se realiseze prin cucerire, şi a ordonat sa predice Episcopiĭ Ungarieĭ Cruciata asupra Cumanilor şi a celor-alţĭ locuitorĭ (Românilor) şi sa nu înceteze înainte de a-ĭ duce pe toţĭ locuitoriĭ la credinţa latinéscă; adică: sa-ı convertésca prin sabie şi foc; ĭar nu prin predica Evangelia luı Christos în lume. Christos cu lumina faptelor a convins pe Uceniciĭ sĕĭ, ĭar materialiştiĭ a prefacut-o în lumina armelor şi a foculuí.

A convinge pe alţiĭ prin cuvinte şi fapte frumóse şi a suferi pe ceĭ neconvinşĭ este tréba luı Christos, celuı ce inspira dragoste şi pace în lucrurile omeneştĭ. Iar a navali asupra lor pentru ca nu se convertesc şi a alerga dela cuvinte la arme, este lucru anti-creştin, satanic, de o mie de orı barbar şi selbatec. Dar nimic n'a sĕvêrşit, pentru că pe atuncĭ succesoriĭ papeĭ eraŭ maı mult atenţĭ la conversaţiile şi atracţiunile frumóselor cumane, decât la îndemnurĭ şi ameninţarĭ.

Nu mult dupa acea un alt papă a ameninţat cu alta Cruciată pe ceĭ din Ţara Românésca şi din Moldova, cu totul fara ruşinare şi anti-creştineşte, me jur pe sânta dreptate, pe toţĭ locuitoriĭ a voit sa-ĭ atraga (convertésca) la sine; dar şĭ-a avut şi acésta resultatul celeĭ dintĕiŭ. Felul acesta de ómenĭ,

ce se încércă adică a contopi, prin foc și sabie, în religia ce inspiră pace și libertate de cugetare, ca puterĭ înrĕutăţite, ca asvîrlite din tartar trebue să le socotim ca pe niște erinide. Iar alţiĭ, aceștia maĭ moderaţĭ, provocând maĭ curênd rîsul de cât indignarea, cuprinșĭ cu totul puternic de superstiţie, văpsindu-șĭ simţirea și mintea, ca să dic așa, cu culorele bigotismuluĭ, vĕd și înţeleg pretutindenea întrebuinţând maĭ mult imaginaţia decât ochiĭ. Acésta-ĭ la eĭ: vorbă multă din partea unora de aceiașĭ cugetare, cariĭ sunt veniţĭ de aĭurea în România, saŭ și a altora, atrăgênd la legea lor cu înșelaciune, și-ĭ înmulţesc aceștia pe niște aseminea individe ușóre, ca și cum ĭ-ar înmulţi printr'o prismă.

Alţiĭ însă turburatorĭ aruncêndu-se în mod tâlharesc asupra turmelor streine, pe cariĭ îĭ numesc Episcop, neconvenabil cu totul, se încântă (slavesc) de către aceștĭ nemernicĭ și se înalţa până la ceriŭ, și ca prepusiţĭ (proistoșĭ) a tuturor turmelor și mult se laudă unul pe altul. In realitate nu sunt însă alt decât streinĭ suferiţĭ, din causa simplităţeĭ locuitorilor nu sunt observaţĭ, ci despreţuiţĭ; fiind lupĭ necunoscuţĭ îmbracaţĭ în pieĭ de oĭ. Iar Româniĭ băștinașĭ, adică maĭ toţĭ locuitoriĭ dic, supușĭ fiind vecheĭ Bisericĭ și Episcopilor lor, prea puţin, și maĭ nicĭ o vorbă la eĭ despre acésta, și de acestea scriŭ eĭ despre România. Oameniĭ aceștia aŭ ochĭ ca sa vada numaĭ pe ceĭ de aceiașĭ parere; la dênșiĭ totul iĭ latinitatea, ĭar omenirea n'are însemnătate. Uniĭ veneticĭ din alte ţerĭ, saŭ uniĭ renegaţĭ dela Religia stremoșască, sunt descrișĭ

ca întreg popor, despreţuind Religia locuitorilor şi ceĭ vrednic de notat este, ca la uniĭ dintre streinĭ să face însemnată vorba. Poporul la eĭ este din cincĭ saŭ ḑece streinĭ, orĭ refugiaţĭ orĭ apostaţĭ, iar totalitatea poporuluĭ românesc întru nimic se socotea. Ĭar alţiĭ ĭarăşĭ vorbesc lucrurĭ cu totul neadevĕrate, pe care daca ar avea ruşine le-ar tăcea. Ḑice ca tóta România era supusă credinţeĭ apusene. Cât ne insulta pe noĭ sĕrmaniĭ!

Un Domnitor al Moldoveı Laşcu motivat de nişte călugárĭ latinĭ a priimit legea papistaşascá, ḑic, şi îndată toţĭ Moldoveniĭ în masa s'aŭ facut papistaşĭ. Toţĭ ceĭ ce vorbesc ast-fel, cu toţiĭ minţesc. Nu cum-va acest Laşcu, daca cele ḑise conţin adevĕr, nefiind din familia Dragoşilor, ci unul dintre boerĭ, devenind domnitor şi neputênd în alt mod a câştiga cea ce dorea, ducêndu-se ín acest secol la fanaticul Rege Ludovic, şi declarând a fi de aceiaşĭ lege cu el, pentru ca era fanatic, ast-fel a parvenit la Domnie cu putere strĕiná şi prin violenţă? Domnind ast-fel, posibil că şi pe supuşĭ să fi voit a-ĭ latinisa şi papistăşi ca şi pe el, ıar uniĭ ce era în funcţiunĭ înjosiţĭ, linguşitorĭ şi viclenĭ, fiind-că nişte sclavĭ fară valóre ar fi voit sa se faca papistaşı, orĭ în aparenţă; dar a ḑice că Moldoveniĭ în masa a trecut la legea cea nouĕ, este a minţi pe faţa şi fara ruşinare.

Laşcu, se ḑice, a rugat pe papa ca sa primésca sub a sa imediata sprijinire şi Biserica şi Domnia Moldoveĭ (prin urmare atâta de independentă era Domnia Moldoveĭ, ca o Arhi-egemonie în adevĕr).

Dar făcênd tóte acestea Laşcu nu ş'a câştigat în realitate amic pe Ludovic, sprijinitorul seŭ la tronul Domnieĭ.

I-a aminte, amice, că din micimea de suflet şi din nejudecată se derivă înjosirea falşă; carĭ în alt mod nişte aseminea individe nu s'ar fi vedut însuşĭ mincinoşí, şi nicĭ s'ar fi înşelat pe eĭ însuşĭ spunênd vrute şi nevrute şi minţind. Nu s'a ruşinat nenorociţiĭ spunênd minciunĭ de felul acesta contra vóstră. Nu cum-va s'a întêmplat acésta sub Voevodul Stefan, cel înainte de Laşcu? Cacĭ dic că şi acesta, după ce s'a ivit certe şi neorânduelı între el şi fratele seŭ Petru, învigênd Petru a priimit legea papistaşască, cu ajutorul pădituluĭ de D-deŭ Rege Ludovic şi cu concursul celor ce trăia în ţarinĭ, la pus în mod silit pe tronul Domnesc.

Dar de sigur că nicı o di nu-l ar fi suferit braviĭ Moldovenĭ să domnéscă fiind de altă lege. Pentru că nu era de loc maí puţin zelos în cele ale credinţeĭ decât ceĭ ce a alungat împreună cu Cumaniĭ, din mijlocul lor, în chipul cum a putut pe minoriţĭ, nu cu mult maĭ înainte, ca scandalisatorĭ, turburatorĭ şi consilierĭ viclení streinĭ. Tóte aceste sunt în adever ne posibile şi demne maĭ mult de dispreţ, decât de cercetare, credinţa şi primire.

Dar fie aceste după cum s'a întêmplat, nu maĭ daca e posibil a afla şi a proba adevĕrul; pentru ca nu-ĭ cu putinţa de a videa gol, din causă că faptele omineştĭ fórte adese sunt îmbibate de multe orĭ cu patemĭ; dupre cum şi ceĭ ce scriŭ faptele Românilor sunt latinĭ fanaticĭ şi superstiţioşĭ, cariĭ

a espus lucrurile nu cum a fost, ci dupa cum li a impus credinţa lor (religia). Sunt de necreḑut de asemine şi câte ḑic despre literile latineştĭ, că adică Moldoveniĭ le-ar fi întrebuinţat din vechime. Posibil ca un Domnitor rătacind a voit să le întroducă şi sa se fi încercat când-va acésta; apoĭ monahiĭ latinĭ în majoritate latinisând, după cum sunt obicĭnuiţĭ, sa fi respândit, ca adică Moldoveniĭ a avut în întrebuinţare literile latineştĭ. Dar cel ce puţin va judeca va vedea că cuvêntul n'are nicĭ o posibilitate şi constitue o nerozie celor ce-l susţin. Româniĭ din Ardeal, Giula şi Banat nu numaĭ legea cea veche, dar încă şi ceĭ ce nu de mult s'a rupt prin constrângere dela acésta, înca şi până acum întrebuinţéza literile ilirice; cu atât maĭ mult în timpurile în care latiniĭ minţesc ca Moldoveniĭ întrebuinţa literile latine. Dacă dar Româniĭ ceĭ din apus şi nord aĭ Românieĭ n'aŭ încetat nicĭ când a întrebuinţa literile ilirice (cirilice), am socoti că cu greŭ ar fi putut să faca acésta ceĭ independenţĭ. Literile cilirice s'a întrodus de Ciril şi Metodie la Bisericile de pe malul Dunareĭ, la cariĭ a predicat şi Evangeliul la popórele slave pe la jumĕtatea seculuĭ al IX, când a priimit Bulgariĭ credinţa creştina, cu cariĭ împreună şi Româniĭ, cacĭ mulţĭ dintre eĭ fiind supuşĭ lor a priimit creştinismul".

C. E.

SCURTĂ PRIVIRE

ASUPRA

EVANGELIEĬ SANTULUĬ MATEIŬ

CAPITULUL V.

Capitulul acesta se desparte în treı parţĭ:

In partea ântĕia care merge până la vers 13 se propune bunul cel maı înalt al omuluı, percum şi calea ce conduce la el, pentru ca ascultatoriı sa cunósca ca eĭ sînt chĭemaţĭ de catre acest noŭ învĕţator şi prin acésta noua învĕţatura la fericirea cea maĭ înalta, şi pentru ca prin mijlocul acesta sa-ĭ faca a se deda la pietate.

Şi fiind-ca Mântuitoriul era trimıs sa bine vestésca seracilor sĕrăcia spirituala şi goliciunea de pĕcate, pentru aceea le promite a le da bunurile contrare sĕracieı lor, adica comorile cele maı bogate ale împĕrăţieı cerurilor.

In partea a doua, dela vers 13 până la 17, Domnul îndémna cu cea maĭ mare tarie pre învĕţatorĭ la împlinirea cu sânţenie a datorieı lor.

In partea a treia, dela vers 17 până la capĕt, tratează despre lege, al caria scop desĕvêrşitor se pune însuşı Iisus Christos. — Dovedeşte nestramutata autoritate a legeĭ, şi severitatea eı o pune în îndeplinırea dereptaţeĭ ceĭ maĭ perfecte.

NOTIŢE.

Vers 3. Prin seracia cu spiritul se înţelege smerita sau *umilita cugetare.*

Vers 5. Prin *pămênt* se înţelege *universul* (orbis terrarum).

Vers 6. *Flămândirea* şi *însetarea* se înţeleg metaforic, pro: Vehementer desidero et appeto aliquid [Doresc pofetesc ceva cu înfocare).

Prin *dreptate* se înţelege în genere *perfecţia*, în special-*virtutea.*

Vers 8. Καθαροί τῇ καρδία (curaţĭ cu inima) întru cariĭ nu este nimica improb, falş sau reu.

Vers 9. Făcĕtorĭ de pace : cariĭ sfatuesc spre pace, cariĭ se sirguesc pentru pace.

Vers 10. Pentru dreptate, adeca pentru virtute.

Vers 13. Sarea este o metafora, ce represinta înţelepciunea în cuvênt şi în fapta.

Vers 14—16. Metafore care închipuesc pre ceĭ maĭ marĭ, pre învețatorĭ.

Vers 17 18. Mântuitoriul are în vedere legile morale, precum se vede acésta din Cap. 7, vers 13. — Iota cea maĭ mică litera ebraica; *cirta,* un punct. Esemple: A doua lege 22; 10, 11. 25, 4; adecă cele maĭ micĭ poruncĭ.

Vers 21, 22. Pintre Iudeiĭ din timpul luĭ Iisus Christos era treĭ felurĭ de tribunale. Cel ânteiu, compus din treĭ judecatorĭ, judeca lucrurĭ de maĭ puţina importanţa, precum furturile. In fie-care oraş era câte unul de felul acesta. Al doilea, compus din doue-ḑecĭ şi treĭ judecatorĭ, judeca afacerile cele maĭ importante şi criminale, şi a carora sentinţă era de ordinar pentru mórte; acesta se numea *Sinedrionul cel mic*; se crede ca la acest al doilea tribunal face alusiune Mântuitoriul, în acest verset. In fine, a ltreilea tri unal era Sinedrionul cel mare, compus din 72 judecatorĭ, carĭ decideau afacerile cele maĭ considerabile privitóre la religrune, la rege, la marele pontifice şi în genere la stat. Acest mare tribunal este esprimat în versetul urmator (22) sub numele de *Sinod* sau *Sobor.*

In versetul 22 Mântuitoriul face o gradaţiune de pedepse ca sa se înţeléga cât de înfricoşat lucru este fapta ucidereĭ; nicĭ nu afla el pedépsa suficienta pentru acéstă crimă. El pedepseşte mânia, insulta şi injuria ca pe nişte crime, pentru ca aceste sînt care provóca şi uciderea.

Raca cuvînt Haldeu, care însémna vanus, stultus (prost, nebun). Ebreeşte Nabal=Sceleratus.

Geena foculuĭ. Acest nume s'a dat infernuluĭ, cu privire la *Valea luĭ Ennom, Gei Hinnom,* unde se ardeau odinióra victime omeneştĭ, în onórea luĭ Moloch, şi de unde focul maĭ nicĭ-odata nu se stingea. Din *Gei Hinnom* s'a facut *Ge-hennam,* Gheena.

Pâna eştĭ pe cale, adeca *până sînteţĭ în viaţă.* Judecatorul de care se vorbeşte aice este însuşĭ Dumneḑeu, şi judecata precum şi osînda vor urma îndata dupa mórtea fie-caruea din noĭ.

Cadratul este cea maĭ mica moneda. A plati pâna la cel maĭ din urmă cadrat, însémna a fi judecat cu tótă rigórea şi în detaliŭ.

Vers 25—26. Esemplu împrumutat din dreptul Romanilor (con-

strîngerea corporală), prin carele se arată ceea ce va face și D-ḑeu cu ceĭ reĭ.

Vers 29, 30. Poftele și desfrênările se asémena cu membrile corpuluĭ.

Vers 31 — 32. Veḑĭ legea pentru despărţire: A doua lege 24, 1. Veḑĭ ce se ḑice în acésta privinţă şi la Mat. 19, 3 — 10. Marc. 10; 11, 12. Cor. 7, 10.

Vers 33. In privinţa jurămêntuluĭ, Veḑĭ Cartea Eşireĭ 20, 7. Lev. 19, 12.

Fariseiĭ împărţia jurămênturile în *grele* (cu întrebuinţarea numeluĭ luĭ D-ḑeu), și *uşóre* (jurându-se pe cerŭ, pe Ierusalim, pe sine însuşĭ, etc).

Vers 38 — 39. Din legea luĭ Moisi (Eşire 21, 24. Leviţi 24, 19 — 20. Adl. 19, 21) se vede cum că nimene n'avea voe, fără hotărîrea judecatoruluĭ, sa faca întrebuinţare de putere, spre a-şi rĕsbuna; dar fariseii învaţa din contra.

Vers 40 — 42. Aceste versurĭ cuprind următorul sens: Fiĭ iubitor de pace şi de unire, chiar de ar fi şi cu paguba dreptuluĭ teu.

In orient curieriĭ (aceĭ însarcinaţĭ cu ducerea de scrisorĭ) aveau drept sa ia cu sila ómenĭ, caĭ, şi altele ce li se parea îndemanatic spre sporirea calatorieĭ. — *Mila* Romana era de 2,000 paşĭ; Cincĭ mile Romane fac o milă Geografica (jumatate poşta).

Vers 43 — 45. Fiind-că Iudeiĭ explica porunca relativă la iubirea de aprópele (Lev. 19, 18) într'un sens fórte restrîns, de aceea Mântuitoriul propune a iubi pe toţĭ ómeniĭ fară deosebire.

Vers 46 — 48. Adevăraţiĭ creștinĭ trebue sa se deosebéscă prin ceva de ómeniĭ de rând: de vameşĭ şi pecătoșĭ (de idolatri).

CAPITULUL VI.

In capitolul al VI continuă Domnul a propune maĭ multe sentenţiĭ saŭ precepte ale legeĭ nouă.

Capitulul acesta se desparte în două părţĭ:

Cea ântĕia care constă din cele 18 versurĭ primarĭ, şi a doua dela vers 19 pâna la capĕt.

Partea ântĕia care tratéză despre bine facerea carea pornește din sinceritate, despre rugăciune și despre post, statornicind şi adevĕratele condiţiĭ, care se privesc din două parţĭ: din partea *negativă* și din cea *positivă*.

In partea a doua Domnul ne învaţă că bunul cel maĭ

înalt, adevĕrata fericire a ómenilor, nu stă în lucrurile pamênteştĭ trecĕtóre, ci în cele cereştĭ necoruptibile şi vecinice. Combate apoĭ îngrijirea prea mare de lucrurile pămênteştĭ şi recomanda maĭ înainte de tóte căutarea împĕrăţieĭ ceriuluĭ, ĭarăşĭ din partea negativa şi positiva.

NOTIŢE.

Vers 1—4. Mântuitoriul recomândă urmatorilor seĭ sa faca milostenia în ascuns, adeca ca de o datorie sacra, şi nu spre lauda ómenilor. *Să nu ştie stînga ce face drépta,* însémna ca sa fiĭ ascuns pâna şi de ceĭ maĭ intimĭ aĭ teĭ. Ceea ce se prescrie pentru milostenie, se înţelege şi pentru tóte faptele bune.

Cuvintele din versul al doilea: *Adevĕr ḑic vouĕ s'aŭ priimit plata lor*, însémna, ca nu maĭ pot aştepta altă recompensă; cacĭ s'au priimit, drept recompensă, lauda deşérta ce au cautat.

Vers 5—13. Mântuitoriul prescrie tot o asemine urmare şi pentru rugăciune; adeca. ca să se facă în secret, şi nu cu multe cuvinte. Da de model *Tatăl nostru,* nu pentru scurtime, ci pentru cuprins; ca să ştim ce trebue să cerem dela D-ḑeu prin rugăciunile nóstre.

Mântuitoriul nu combate aşa dar multa şi *neîncetata* rugaciune, ci rugăciunea fară nicĭ un sens, şi acea numaĭ bolborosita.

Cuvêntul *de cel rĕŭ*, din versul 13, însémna *de pĕcat,* care este cel maĭ mare dintre tóte relele.

Versurile 14 şi 15 sînt ca o explicare a versuluĭ 12, care cuprinde cererea pentru ertarea datoriilor séŭ a greşalelor; care cerere ni-o împlineşte Dumneḑeu numaĭ atuncĭ când vom fi ertat şi noĭ greşalele semenilor noştriĭ.

Vers 16—18. Ajunarea fiind la Evreĭ un semn de jale, eĭ presura cenuşe pe cap, nu se spăla, nu se peptăna; pe aceste semne exteriόre le combate Mântuitoriul, recomandând *inima înfrântă şi smerită.*

Vers 19—21. Sub comóra expusă la perdere se înţeleg tóte bunurile trecetóre; ĭară sub acea din cer, se înţelege virtutea care duce pe om la nemurire, şi la vecinica fericire.

Vers 22—24. Se face asemenare între ochĭ, cariĭ conduc pe cele-lalte membre a corpuluĭ, şi între minte (ochiul sufletesc), şi se trage acea încheiere ca daca mintea se va orbi de bunurile trecĕtóre, şi nu va avea grije de cele cereştĭ, omul va remânea în cea maĭ complectă ignoranţă.

Vers 24. Se dă ca de exemplu interesarea de bogaţie (mamona).

Vers 25. Nu vĕ grijiţĭ de sufletul vostru : Nu ve îngrijiţı prea mult pentru susţinerea vieţeı vóstre materiale.

Nu este sufletul maĭ mult decât hrana ? Nu este maı scumpa viaţa decât mijlócele pentru susţinerea eı ? Apoı cel ce v'a dat viaţă, óre nu va îngriji şi pentru mijlócele de a o susţinea ?

Vers 27. Cuvêntul ἡλικία însemnéza şi *statură* şi *veac de viaţă.* Aice se întrebuinţéză în însemnarea de pe urmă; căcı ómenii doresc prelungirea vieţeı, ıara nu a staturei. Sub nume de *cotŭ* se înţelege cea maı scurta mesura de timp (o minuta, o óra).

Vers 30. Beldiile uscate se întrebuinţa de resariteni spre ardere.

Inţelesul acestor versurı este acesta : „Dumneḑeu, carele îmbraca aşa de frumos florile câmpuluı, care sunt de maı puţin preţ decât voı, óre nu va griji cu atâta maı mult pentru cele ce ve trebuesc voue ? Nevoiţi-ve dar maĭ mult în aceea ce ve este spre folosul sufletesc, nevoiţi-vĕ a pricepe Dumneḑeésca religie şi a ve conforma viaţa dupre mântuitórele eı principiı ; şi îndepartaţı dela voı fricósele îngrijirĭ pentru susţinerea vieţeı.

CAPITULUL VII.

In capitulul VII continua Domnul a censura dreptatea ipocriţilor şi a întipari ómenilor noua viaţa creştina; şi aşa în partea ântĕia a acestuĭ capitul, carea merge pâna la vers 13, maĭ ânteiŭ sfatueşte ca nu trebue să criticam pe aprópele; după aceea îndémna la stăruinţa în rugaciune.

In partea a doua, dela vers 13 până la fine, se face un fel de conclusie a tot discursul, în carea se cuprinde îndemnul de a intra prin pórta cea ingusta, de a ne pazi de profeţiı mincinoşĭ, şi în fine propune sincera si adevĕrata pietate în contra pietăţeĭ false.

NOTIŢE.

Vers 1. Verbul a judeca (Κρίνω) însémna aice : a critica, a defaima, a calumnia.

Vers 2. Pecatul ce veţi atribui altora se va atribui şi voue.

Vers 3. Cu ştercul (Κάρφος) se asémana greşalele cele micĭ ; ĭar cu bîrna (Δοκόν) — pecatele cele marı.

Vers 6. Cuvêntul *sânta* (τό ἅγιον) sa ia aice în însemnare metaforica, însemnând *onórea*, în acest înţeles:

„*Nu expuneţĭ onórea vóstră* lucrul cel maĭ scump al omuluĭ aice pe pamênt) *la derîderile calumniatorilor*“. *Mărgăritarul,* are tot acésta însemeare.

Cu *porciĭ* se asémana calumniatoriĭ de meserie.

Vers 9—10. Cu pânea şi peştele asémĕna lucrurile cele bune şi folositóre; iar cu şérpele şi pétra.—lucrurile rele şi vetematóre, contrare şi sanataţeĭ şi santitaţeĭ.

Vers 12. Inveţatura cuprinsa în acest vers este data la alta ocasie; dar Evangelistul Mateĭ o pune aice, pentru asemenarea ce există între ea şi cele trecute, şi în conformitatea scopuluĭ aceşteĭ Evangeliĭ.

Vers. 13—14. Exercitaţi-ve în virtute; cacĭ cu tóte ca acest exerciţiu este aspru şi greu,—trage însa dupa sine vecinica fericire; când vieţuirea cea fara de lege, deşi uşóra şi desfatatóre,—trage dupa sine vecinica peire.

Vers. 15—20. In S. Scriptura cu numele de *profet* se numesc şi înveţatoriĭ şi predicatoriĭ sau vestitoriĭ voeĭ luĭ Dumneḑeu: aşa dar Profet mincinos însémna aice *învĕţător neadevĕrat;* şi un aseminea, nu se póte cunóşte din vorbe, ci din urmarĭ şi fapte.

Vers. 21—23. Nu tot cel ce ḑice mie Dómne! Dómne! adeca nu tot cel ce me cunóşte de înveţator mare şi priimeşte religia mea. Repeţirea aceluiaşĭ cuvênt, în limba ebraica represinta superlativul; aice *Dómne Dómne,* însémna *învĕţătorule excelente!* înalte!).

A profeţi însémna a înveţa. A scóte dracĭ, a face puterĭ, însémna a face minunĭ. Adeca: *Noĭ am predicat şi lăţit religia ta.*

Vers. 24—27. In aceste versurĭ Mântuitoriul face încheiere discursuluĭ seu moral, cuprins în aceste treĭ capete precedente. Acésta încheiere se face prin o asemenare, în care Mântuitoriul arata: ca precum bunul gospodar carele îşĭ zideşte casa pe fundament de peatra, este asigurat în contra a orĭ ce furtuna; asemine şi cel ce priimeşte şi practica înveţatura sa, îşĭ asigura vecinica fericire. Şi din contra: precum un reu gospodar, ce-şĭ ḑideşte casa pe nisip este expus în tot momentul a o perde; tot aseminea şi cel ce nu primeşte şi nu practica înveţatura Domnuluĭ, este espus la perderea fericireĭ vecinice.

Va sa ḑica ca religia este basa fericireĭ morale şi chiar şi a aceleĭ sociale.

CAPITULUL VIII.

Capitulul VIII al Evangelistuluĭ Mateiŭ se desparte în treĭ părţĭ:

Partea ânteia, până la vers 19. tratéza despre însĕnatoşarea leprosuluĭ, a copiluluĭ Centurionuluĭ, a Sócreĭ luĭ Petru şi a altor pătimaşĭ.

Partea a doua dela vers 19 până la 28 tratéză despra cărturarul carele voia să urmeze luĭ Christos, şi despre furtuna întêmplata pe marea.

Partea a treia dela vers 28 până la fine, cuprinde istoria celor doĭ demoniacĭ, din cariĭ demoniĭ, dupa permisiunea Mântuitoriuluĭ, au trecut într'o turmă de porcĭ.

NOTIŢE.

Vers. 1—3. Lepra este o bólă pe pele, carea produce inflamaţie şi duce corupţia pâna la óse, desfacêud chiar şi încheeturile corpuluĭ, degradându-l în chipul cel maĭ grozav. Lepra se socotea cea maı mare pedépsa Dumnedeésca.

Vers 4. Ca semnul cel maı vederat de însănetoşarea leprosuluĭ, Mântuitoriul îı porunceşte sa mérgă sa îndeplinésca formalitaţile ce legea prescrie pentru casul de lepră, şi să-şi capete dreptul de a intra în comunicaţie cu ómeniĭ (Leviţı 14).

„Intru mărturie lor“ Adecă: darul pe carele, îl veĭ duce preoţilor va fi ca o dovadă că tu eştı vindecat. Iisus porunceşte leprosuluı să-şı faca repede aceste formalitaţĭ, ca nu cumva simţind preoţiĭ carıı erau contrarı luĭ Christos, să nege însanetoşirea luı şi sa-ı oprésca comunicarea cu ómeniı.

Vers 5—9. Sutaşul, un oficer din armata Romana, maĭ mare, peste o sută de soldaţı. *Sînt om sub biruinţă,* adecă: sînt supus uneĭ autoritaţĭ, sînt sub comanda altora; şi totuşĭ poruncesc şi eŭ altora şi sînt ascultat.

Vers 10. Nicĭ în Israel, adecă, nicĭ între Iudeĭ n'am aflat atâta credinţa. Se înţelege de aice ca Centurionul era strein de naţie şi pagân de religie. Iisus admira credinţa Centurionuluı nu pentru sine, ci pentru noı.

Vers 11. Mulţı dela resariturı şi dela apusurĭ, adeca din tóta lumea, se vor odihni, adeca vor prânzi s'au se vor ferici cu

Avraam . . . . *ĭar fiĭĭ împĕrăţieĭ* (Iudeii ce se considera ca singurĭ partaşĭ împeraţiei lui Mesia), vor remânea în cea mai completa ignoranţa şi se vor da la cele mai mari ticaloşii.

Vers 17. Veḑi Isaia cap 53. vers 4. Evangelistul aplica cuvintele profetului la vindecarea bólelor trupeşti; dar se pot înţelege şi pentru ertarea pecatelor (Veḑi 1 Petru, 2, 24), care sunt causa bólelor.

Vers 19—20. Carturarul se vede ca umbla dupa bunuri pămênteşti; Mântuitoriul însa, avênd în vedere natura împeraţiei sale, îi respunde că El n'are aice nimica la disposiţia sa; ca este mai serac decât toţi seracii.

Vers 21—22. Mântuitoriul arată aice ca datoriile relative la spirit şi cele spirituale, sunt mai presus de datoriile ce privesc pe corp şi cele corporale. Că cel ce se ocupa, spre exemplu, cu ştiinţa, datoreşte sa lase la o parte tóte trebile lumeşti. Ebreii asemena pe pagâni cu morţii; fiind-ca zăceaŭ în întunericul ignoranţei şi erau dedaţĭ la tot felul de corupţie. — Inţelesul vorbelor Mântuitoriuluĭ din vers 22 este acesta: „Lasa grija de a îngropa morţii, acelora carii n'au priimit înca învetatura mesiana, şi carii se ocupa numaĭ de trebi lumeşti."

Vers 29. Ce este nouĕ şi ţie: ḑicere evreéscă ce însémna: ce ai cu noi ? Dane pace. Nu ne supara (Veḑi III Imper. 17, 8—28 .

Vers 34. Era credinţa comună ca îndata ce ar intra un om drept într'o casă s'au într'un oraş, aduce cu sine bataea lui Dumneḑeŭ asupra celor pecatoşĭ. De acésta temere sunt preocupaţi şi Gergesenii, maĭ ales ca pre cât se pare, contra legei, se nutriau cu carnuri de porc.

CAPITULUL IX.

Capitulul IX a Evangelistuluĭ Matheiŭ consta din patru părţi:

Cea ântĕia, dela început până la vers 9, cuprinde disputa iscata între fariseĭ şi carturarĭ, la ocasia însanĕtoşereĭ paraliticuluĭ, despre aceea, daca Christos are putere a erta pĕcatele.

In a doua, dela vers 9 până la 14, se cuprinde vocaţia luĭ Mateiŭ vameşul şi calumniile rĕdicate de fariseĭ contra luĭ Christos ca petrece cu vameşiĭ şi cu pĕcătoşiĭ.

In partea a treĭa, dela vers 14 până la 18, se cuprinde disputa pentru post.

In a patra dela vers 18 până la capĕt, se descrie minunile sĕvêrşite asupra fiîceî Archi-Sinagoguluî, a Emoroiseĭ, a doî orbî şi a mut-îndracituluî.

NOTIȚE.

Vers. 1 — 7. Din adresa Mântuitoriului catre paralitic, se vede ca causa paralisiei acestui om eraŭ *pĕcatele sale,* adecă viaţa sa desfrenata.

Vers 8. Glótele se mira de puterea extraordinara ce lucra prin Iisus Christos, şi glorifica pre D-ḑeu carele *a trimis* ómenilor o asemine *putere*, sau, *pe un aseminea Mare-făcĕtor de minunĭ.*

Vers 9. Veḑi Marco 2, 13 — 17. Luca 5, 27 — 32. Numele acestei persóne, mai înainte de a se chiema la apostolat, era *Levi.* La rĕsariteni era acésta deprindere de a-şi schimba cineva numele dupa o întêmplare însemnata din viaţa, sau când intra într'o dregatorie.

Vers 12. Cu bolnavii se asémena ómenii pecatoşi, corupţi.

Vers 13. Mila voesc ĭar nu jertva, adeca: D-ḑeu mai presus de tóte preţueşte şi cere din partea nóstra ca sa fim înduratorĭ unii catre alţii; sa fim sinceri, buni, drepţi. Aceste cuvinte sînt raportate din Profetul Osie cap. *6*, vers. 6.

Vers 15. Fiiĭ nunţeĭ sau nuntaşii, adica cei ce iau parte la celebrarea unei casatorii, ca privitori, ca naşi sau nuni, ca mire şi mirésa.

Vers 16—17. Prin doue exemple natural Mântuitoriule dovedeşte ca discipulii seĭ n'au nici o causă de jale, şi ca aşeḑemintele cele vechĭ trebue sa cada şi să se înlocuiasca cu altele noua, mai perfecte.—In orient vinul se pastra în foi (burduji).

Vers 18. Persóna de carea se vorbeşte aice este Jair, mai marele Sinagogei (Veḑi Marc. 5, 22. Luca 8, 41).

Vers 20. Veḑi legea privitóre la necuraţie (Leviţi 15, 25 — 27). Acésta femee fiind-ca se credea necurata, nu îndraznia sa se atingă de nimene, pentru ca şi tot cel ce s'ar fi atins de ea se considera necurat, dupre lege.

Vers 21. Mântuitoriul, carele a venit în lume anume sa vindece neputinţile, să curaţe pe cei necuraţi, să erte pecatele, încurajaza pe femee pentru îndraznéla ei, o earta şi o vindeca pentru credinţa ei cea mare.

Vers 23 — 26. La Greci, Romanĭ, precum şi la Iudeĭ era obicei de a boci la înormêntari şi a cânta de jale sau de durere; spre acest finit sa platia anume bocitori şi bocitóre.

Vers. 36 — 38. Se asémena poporul cu oile și învețatorii poporului cu ciobanii. Secerișul este mult, adeca: mulți sunt cei ce au trebuință de învețatura, și învețatori adeverați sînt puțini; rugați dar pe Dumnedeu ca să înmulțésca numerul acestora.

CAPITULUL X.

Capitulul X a Evangelistului Mateiu se desparte în 5 parțī: Anteia, până la vers 5, cuprinde convocarea Apostolilor și trimiterea lor la predica.

A doua, dela vers 5 până la 9, tratéza despre aceea, ce nume și pe cine se învețe Apostolii maĭ ântĕiu.

A treia, dela vers 9 până la 16, tratéza despre provisiile de voiaju și despre óspeți; anume, la cine sa intre ce sa faca când nu vor fi primiți și care va fi plata celor ce-ĭ vor primi.

A patra, dela vers 16 până la 32, vorbește despre periculele de tot felul la care vor fi espuși Apostolii, spre care li se da sfatuirile și mângaerea necesara.

A cincea, dela vers 32 până la capĕt cuprinde îndemnul ce face Domnul la ai seĭ, de a fi gata în tot timpul sa marturisésca adevĕrul și să nu se téma de persecuții.

NOTIȚE.

Vers 2. Numele *Apostol* însémna *trimis.*

Despre numele *Petru*, vedi Ioan 1, 42, și Mat. 16, 18.

Vers 3. Iacob fiiul lui Zevedeu se numește și *Iacob cel mare.*

Unii cred ca sântul Bartholomei este acelaşi cu Natanail, care fu adus la Iisus de Filip (Ioan 1, 45). Numele *Bartholomeĭ,* în limba originala însémna: *fiiul lui Tholomeĭ*; putea dar sa se numésca: *Natanail fiiul lui Tholomeĭ.*

Al doilea Iacob, este numit și *cel mic,* și *fratele Domnului dupre trup*, dela care avem o Epistola.

Thadei este acelaşi care se numeşte şi *Iuda* (Luca 6, 16), şi dela care avem o epistola.

Vers 4. Numele *Cananit* însémna *Zelot* sau *Zelos.* Simon Cananitul, prin urmare, şi Simon Zelotul, sînt aceeaşi persóna Luca 6, 15

Vers 5. Fiind-ca exista o ura neîmpecata între Iudei şi pagâni, de aceea Mântuitoriul porunceşte Apostolilor sa se adreseze cu pre-

dica de o-cam-dată numai la cei dinteiu, ca sa nu aiba pretext de a se scandalisa. Şi pe de alta parte fiind-ca numai Iudeii erau familiarisaţi cu credinţa în Mesia şi în bine-facerile ce se vor aduce prin El, urma trebuinţa ca din mijlocul acestei naţii să lasa aceia prin mijlocirea carora sa se lumineze şi celelalte popóre.

Vers 8. Inzestréza Mântuitoriul pe propagatorii învetaturei sale cu puterĭ supra-naturale, pentru ca prin aceste sa isbutésca a convinge pe ómeni şi ai converti dela minciuna la adevĕr.

Vers 9 şi 10. Inţelesul acestor versuri este: Ingrijiţi-ve numaĭ de împliuirea cu sânţenie a datoriei pusa asupra vóstra; nu ve grijiţi însa de nimica pamêntesc, ca providenţa Dumneḑeésca însaşi va îngriji ca voi sa nu duceţi lipsa de cele trebuitóre pentru susţinerea vieţei trupeşti.

Vers 11 şi 12. Mântuitoriul recomanda Apostolilor prudenţa, onestitate şi politeţa, ca mijlóce omeneşti fórte necesare pentru isbutirea în ori-ce afacere buna şi folositóre.

Vers 13. Nu veţi perde nimica daca veţi ura de bine pe cel ce n'a meritat.

Vers 14 şi 15. Inţelesul este: Rupeţi relaţia sau comunicarea cu toţi cei ce nu ve vor primi pre voi şi învetatura vóstra, şi lasaţiĭ în judecata Dumneḑeésca.

Vers 16—22. Mântuitoriul prespune necazurile şi persecuţiile ce vor întimpina Apostoliĭ din causa învetaturei sale, carea 'şi propune a se lupta în contra iguoranţei şi a viţiilor de tot-feliul, înradecinate aşa de adânc în inima societaţilor.

Vers 23. Nu veţi parcura încă tóte cetăţile luĭ Israel până când fiul omuluĭ va veni. Va veni prin armatele inimice spre a resbuna injuriile ce ve va fi facus acest popor. Ştim ca puţin timp a trecut dupa înalţarea Domnului, când Iudeii au fost aspru pedepsiţi, prin Romani, pentru necredinţa lor.

Mai mulţi din Apostoli traiau înca în timpul asediului şi a darâmarei Ierusalimului.

Vers 24 şi 25 Nu aşteptaţi o sórta mai buna decât a mea.

Beelzebul: Un cuvênt Ebreu, compus din *Baal* (Domn) şi din *Zebel* gunoiu, se întrebuinţa ca cuvênt de ocara, spre a însemna pe un om fara-de-lege, idolatru sau urîtor de Dumneḑeu.

Vers 26 şi 27. Va veni timpul cand religiunea mea se va marturisi public fara nici o téma. Aceste le ḑice Mântuitoriul spre încurajarea Apostolilor, asigurându-i ca lucrul lor va fi încoronat cu bun succes.

Vers 28—33. Numai de Dumneḑeu să ve temeţi. Faceţi-ve da-

toria, şi chiar de veţi suferi din partea ómenilor, sa credeţi că suferinţa vóstra va fi veḑuta şi remunerata de Dumneḑeu.

Vers 34—36. Din causă ca unii vor primi ïar alţii nu, învețatura luï Christos, se vor naşte desbinari şi persecuţii (sabie) chiar în familii.

Vers 37—39. Cel ce iubeşte familia sau chiar și viaţa sa maï mult decât învețatura mea cea Dumneḑeéscа, acela nu póte sa fie propagatorul eı, acela nu va dobândi vecınica fericire.

Vers 40—42. Cine va face cel maï mic serviciu unuia din discipulii mei, cine va primi pre voi și învețatura vóstra acela va fi remunerat de Dumneḑeu cu vecınica fericire.

La Ebrei învețatorul se numia *Rav* (mare) şi Discipulul *Catun* (mic).

CAPITULUL XI.

Capitulul XI a Evangelistului Matheiŭ se desparte în treï părţi principale:

Partea ântĕia, până la vers 16 eslusiv, tratéză despre deputaţia trimisa la Iisus Christos de catra Ión Botezătorul; rĕspunsul luï Iisus Christos, cu argumente privitóre la Dumneḑeésca sa trimisaciune, și marturia data de Mesia în favórea Botezatorului.

In partea a doua, dela vers 16 pâna la 25, Mântuitoriul acusa pre poporul Iudeŭ pentru incredulitatea sa.

In partea a treia, dela vers 25 pâna la capĕt, Domnul mulţameşte Parinteluï ceresc pentru minunatele sale planurï providenţialĕ, şi invita pre toţï la sine și la binefacerile religiuneï sale.

NOTIȚE.

Vers 1. A porunci se pune aici în loc de *a da instrucţiï, precepte.*

Vers 2—4. Ioan nu trimite acésta deputaţie la Iisus pentru sine (ca cum neştiind cine este Iisus), ci pentru discipulii seı ; ca eı aflând ocasie, sa vaḑa singuri minunile lui Christos, sa asculte înalta lui învețatura, și ast-fel sa se înscrie în numerul ucenicilor Mântuitoriuluï.

Vers 4—6. Facênd alusie la minunile sale de tot-felul şi la

învețatura sa adresata mai-cu-séma seracilor pamêntului, dupre Profetul Isaia, Mântuitoriul prin acésta se declara indirect de Mesia.

Fericit este cel ce nu se scandalisézǎ întru mine, sau de mine. Cine adeca nu se scandaliséza de condiția înjosita în care me aflu, cine considera împerația mea ca cerésca și nu pamêntésca, cine primește învețatura mea, acela va dobândi cea mai înalta fericire.

Vers 7—8. Ioan nu este un om nestatornic și lingușitor. El dar când a marturisit de mine, era bine convins despre ceea ce dice, și n'a vrut sa me lingușesca s'au sa lingușésca pe alții, ci a spus adeverul.

Vers 9—*11.* Ioan ste mai mare decât toți profeții: pentru ca aceia numai au predis despre Mesia, iar acesta a fost înainte-mergetoriul și întroducetoriul lui în lume; un discipul însi al Mesiei este mai mare mai fericit) decât Ioan, pentru ca are de învețator și prieten pe acela pre care toți profeții doriau macar sa l vada.

Vers 12—15. In aceste versurĭ Mântuitoriul vestește ca împerația lui Mesia a intrat deja în lume, și ca semne la aceasta da: încetarea profețiilor vechiului Testament, și servirea lui Ioan ca înainte-mergetor.

Vers 16. Aici se asémena Iudeii cu copii nestatornicĭ și înderatnicĭ, carii numai cât umbla, sar în tóte parțile și fac larmă și comediĭ de rîs.

Vers 17—19. Aici explica asemenarea din vers 16 așa: Precum copii, așa și voi Iudeilor nu ve încântațĭ serios de nimica, pentru ca alergați dupe tóte. Eu am venit în mijlocul vostru vesel, petrecênd cu toți, cântând de joc, și voi nu v'ați mulțamit; Ioan, din contra, s'a aretat ca un pusnic, petrecênd o viața fórte aspra (v'a cântat de jale) și iar nu v'a mulțamit. Totuși, s'au gasit ómeni ai lui D deu carii au îmbrațișat adeverata învĕțatura și carii viețuesc dupa ea, și folosindu-se viderat de ea, prin acesta dovedesc adeveratatea eĭ și ca ea este Dumnedeésca.

Vers 20—24. In aceste versuri Mântuitoriul mustra și amenința cu vecinicile pedepse mai-cu-séma pe acele orașe în care El mai mult decât ori unde a predicat și sevêrșit minuni; și-i gasește mai rĕi și mai vinovați decât pe pagânii lipsiți de cunoscința adeveratului Dumnedeu.

Vers 25. *Rĕspundênd*, dupre ebreeşte, ar veni pe Românie: *luând cuvêntul.*

Vers 25—27. Iisus Christos admira caile providenței în lațirea

creştinismuluı, servindu-se nu de bogaţı, nu de filosofı, ci de pescarı.

Vers. 27—30. Numaı Iisus Christos cunóşte deplin voea luĭ D-ḑeu, numaı El poseda adeverata ştiinţa, numaı prin El se pot înveţa şi lumina ómenii ce alérga şi obosesc cautând lumina. Şi înveţatura luı este uşóra şi simpla pentru ca este perfecta), nu ca cea a înveţatorilor mincinoşĭ încărcata de ipoteze şi formalitaţı nefolositóre. Indémna dar pe ómeni să îmbraţişeze înveţătura D-ḑeésca.

CAPITULUL XII.

Acest capitul se desparte în cincĭ părţĭ principale:

Partea ântĕia pâna la vers 10, cuprinde acea împrejurare când discipuliĭ luı Iisus Christos fiind flamânḑĭ, smulgea spice şi mânca, din care s'a iscat disputa despre sâmbăta şi despre maĭ multe precepte cerimoniale şi morale care se parŭ a se contra-ḑice.

Partea a doŭa, dela vers. 10 până la 22 cuprinde istoria omuluĭ cu mâna uscată vindecat în ḑiua sâmbeteĭ, la care împrejurare disputa precedenta se rennoeşte; cedând apoĭ furieĭ nepioşilor, Domnul raportéză profeţia Isaieĭ (22), privitóre la sine.

A treia parte, dela vers 22 până la 38. cuprinde însănĕtoşarea unuĭ demoniac surdo-mut şi rĕsturnarea blasfemieĭ *Beelzebub*, aruncată asupra-ĭ de fariseĭ.

In partea a patra, dela vers 38 până la 46, se daŭ semnul din cer, şi semnul luĭ Ionà Profetul.

In fine în partea a cincea, dela vers 46 pâna la capĕt, se arată care sunt adevĕratele rude a luĭ Christos.

NOTIŢE.

Vers. 1—5 Nevoea, fómea carea a îndemnat pre David sa manânce pânel proaduse, tot aceea a îndemnat şi pe discipuliĭ meĭ sa mănânce spice sâmbăta. Daca osîndiţı pre David, osîndiţĭ şi pre aceştia, ĭar dacă găsiţĭ cuvênt aceluı Mare Profet, gasiţĭ şi discipulilor meı.

Vers. 5—6. Se aduce exemplul preoţilor carii sâmbata lucra

mai mult decât în celelalte ḑile (Num. 28, 9—10) şi prin acésta dovedeşte ca nu fie-ce lucru este oprit: Ca reu înţeleg ei legea sâmbetei.

Vers. 7—8. Se aduce locul din Profetul Osie (6,6) în acest înţeles:

Bunatatea inimei o preţuesc mai mul decât tóte jertvele vóstre.

Domn al Sâmbeteĭ, adeca, are putere a hotarî cele ce privesc sâmbata; ce este de îngaduit a lucra şi ce nu. Acésta credinţa despre Mesia, ca va fi reformator, era comuna la Iudei. Veḑi Ioan 4,25.

Vers. 17—18. Aduce Evangelistul locul din Isaia (42,1—4), spre a areta ca în tocmaĭ dupre cum a preḑis profeţii despre Mesia, aşa Iisus prin minunile şi învetatura sa ţinteşte numai la mantuirea ómenilor, iar nu la mariri şi folosuri pamênteştĭ. *Punc-voi duhul meu preste el...*, adeca: ii voiu comunica adeverata ştiinţa despre Dumneḑeu şi voea lui, pe carea o va vesti popórelor. *Judecată*, adeca, ce este drept, ce este adeverat.

Vers 19. Se arata, ca Meia propune învetatura sa cu cea mai mare blândeţe, înlaturând ori-ce sgomt, ori-ce fanfaronadă dăscalésca.

Vers 20. Trestie zdrobita şi mucul de opaiţ represinta pe o menirea slaba, sdruncinată şi chinuita. Mesia nu va îmulţi necasurile, nu va asupri pe nimene; jugul lui va fi bun şi sarcina luĭ uşóra, şi cu chipul acesta, cu o asemine metoda buna, va face să triumfe învetatura sa.

Vers. 25—30. In aceste versurĭ Mântuitoriul dovedeşte fariseilor ca se contra-ḑic cumplit, când ḑic ca El scóte dracii cu Domnul dracilor: Ca ce înţelegere póte sa fie între adever şi minciuna, între lumina şi întuneric, între cel ce aduna şi între cel ce risipeşte.

Vers. 31—32. Sub nume de *hula* sau blastemul *în contra Sântului Duh* se înţelege îndarátnicia, împetrirea, disperaţia. Cele-lalte pecate se pot curaţi prin pocainţa, iar acesta nu, pentru ca sta în refusul mîntuirei, cu voie şi obraznicie.

Vers. 33 37. Cum ca învetatura mea este buna, cum ca eu sînt adeverat învetator, dovedesc faptele mele şi urmarile învetaturei mele, şi de aceea voi carturarilor şi fariseilor aveţi sa daţi séma înaintea lui Dumneḑeu pentru tóte învinovaţirile ce aruncaţi asupra mi.

Vers 40. Christos ḑice ca duşmanii sei îl vor cunóşte numaĭ *după mórte şi înviere,* de care vorbeşte acoperit şi cu asemenarea lui Ionà.

Vers. 43—45. Asemenéza Iisus îndaretnicia şi ne credinţa farisei-

lor cu un duh necurat, carele ese pe scurt timp din om, dar iaraşi se întórce cu mai mare natîngie. Sa se vada purtarea finala a fariseilor catre Christos, la Mateiu cap. 28, vers. 11—15.

CAPITULUL XIII

Capitulul XIII a Evangelistuluĭ Mateiu cuprinde diferite parabole privitóre la natura şi eficacitatea ministeriuluĭ Apostolic, la multiplicitatea auḍitorilor s'au mixtura bisericeĭ, şi la înfricoşata judecata. Iata cele şepte parabole cuprinse în acest capitul.

1). Parabola semĕnatorului şi explicarea ei, pâna la vers 14.

2). Parabola cu zizaniile, pâna la vers 31.

3). Parabola muştaruluĭ, pâna la vers 33.

4). Parabola cu aluatul pâna la vers 36

Explicarea parabolei cu zizaniile, pâna la vers 44.

5). Parabola cu comóra, pâna la vers 45.

6). Parabola cu margarintariul, pâna la vers 47.

7). Parabola cu navodul, pâna la vers 54.

Catre finele capitulului se vorbeşte despre dispreţul ce ş'aŭ atras Mântuitoriul din partea compatrioţilor seĭ.

NOTIŢE.

Vers 3. Cuvêntul *parabolă*, vine dela verbul grec Παραϐάλλω, şi însamna *alăturare, asemĕnare, comparaţie, raport, alegorie.*

Vers. 3 — 8. In parabola semenatorului Mântuitoriul arată principalele pedici care se vor împrotivi la laţirea înveţaturei sale, anume: îndaratnicia, uşóra cugètare, temerea de necazuri şi persecuţii, şi poftele sensuale. Iata unde sta asemenarea: Precum cea mai buna semênţa nu produce fructe de nu va cadea într'un pamênt bun, aşa şi o înveţatura, pentru ca sa se propage şi sa aduca urmari bune şi folositóre, sa cere ca cei ce o vor primi sa fie de o natură buna, ascultatori, blânḍi, rabdatori, necorupţi.

Vers 9. Cel ce are urechĭ de auḍit, să audă. Prin asemine cuvinte îndemna Iudeii pre ascultatorĭ la luarea aminte, mai ales când se atingea de nişte adeverurĭ de mare însemnătate.

Vers 11. Sub *taĭnele împĕraţieĭ ceriurilor* se înţeleg înveţaturile cele mai necunoscute, relative la natura împeraţiei Mesiane.

Vers 12. Cel ce întrebuinţéza bine cele capetate, acela este un conservatoriu-progresist; iar cel ce întrebuinţéza réu, perde şi ce are (este o nimica).

Vers. 24—30. Inţelesul acestei parabole este: Religia lui Christos se va laţi pretutindene; dar dintre marturisitorii ei vor fi unii eretici şi corumpetori: Unii ca aceştia se vor îngadui, dupre înţeléypta hotarîre Dumneḑeésca; dar în ḑiua judecaţei se vor pedepsi aspru.

Vers. 31—32. Inţelesul acestei parabole este: Precum grauntele de muştar (fórte mic) creşte pâna la marimea unui arbore, aşa şi Biserica creştina se va laţi şi înmulţii minunat. Evreii obicinuia a asemena un lucru mic cu grauntele de muştar.

Vers 33. Parabola acésta se explica ca şi cea precedenta.

Vers 35. Mateu citéza pe profetul David (Psalm. 77, 2), conform scopului ce şi-a propus a dovedi: Ca Iisus este acel preḑis de profeţi.

Vers. 44—46. Inţelesul acestor doue parabole este: Inveţatura mea este cea mai înalta, cea mai adeverata, cea mai folositóre; deci lasând la o parte tóte bunurile lumeşti primiţi-o cu tótă inima, ca sa dobândiţi prin ea vecinica fericire.

Vers. 47—50. Parabola acésta represinta Biserica lui Christos plina de adeveraţi creştini precum şi de creştini rei, carii la a doua venire vor primi, cei dinteiu vecinica fericire, iar cei de pe urma pedépsa vecinica.

Vers. 51—52. Adeveratul înveţator, acel ce-şi cunóşte bine obiectul, trebue sa se conforme dupre capacitatea auditorilor sei, propunênd celor ce pricep mai puţin, lucruri mai întrebuinţate, mai vechi, şi celor ce pricep mult, lucruri maĭ nouă, mai profunde.

Vers. 54—58. La mirarea ce arata compatrioţii lui Iisus despre aceea, de unde poseda El ştiinţa ce o predă şi puterea fácetóre de minuni, Mântuitoriul ḑice ca naturalminte urméza ca un nouu înveţator sa fie decousiderat de ai sei mai mult decât de streini.

CAPITULUL XIV.

Capitulul IV a Evangelistuluĭ Mateŭ tratéza despre diferite materii care compun cele trei parţi principale a acestui capitul, şi anume:

In parte ântĕia, pâna la vers 13, se da opinia ce avea Irod despre Iisus şi se expun împrejurarile morţeĭ luĭ Ión Botezatoriul.

In partea a doua, dela vers 13 până la 22, se cuprinde rugaciunea luĭ Iisus şi minunea saturareĭ cu cincĭ pânĭ a 5,000 de ómenĭ.

In partea a treĭa, dela vers 22 până la finit, se expune pericolul ce amenința pe Apostolĭ fiind pe marea, şi *scăparea lor* prin Iisus Christos.

NOTIŢE.

Vers. 1—2. Irod de carele se pomineşte aice este *Antipa*, unul din fiiĭ luĭ Irod cel mare, tetrarch Galileeĭ şi Pereeĭ.

Iudeiĭ, ca şi alte popóre a resarituluĭ credeau în *metempsihosă* sau stremutarea sufletuluĭ. Irod, nu maĭ puţin, avênd şi el o asemenea credinţa greşita, şi-a închipuit ca sufletul luĭ Ióu Botezatoriul, pe care-l omorîsa el, a trecut în corpul luĭ Iisus Christos, maĭ ales ca-l mustra conştiinţa pentru ucidere. . .

Vers. 3—12. Cu acésta ocasie istoriseşte Evangelistul despre închiderea şi mórtea botezatoriuluĭ, precum şi causa acesteĭ morţĭ; ca s'a ucis adeca pentru mustrarile ce facea luĭ Irod. Acesta s'a despartit de legiuita sa soţie, fiica luĭ Areta Regele Arabieĭ şi traia, contra legeĭ, cu cumnată-sa Irodiada, pe când frate-seu Filip barbatul eĭ, era înca în viaţa.

Vers 15. Evreiĭ împarţia séra în doua: Una carea se începea pe la treĭ ore de ale nóstre şi se încheia cu apusul sóreluĭ, a doua ţinea dela apusul sóreluĭ până la intrarea nopţeĭ. Aicĭ este vorba de *séra ânteia*, iar în vers 23 de *séra a doua.*

Vers 19. Pânele în orient erau facute în forma de azime, şi obicinuia ale rupe în loc sa le tae. Mântuitoriul a facut tot aşa.

Vers 21. Minunea înmulţireĭ pânilor s'a facut înaintea serbatoreĭ paştelor, pe când poporul mergea în mare mulţime la Ierusalim. Din acésta se lamureşte, de unde atâtea miĭ de sufiete s'au aflat faţa la acésta minune.

Vers. 22—24. Iisus dupa minunea sevêrşita, se retrage grabnic ca nu cumva acea mulţime mare de popor sa-l declare *împĕrat* şi ast-fel sa fie el causatorul uneĭ revoluţiĭ, unuĭ resbel civil.

Vers 25. Evreiĭ vechĭ împarţia nóptea în treĭ *străjĭ* sau *privegherĭ*: Cea ânteia numita în Plângerea Ierimieĭ (2, 19) *începutul străjilor*, era cuprinsa între asfinţitul sóreluĭ şi meḑul nopţeĭ; a doua, sau *straja de meḑul nopţeĭ* (Judec. 8, 19) ţinea până la cântatul cocoşilor ; a treĭa, sau *straja de diminéţa* (Eşire 14 24 , dela cântatul cocoşilor până la resăritul sóreluĭ. Se pare ca timpul

nopţei s'a împarţit ast-fel dupre strajile ce facea Leviţii în cortul marturiei şi la Templu.

In timpul lui Christos Iudeii, dupre obiceiul Romanilor, împarţia nóptea în patru parţi: *Antĕia* ţinea trei óre dupa a sfinţitul sórelui (Marc. 11,19); *a doua* dela 9 ore pâna la meḑul nopţei, şi carea se numea *mezul nopţei* (Mat. 24, 6); *a treĭa*, pâna la trei óre de a nóstre (dupa 12), carea se numea *Cântatul cocoşuluĭ* (Marc. 13, 35); în fine *a patra*, se finea cu resaritul sórelui, şi se numea *Zorĭ-de ḑiuă* (Mat. 14,25; Ioan 8,2).

CAPITULUL XV.

Capitulul XV a Evangelistuluĭ Mateu se compune din din treĭ parţĭ:

Partea ântĕia, pâna la versul 21; a doua dela versul 21, până la 29, şi a treĭa dela versul 29 pâna la finit.

In partea ântĕia Mântuitoriul combate pe carturarii şi fariseiĭ din Ierusalim, cariĭ punea tot progresul şi tótă desévêrşirea morala în o pietatea dinafarică şi în împlinirea cu esactitate a tuturor obiceiurilor parinteştĭ.

In partea a doua se dă Istoria Chananianeii, carea prin marea speranţă şi prin frumósa credinţă a dobândit vindecarea fiiceĭ sale

In partea a treĭa se cuprinde minunea saturăriĭ cu şépte pânĭ acelor patru miĭ de barbaţĭ.

NOTIŢE.

Vers. 3 — 6. Pentru a dovedi fariseilor ca obiceiurile lor nu numaĭ nu sunt sânte şi îndatoritóre, dar înca coutrare legei lui Dumneḑeu, Iisus aduce ca esemplu Porunca D-ḑeéscă relativă la cinstirea şi îngrijirea de nascetori (Eşire 20,12; 21, 16), pe carea fariseiĭ o punea mai jos decât datoria de a aduce prosfore la templu. „*Dar este*, adeca, *am afierosit templuluĭ aceea ce datoriam să daŭ pentru ajutoriul,* pentru susţinerea parinţilor mei".

Pasagiul cuprins în versurile 5 şi 6, a dat mult de lucru explicatorilor sânteĭ scripturi. Greutatea vine dela neînţelegerea acestei frase: Δωρον δ'εὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. care este un pur ebraism, şi se traduce exact aşa: *Corban* (anatema) *să fie tot aceea ce dela mine ar trece în folosul tĕu.*

Ştiut să fie ca Mântuitoriul combate aci nu legea anatemei (Veḑi Leviţi 5, 14 şi urm. 22, 14—16 şi tot capit. 27), ci abusul ce facea farisei de acéstă lege; caci ei întrodusesa un obiceiu detestabil, ca tot se putea da bisericei de catre un reu-voitor, care nu voia sa-şĭ platésca o datorie, spre exemplu, sau caruia îi placea sa-şi lase parinţii betrâni sa móra de fóme.

Vers. 7—9. Aceaşi faţarnicie şi reutate în carea înfrunta profetul Isaia (29,13 pe contimporanii sei o aretaţi şi voi fariseilor! Voi prin rugi, ajunari, jertve şi prin pazirea cerimoniilor, ve aretaţi religioşi, dar în fapta sînteţi înreutaţiţi, corupţi, şi vrednici de pedépsa lui Dumneḑeu.

Vers. 10—11. Luaţi aminte: Nu bucatele fac pe om vinovat înaintea lui Dumneḑeu, ci defaimarea, calomnia, gândurile şi faptele cele rele, în fine tot aceea ce dovedeşte o inima rea.

Vers 13. Tóta învetatura carea nu este dupre Dumneḑeu se va desradecina. Evreii asemena pe om cu ţérina şi învetatura cu sementa, cu planta.

Vers 23. Nu i-a respuns eĭ cuvênt, adeca, nu i-a respuns nimica, ca sa cerce fermitatea ei în credinţa.

Vers 26. Iudeii se numia fii lui Dumneḑeu, iar pe pagânii îi numia câni. Cuvintele Domnuluĭ au dar acest înţeles: Oare se cuvine sa luam bunataţile mesianice dela unicul popor ales de Dumneḑeu şi sa le dam pagânilor celor lepadaţi dela faţa lui? Iisus vorbind ast-fel, exprima opinia greşita a Iudeilor, pentru ca sa o restórne prin fapta. . . prin vindecarea ficei Chananianei.

Vers 39. Magdalul era un mic oraş lânga lacul Genisaret. Evangelistul Marco ḑice ca Iisus la acéstă ocasie s'a dus în parţile Dalmanutei; dar acest oraş se afla în vecinatate cu Magdalul, şi prin urmare ambii Evangelişti nu se contraḑic în istorisirea lor în privinţa locului.

Innocent M. Ploeşténu

PROFEȚIILE MESIANICE

(Urmare; vedĭ No. 5, anul XI).

§ 2. Profeția luĭ Daniel despre cele șépte-ḑecĭ de sĕptămânĭ.

Profetul Daniel înțelegênd din cetirea cărților sânte, că numĕrul anilor robieĭ sub cari gemeaŭ atuncĭ Iudeiĭ a fost fixat de Domnul și de Profetul Ieremia la șépte-ḑecĭ de anĭ, și vĕḑênd, în anul dintĕiŭ după ce Cirus cuceri Chaldeia, ca terminul se apropia, se îndrepta către Domnul cu o rugaciune caldurósă, în care, recunoscênd ca națiunea sa era pedepsită cu dreptate, cerea în ajutorul eĭ milostivirea dumneḑeéscă.

„Și graind înca eŭ rugăciunea, étă bărbatul Gavriil pre carele l-am fost veḑut la începutul vedenieĭ sburând: și s'a atins de mine ca în ceasul jertfeĭ de séră. Și m'a facut să înțeleg, și a grait catre mine și a ḑis: Daniile, acum am eșit, ca să te fac să înțelegĭ. La începutul rugaciuneĭ tale a eșit cuvênt, și eŭ am venit să spuiŭ ție, că bărbatul doririlor eștĭ tu, și ĭa aminte la cuvênt și înțelege videnia. Șépte-ḑecĭ de sĕptamânĭ s'aŭ tăiat preste norodul tĕŭ și preste cetatea cea sântă, ca să se sfârșasca pĕcatul și să se pecetluĭasca pĕcatele și să se ștérgă fára-de-legile și sa se curațésca nedreptațile, și sa se aducă dreptatea vecĭnica; și sa se pecetluĭască videnia și proorocul, și să se unga sântul sânțitor. Să scĭĭ dar și să cunoscĭ că de la eșirea cuvêntuluĭ, ca ĭarășĭ să se

zidéscă Ierusalimul până la Christos povaţuitorul sĕptămânĭ şépte şi sĕptămânĭ șése-ḑecĭ şi douĕ vor fi; şi se va întórce şi se va zidi uliţa şi zidiul şi se vor deşerta vremile. Şi după şése-ḑecĭ şi douĕ de sĕptamânĭ va peri ungerea, şi judecată nu este întru dênsa; éră cetatea şi biserica o va strica cu povăţuitoriul cel viitor, şi se vor tăia întru potop, şi după sfêrşitul resboiuluĭ celuı taiat rânduita pustire. Şi va întari legatura la mulţĭ o sĕptamâna, şi în mijlocul septămâneĭ va înceta jertfa şi turnarea şi în biserica va fi urăciunea pustiirilor, şi pâna la sfêrşitul vemiĭ nu va înceta pustiirea".

Numaĭ aruncând o privire asupra profeţieĭ aceştia, ne încredinţam că este evident o preḑicere; şi ca Daniil, saŭ maı bine îngerul Gavriil care-ı graeşte, vesteşte aceste evenimente viitóre. Cestiunea este de a sci numaı: dacă profeţia acésta este divină; şi acésta o vom afla, daca ea s'a împlinit exact, daca n'a fost prevĕḑuta prin cause naturale şi nu s'a împlinit din întâmplare, şi dacă profeţia acésta vesteşte pre Iis. Chr. şi s'a împlinit întru el.

Evenementele prevestite prin preḑicerea acésta se află între douĕ epoce, ambele prevestite. Ântĕia este darea cuvêntuluĭ saŭ a edictuluĭ pentru rezidirea Ierusalimuluĭ, care pe atuncĭ era ruinat. A doua este distrugerea din noŭ a oraşuluĭ acestuea şi a templuluĭ seŭ. In acest interval s'a succedat evenementele urmatóre:

Un edict trebuea sa fie dat pentru rezidirea Ierusalimuluĭ. Şépte-ḑecĭ de septamânĭ de la edarea, saŭ dupa alţiĭ de la executarea edictuluĭ, trebuea sa vie

o persónă, pe care îngerul o numeşte *Christos* şi-ĭ dice *sântul sânților*.

Cele şépte-ḍecĭ de sĕptamânĭ sunt împărţite în treĭ parţĭ, adeca: şépte septamânĭ, şése-ḍecĭ şi douĕ de septămânĭ şi o jumătate septămâna. In cele şépte sĕptamânı dinteiŭ trebuea sa se zidésca zidurile şi ulițele Ierusalimuluĭ ın nişte timpurĭ grele. După cele şése-ḍecĭ şi douĕ de sĕptamânĭ, cel prevestit, care se numeşte Christos, trebuea să se omóre. In timpul septămâneĭ din urmă trebuea să se faca o legatură noua şi să fie întărită cu mulţĭ şi în mijlocul septămâneĭ aveaŭ sa înceteze jertfele.

Poporul luĭ Christos va înceta de a exista, saŭ dacă ne ţinem de textul ebreŭ, Christos nu va suferi patima pentru fără de legile sale propriĭ.

In acelaşĭ timp nedreptatea se va nimici şi dreptatea vecĭnică va veni pre pământ.

Vedenia şi profeţia se vor împlini, saŭ dupıe textul ebreŭ, se va sigila, orĭ va fi terminată.

Un popor povaţuit de căpitenia sa va darâma Ierusalimul şi templul: uraciunea pustiireĭ va fi în templu şi pustiirea nu va înceta pâna la sfêrşitul vremiĭ.

Trebue a pune aicĭ maĭ ânteiŭ doue adevĕrurĭ evidente.

1° Era cu neputinţa luĭ Daniil de a prevedea, prin cunoscinţele sale propriĭ, acest şir lung de evenimente aşa de greŭ de a fi gâcite şi a căror causa era cu totul necunoscută. 2° Dacă profeţia acésta aşa de complicată, o videm literalminte împlinită, nu ne putem închipui că întâmplarea ar fi făcut ca

evenimentele să se împlinéscă în tocmaĭ aşa cum aŭ fost preḑise, ba încă la timpul predeterminat. Aceste două adeverurĭ sunt aşa de sigure, aşa de lamurite, ca nicĭ odată naŭ fost contraḑise. Dintre toţĭ vrajmaşiĭ religieĭ creştine, Iudeiĭ, păgâniĭ, necredincioşiĭ, cariĭ aŭ căutat tóte obĭecţiunele contra acesteĭ profeţiĭ, nimene n'a îndrasnit sa ḑică ca preḑicerea luĭ Daniel ar fi fost făcută prin previderĭ naturale saŭ produsă şi împlinita din întêmplare.

Trecem acum la demonstrarea acesteĭ profeţiĭ, şi spre a o stabili pun treĭ proposiţiunĭ:

1. Epoca determinată de Daniel pentru venirea persóneĭ importante ce o prevesteşte a trecut de mult timp.

2. Persóna acésta prevestită este Mesia preḑis de alţĭ profeţĭ şi aşteptat de Iudeĭ.

3. Mesia prevestit în preḑicerea acésta este Iis. Chr, în care s'a împlinit literal.

Înteia proposiţiune. Timpul determinat de Daniel, pentru venirea persóneĭ însemnate ce o prevesteşte el, a trecut de mult timp.

Timpul acesta este de şepte-ḑecĭ de septamânĭ, de la data saŭ póte de la executarea edictuluĭ pentru reconstruirea Ierusalimuluĭ; Iudeiĭ cunosceaŭ două feliurĭ de săptămânĭ: săptamânĭ de ḑile, ca a le nóstre, şi săptămânĭ de anĭ. Adese-orĭ se află în cărţile sânte numĕrându-se săptamânile de anĭ, prin urmare poporul era obĭcĭnuit cu aseminea calcul. Fie săptamânĭ de ḑile, fie septămânĭ de anĭ, cum le înţelege profetul, este evident că aŭ trecut de mult: unele ar face 490 de ḑile, éră altele 490 de anĭ, şi

de bună-sémă a trecut mult maĭ mult timp de când s'a rezidit Ierusalimul.

Uniĭ dintre rabiniĭ moderniĭ cred că Daniel vorbea de sĕptămânĭ de secule şi că persóna prevestită ar avea să vie după 49 de miĭ de anĭ. Dar ar trebui sa ne esplice şi noî cum fac eĭ calculul acesta, ar trebui să ne arate vre un loc în scriptura unde să se vorbésca de aseminea septamânĭ. Îngerul vorbea luĭ Daniel aşa ca sa fie înţeles. Tot ast-fel şi Dani l împărtaş'a cuvintele acestea Ebreilor; el voia ca eĭ să se pregatésca a priimi la timpul hotarât pre acel prevestit. Dar de bună-sémă nicĭ Daniel n'ar fi înţeles vorbirea Îngeruluĭ, nici Iudeiĭ n'ar fi priceput pre Daniel, daca ar fi fost vorba de un fel de sĕptamâni despre care eĭ n'ar fi maĭ auḑit vorbindu-se nici odata şi despre care nicĭ n'ar fi avut ideie. In casul acesta îngerul ar fi amagit şi pre Daniel şi pre tot poporul.

Dar textul singur, ajutat şi de eveniment, se esplica lamurit; şi cercetându-l, este uşor de a ne convinge, că nu este vorba nicĭ de sĕptămânĭ de secule, nicĭ de septamânĭ de ḑile, ci profetul vorbeşte numaĭ de septămânĭ de anĭ: el împarte aceste şepte-ḑecĭ de septamânĭ în treĭ părţĭ; şi este lamurit, ca în cele trei intervale vorbeşte de acelaşĭ fel de sĕptamânĭ, pentru ca sunt treĭ fracţiunĭ din aceiaşĭ durata. Daca ar fi fost vorba de septamânĭ de ḑile, atuncĭ Ierusalimul trebuea să se restaureze în patru-ḑecĭ-şi-nouĕ de ḑile, cu tóte dificultaţile ce aveaŭ sa le întêmpine, conform preḑicereĭ.

Daca ar fi vorba de septămânĭ de secule atuncĭ

ar trebui 4,900 de anĭ, ceĭa ce este ridicul. Inţelegêndu-se însă sĕptamânĭ de anĭ, profeţia are un înţeles simplu şi raţionat, şi se potriveşte tot odată cu cele întêmplate. Timpurile grele.de care vorbeşte Daniel, în adevĕr că aŭ şi fost. Aflăm şi în cărţile luĭ Ezdra precum şi în Iosif Flaviu, că naţiunele vecine n'aŭ încetat de a nelinişti pre Iudeĭ în reconstruirea templuluĭ şi a oraşuluĭ lor, întrebuinţând intriga pe lângă regiĭ Persieĭ, ba chiar şi violenţa. Decĭ nu este de mirare ca restaurarea Ierusalimuluĭ sa se fi sevêrşit abea după patru-ḑecĭ-şi-nouĕ de anı, de la data edictuluĭ, prin care li se îngăduea acésta: şi ast-fel se împlinira cele şapte sĕptămânĭ dîntĕiŭ. Vom vedea că şi cele douĕ intervale de care vorbeşte profeţia s'a împlinit exact dacă înţelegem sĕptamânile de anĭ. Maĭ este de observat că Daniel când vorbeşte de sĕptămânĭ de ḑile, spune anume, precum se probéză din multe locurĭ din profeţiile sale (Dan. 2). Aşa dar profetul vorbeşte aicĭ de sĕptămânĭ de anĭ, care trebuea să încépă de la darea edictuluĭ pentru restaurarea Ierusalimuluĭ.

O alta dovadă cum că timpul determinat de Daniel a trecut de mult timp, este evenimentul despre care vorbeşte la urma preḑicereĭ sale: timpul cel din urmă ce-l prevesteşte, este dărâmarea Ierusalimuluĭ şi a templululuĭ de către un popor, care avea să vie cu capitenia sa, cu acésta avea să se termine totul. Sunt opt-spre-ḑece secule de când Tit în fruntea armatelor romane, a împlinit şi acéstă parte a profeţieĭ.

A doua proposiţie. Persóna prevestită de Daniel este Mesia predis de alţı profeţĭ şi aşteptat de catre Iudeĭ.

In favórea acestuĭ adevĕr avem maĭ ântĕiŭ autoritatea Iudeilor vechĭ, care e mult maĭ superióra decât acelor modernĭ şi a câtor-va creştinĭ, cariĭ pretind că profeţia nu este aplicabilă la Mesia. Eĭ împart profeţia luĭ Daniel în doue. Partea ântĕiŭ cuprinde versurile 21 — 25 şi se rapórta la Mesia, cum dic eĭ, cacĭ El este Sântul Sânţilor, care trebue sa fie uns, care trebue sá nimicéscă pacatele, şi are sa aducă dreptate vecĭnică. Partea a doua care începe cu vers 25; *Sa scĭĭ dar şi să cunoscĭ* etc. se rapórta, dic eĭ la alta persóna, dar nu ne spun care este. Vom esamina în trécat opiniele lor; deocam dată să le combatem pe tóte numaĭ prin o singură consideraţiune: că principiul lor fundamental, divisiunea profeţieĭ în doue parţĭ ce se raporta la douĕ obĭecte diferite este o ilusie. Este lamurit că tóta cuvêntarea îngeruluĭ către Daniel forméză un singur contest şi se rapórtă la una şi aceĭaşĭ persóna, aşa ca a doua parte este numaĭ o desvoltare maĭ întinsa a celor dise în partea ântĕia. Este de ajuns a ceti textul spre a ne convinge de adevĕrul acesta; dar fiind-ca ni-l contesta sa ne oprim un moment spre a-l demonstra.

Maĭ ânteiŭ cuvintele, cu care se începe partea a doua, *să sciı dar şi să cunoscĭ*, o légă cu partea ânteia; apoĭ îngerul, care în partea ântĕia, a vorbit de şepte-decĭ de sĕptămânĭ, în a doua vorbeşte de şepte, şase-decĭ şi douĕ şi jumătate; şi spune ce

are să se întêmple în intervalele acestea. De sigur este aceiașĭ numĕrare de anĭ; este desvoltarea celor ḑise în general. In fine ceĭa ce ne face a crede că în ambele părțĭ vorbește de aceiașĭ persóna, este ca-ĭ dă acelașĭ nume: îl numește în partea a doua *Christos,* ceĭa ce însemnéza *uns;* în partea ântĕia a ḑis că *Sântul Sânților* va fi *uns*: identitatea numeluĭ, timpul, legatura fraselor, totul arată ca este o cuvêntare neîntrerupta, care are unul și acelașĭ obiect.

Numai Mesia s'a numit în cărțile sânte în înțelesul simplu și adeverat Christos adică uns. Orĭ de câte orĭ se da calitatea acésta alteĭ persóne, trebue sa aiba ceva spre deosebire. Insa opinia generală era așa de convinsă, ca Christos însemna Mesia, ca în multe locurĭ din Evangelie, vedem că Mesia este numit ast-fel; eraŭ doue cuvinte sinonime. Samarinénca spune curat: *Când va veni Mesia, ce se ḑice Christos.* Când aŭ trimis fariseiĭ la Ión Botezătorul, el declară că nu este Christosul; și de ce boteḑĭ, rĕspunsera eĭ, dacă nu eștĭ Christosul. Iudeiĭ minunându-se de semnele ce le făcea Iis.Chr.și îndoindu-se că ar fi Mesia, îl întreba dacă el este Christos. Sântul Petru îl declară de Mesia ḑicênd: *Tu eștĭ Christos Fiul luĭ D-ḑeu.* Ar fi de prisos a maĭ aduce maĭ multe exemple; acestea sunt destule spre a dovedi, ca în limba Iudeilor, numele Christos însémnă Mesia, și că prin urmare Daniel numaĭ pe el l-a avut în vedere.

Apoĭ, espresiunile luĭ Daniel sunt așa de puternice, vestesc pe o persónă așa de perfectă, că nu

se pot potrivi alteĭ persóne afară de Mesia: se numeşte Sântul Sânţilor, trebue să pue capĕt făra-delegilor şi să facă dreptate vecĭnică. Pe cine altul eraŭ să cunóscă Iudeiĭ după semnele acestea, dacă nu pre Mesia? Noĭ vedem caracterile, calitaţile, serviciile pe care Daniel le atribue aceluĭ pe care-l vesteşte, conformându-se cu desĕvêrşire cu acele pe care le prevestesc alţĭ profeţĭ despre Mesia; prin urmare ca şi eĭ Daniel prevesteşte pre Mesia.

A treia proposiţiune. Mesia prevestit în preḑicerea acésta este Is. Chr. în care s'a împlinit cu desĕvêrşire.

Spre a ne convinge de adevĕrul acesta, să luăm într'o mână textul luĭ Daniel şi în alta Evangelia şi vom videa că acésta este împlinirea exacta a aceluia. Vom recunósce în aceia ce ne spune istoria şi ne descopera credinţa despre Is. Chr. tóte caracterile arĕtate maĭ dinainte de Daniel.

Maĭ ânteiŭ timpul în care se sfêrşesc cele 70 de sĕptămânĭ coincide cu al morţeĭ luĭ Iis. Chr. Cronologiştiĭ dispută între eĭ despre timpul când eraŭ sa încépă septamânile acestea. S'aŭ dat patru edicte de c. tre regiĭ Persieĭ, pentru reînoirea Ierusalimuluĭ. Cel dintĕiŭ al luĭ Cirus, în primul an al domnieĭ sale. Al doilea a luĭ Darie, fiul luĭ Istaspe, în al doilea an. Cele-lalte două sunt date de Artaxerxe Longiman, unul în al şéptelea an şi altul în al două-ḑecilea an al domnieĭ sale. Cred de prisos a maĭ discuta asupra acestora, s'aŭ a adopta pre vre unul de preferinţa. Noı nu stabilim doveḑile religiuneĭ pe nişte sisteme particulare, şi apoĭ diferinţa este prea neînsemnata; fara a maĭ cerceta

mult, n'avem decât sa comparam timpul indicat de Daniel, cu acel al morțeĭ luĭ Iis. Chr. Autoriĭ cariĭ susțin diferite opiniunĭ fac sa se potrivésca a sa cu evenimentul. Și tocmaĭ acésta mica deosebire ce exista între uniĭ dintre interprețiĭ creștinĭ ni se imputa ca o contra-ḑicere Dar. óre ni se póte face o dificultate seriósa? Ce cronologie putem sa o luă de normă? Cronologia regilor Persieĭ nu ne este cu desĕvêrșire cunoscuta. Mulțĭ dintre regiĭ aceștia fiind asociațĭ la tron cu predicesoriĭ lor, aniĭ domnieĭ lor se numera de uniĭ cronologiștĭ, din ḑiua asociațiuneĭ lor; de catre alții, din timpul succesiuneĭ. Uniĭ interprețĭ pun începutul sĕptamânilor dela darea edictuluĭ pentru restabilirea Ierusalimuluĭ; alțiĭ dela executarea acestuĭ edict. Chiar începutul ereĭ creștine și timpul precis al naștereĭ și al morțeĭ luı Is. Chr. este ıarașı contestat. Ar fi decĭ de mirare ca sa fie unire în ceĭa ce privește calculul septamânilor luĭ Daniel; este o diferință de câțĭ-va anĭ; dar nu este o diferință esențiala, adică în privința raportuluĭ profețieĭ cu împlinirea eĭ.

Caracterul ântĕiŭ convine decĭ cu desevêrșire luĭ Is. Chr. căcı nu se póte ḑice despre alta persónă care ar fi putut sa se créda de Mesia promis Iudeilor. care sa fi murit în acest timp și care sa întrunéscă câtu-șĭ de puțin caracterile indicate.

Numele de Chr. absolut și fará adaus s'a dat luĭ Is.; și acésta este un caracter ce-ĭ convine numaĭ luĭ; nicĭ-odatá nu s'a dat numele acesta altuea. Pentru că a fost recunoscut de toțĭ cu numele acesta,

ceĭ ce priimira religia sa, se numiră creştinĭ; şi nu numaĭ de aceştia ci chiar de inimiciĭ sĕĭ a fost numit ast-fel. Iosif, vorbind de martirul St. Iacob, ḑice că era frate luĭ Iis. ce se ḑice Christos. Şi Tacit vorbind de creştiniĭ chinuiţĭ de Neron, ḑice că autorul numeluĭ acestuea este Christos, care sub domnia luĭ Tiberiŭ, fu condamnat la mórte de către guvernatorul Ponţiu Pilat.

Acest sânt al sânţilor, acest Christos, nu numaĭ că trebuea să móra, dar trebuea să fie ucis, torturat prin o sentinţa judecatorésca la sfêrşitul celor şepte-ḑecĭ de septamânĭ.

Şi acest caracter se potriveşte luĭ Iis. Chr. condamnat la mórte şi rĕstignit. Nicĭ o persónă nu se afla, care sa fie aşa cum ḑice Daniel şi care sá fi fost condamnat la o pedépsă capitală.

Angeruĭ ḑise luĭ Daniel ca în sĕptămâna din urmă se va încheia o nouă alianţa. Prin legatura saŭ alianţa Iudeiĭ inţelegeaŭ o lege dată de Domnul; astfel numeaŭ eĭ legea data de Domnul prin Moisi. Dar Iis. Chr. a adus în lume o lege nouă care s'a numit alianţa cea nouă, şi a dat-o în sĕptamâna din urmă; cacĭ predica sa a precedat imediat mórtea s'a, şi a durat treĭ anĭ şi jumetate; şi numaĭ el a dat pe timpul acela o lege noua.

In timpul acela pĕcatul trebuea să se sfêrşască, nedreptatea sa se nimicéscă, şi după textul ebreŭ, să fie expiată, ĭar dreptatea eterna să fie domnitóre pre pamênt. Iis. Chr. a împlinit şi acéstă profeţie a luĭ Daniel, de sigur nu în acel înţeles ca să fi făcut pre neamul omenesc a numaĭ pĕcătui şi virtuos din

necesitate: el n'a venit să le răpésca libertatea, isvorul meritelor, dar prin mórtea sa a expiat pĕcatul original, și altele. El a dat mijlóce de a se feri de ele și de îndreptare, instituind sântele taĭne care sunt mijlóce de mêntuire. S'a adus dreptatea eterna, maĭ ânteiŭ pentru că el, care este însușĭ dreptatea, a venit; apoĭ pentru că el a predicat acéstă lege sublimă pe carea nimene nu o va putea ajunge vre odată și care înalță pre aceĭ ce o practică la gradul cel maĭ înalt de sânțenie și de perfecțiune. Nu sciŭ dacă caracterul acesta s'ar maĭ putea aplica altuea afara de Iis. Chr.

Jertfele și victimile trebueaŭ să înceteze. Este sciut că din timpul acesta, Iudeiĭ numaĭ aduseră nicĭ un sacrificiŭ, numaĭ jerfira nicĭ o victimă. Pe lângă acest înțeles literal și natural, recunóscem în acésta parte a profețieĭ unul mistic: că sacrificiul luĭ Iis. Chr. pre cruce, fiind cel dinteiŭ din legea nouă, a fost cel din urmă din legea vechĭe, și tóte jerfele aduse în templu, câțĭ-va anĭ după aceĭa, până la dărâmarea Ierusalimuluĭ numaĭ aveaŭ nicĭ o valóre înaintea luĭ D-ḑeŭ. Din aceste douĕ înțelesurĭ opunem pre cel dintéiŭ Iudeilor și necredincioșilor, ĭar cel din urmă ne servește spre mângaerea și întarirea credincioșilor.

La sfêrșitul celor șepte-ḑecĭ de septămânĭ trebuea să se pecetluéscă videnia și profeția. Dar în Iis. Chr. s'aŭ împlinit tóte profețiile iudaice, cu dênsul s'aŭ sfêrșit tóte. Și acésta este evident, însușĭ rabiniĭ convin cu acésta și recunosc, că de atuncĭ nu s'a maĭ făcut nicĭ o profeție, ca cel din urmă pro-

fet a fost Ión Botezatoriul, și ca tóte profețiile s'aŭ împlinit în persóna luĭ Iis. Chr., nicĭ maĭ póte fi îndoiala, Iis. Chr. însușĭ a spus de maĭ multe orĭ acésta și în momentul morțeĭ sale cel din urmă cuvênt a fost *sĕvêrșitu-s'a.*

Cel din urma eveniment a fost preḑis de Archangelul Gabriel, acela care trebuea sa pue capet iconomieĭ Iudaice, ruina poporului Iudaic, darâmarea Ierusalimuluĭ și a templuluĭ sĕŭ de catre un popor strein care trebuea sa vie cu capitenia sa și sa causeze o pustiere care are sa dureze până în sfêrșit. Spre a arĕta împlinirea acesteĭ parțĭ a profeției n'avem trebuința a maĭ recurge la evangeliŭ și la învețatura ce o profesăm. Istoria Iudeilor și a Romanilor ne spun ca la patru-ḑecĭ de anĭ după mórtea luĭ Iis. Chr. Tit în fruntea armateĭ Romane, puse capĕt republiceĭ Iudaice; el încunjură Ierusalimul și îl șterse de pe fața pamêntuluĭ; templul fu ars, cu tóte ordinile sale și silințele soldaților de a stinge focul. O împrejurare de care face amintire profetul, este uriciunea pustiereĭ pusă la locul cel sânt; acésta s'a împlinit ca tóte cele-lalte, prin nelegiuirile sĕvêrșite de Iudeĭ în templul lor și înainte și după ocuparea Ierusalimuluĭ. Câțĭ-va interprețĭ aplică partea acésta a profețieĭ la deicidul sĕvêrșit asupra persóneĭ luĭ Iis. Chr. Daca priimim înțelesul acesta nu va contraria nicĭ-decum dovada nóstră. Dintre tóte punctele preḑise de ângerul luĭ Daniel, rĕmâne numai unul, care nu s'a realisat cu desevêrșire: că pustierea va fi până în sfêrșit, dar nu este deplină; continua a se împlini pe fie-care ḑi. Opt-spre-ḑece

secule de apăsare asupra acestuĭ popor nefericit, încercarea zadarnică a luĭ Iulian, pentru reedificarea tempuluĭ din Ierusalim, și împlinirea așa de literală a tuturor obĭectelor profeţieĭ, trebue sa ne încredinţeze și ca acésta se va realisa.

Cine nu va admira concertul ce există între predicerea luĭ Daniel și mulţimea și felurimea evenimentelor prevestite de el, și care tóte fără excepţie, se împlinesc fórte exact în timpurile preînsemnate întocmaĭ așa și cu împrejurarile aretate maĭ înainte? Numaĭ o singura profeţie împlinită este sigiliul divinitaţeĭ; dar aicĭ este o colecţie de profeţiĭ, tóte realisate cu cea maĭ perfectă exactitate.

Contra demonstraţiuneĭ evidente, ce resulta din profeţia acésta, rabiniĭ și-aŭ imaginat felurite obĭecţiuneĭ care le susţin și necredincioșiĭ și prin urmare este necesar a le examina pe scurt. Eĭ daŭ cuvêntareĭ ângeruluĭ felurite explicărĭ, tóte așa de ușuratice, așa de absurde, că spre a le combate este de ajuns a le pune alaturea cu textul profetic; ele pĕcatuesc tóte saŭ în aceĭa că nu se potrivește cu cronologia, saŭ în aceĭa ca lasă o parte din caracterile arĕtate de profet.

„Maĭ ântĕiŭ câţi-va Iudeĭ împart în maĭ multe părţĭ profeţia, și deosibesc doĭ saŭ treĭ christoșĭ, și nicĭ în privinţa acésta nu se unesc. Uniĭ dic ca, cel dintĕiŭ Christos prevestit este Mesia care trebue să vie odată; al doilea Cirus; al treilea, regele Agripa, ucis de Romanĭ la luarea Ierusalimuluĭ. Alţiĭ dic că cel dintĕiŭ Christ este archĭereul care servi cel ântĕiŭ pe timpul luĭ Neemia; și cel din urmă Ana-

nus, ucis la ocuparea Ierusalimuluĭ. Sunt cariĭ prin Christos înţeleg pre Onias ucis de Menelaŭ, şi prin urîciunea pustiereĭ, profanările luĭ Antioch. Uniĭ ḑic că, profetul numeşte Christ pre Iuda Macabeul. Alţiĭ ḑic că prin Christos, supus morţeĭ, ângerul desemnéză, nu o persónă particulară, ci, încetarea putereĭ supreme saŭ a sacerdoţiuluĭ la poporul ebreŭ".

Câte-va reflexiunĭ vor fi de ajuns spre a arĕta uşurătatea acestor interpretărĭ.

Am arĕtat că împărţirea profeţieĭ în două părţi relative la doĭ christoşĭ era o absurditate; că ea forméză un singur context şi este relativa la una şi aceĭaşĭ persóna, şi cred de prisos a maĭ reveni.

Daniel vorbeşte în general numaĭ de un Christos care are să vie; el fixază timpul morţeĭ sale la şese-ḑecĭ şi două de sĕptamânĭ, şi imparte sĕptamânile în şepte, şese-ḑecĭ şi două şi jumĕtate. Vĕḑênd împarţirea acésta expusă cu atâta claritate, nu putem să le luam pentru un timp nedefinit. Dintre tóte persónele acestea ce voesc eĭ a-ĭ face christoşĭ nu este nicĭ unul al căruĭ existenţa sa conrespundă cu timpul însemnat de Daniel. Cirus, marele preut de pe timpul luĭ Neemia, Onias, Iuda Macabeul a existat maĭ timpuriŭ; era tênĕrul Agripa, Ananus, patru-ḑecĭ de anĭ maĭ târḑiŭ.

Nu este de ajuns a presinta unul din caracterile însemnate de profetul, spre a face cunoscut pre Chr. ce-l prevesteşte; trebue a arĕta totalitatea acestor caractere. Cirus, Ananus, tênĕrul Agripa pot eĭ fi numiţĭ sântul sânţilor? Onias şi Iuda Macabeul ar merita eĭ óre acest titlu; dar óre după dênşiĭ aŭ în-

ceta sacrificiile, aŭ început óre pustierea care va dura până în sfêrşit? Persecuţia luĭ Antioch fu violenta, este adevĕrat, dar fu urmata de domnia gloriósă şi liniştită a luĭ Simon şi a urmaşilor seĭ.

Este o socotinţă cam întrecută de a vedea în Christos dat morţeĭ nenorocirile actuale ale poporuluĭ ebreŭ. Apoĭ cum încetarea republiceĭ şi a cultuluĭ judaic a distrus pĕcatul, a adus dreptate vecĭnica? Care éste pecatul cel noŭ la care a dat naştere?

La observaţiile acestea am putea adauge şi altele şi aplicând maĭ în deosebĭ fie-caria din persónele ce se pretinde a fi prevestite de Daniel, deosebitele caractere ce ni le presintă el, s'ar gasi ca cea mai mare parte nu se potrivesc de loc; numaĭ Is. Chr. le întruneşte pe tóte în persóna sa.

Dar nu numaĭ prin opoziţiunile Iudeilor se combate demonstraţiunea trasa din acésta profeţie a lui Daniel, ni se obĭectéza şi marturia unor autorĭ creştinĭ. Fericitul Ieronim afla ca textul luĭ Daniel este aşa de greŭ de înţeles, că nu îndrasneşte a-l explica şi nu voeşte să-şĭ spue parerea sa. Augustin ḑice ca greutatea acestuĭ capitul l-a împedecat a-l explica. Eusebiŭ pretinde că cele şepte-ḑecĭ de septămânĭ, nu se rapórta la Is. Chr. el termină pe a 69-a cu cel din urmă archĭereŭ din neamul Macabeilor şi cea din urmă, cu luarea Ierusalimuluĭ de către Pompeiŭ. Renold, Scaliger, Iunius şi alţiĭ cred că sĕptămânile se termină, nu cu mórtea luĭ Chr. dar cu distrugerea templuluĭ de Tit. Dintre cronologiştiĭ ceĭ maĭ savanţĭ şi aceĭ care aŭ studiat profeţiile maĭ cu temeiŭ, sunt de aceĭ cariĭ le rapórtă la alte

timpurĭ şi la alte evenimente : maĭ alcs Marsham, Harduin şi Calmet.

Când vorbeşte Fericitul Ieronim de greutaţile relative la profeţia acésta, el nu înţelege cum ca ar fi greŭ a o raporta la Is. Chr. El era aşa de încredinţat ca profeţia vorbeşte despre El, ca în prefaţa comentariuluĭ seŭ la Daniel ḑice positiv, ca dintre profeţĭ nimene n'a vorbit aşa de lămurit de Is. Chr. pentru ca nu numai a prevestit venirea sa, ceia ce este în unire cu alţiĭ, dar ĭ-aŭ şi determinat timpul, numĕrând anii, şi însemnând caracterile de pe care avea sa fie cunoscut. Ceĭa ce Ieronim, afla cam nepotrivit a se pronunţa, este în privinţa merituluĭ cronologic a diferiţilor învetaţĭ, carii îşi aveaŭ sistemul lor, adeca în privinţa calculuĭ septamânilor şi a timpului de când aveaŭ ele sa ĭncépa.

Fericitul Augustin în tratatul seŭ despre Cetatea luĭ Dumneḑeŭ ḑice acurat ca Daniel a definit numĕrul anilor venireĭ luĭ Mesia şi a morţeĭ lui Is. Chr.; şi daca îşi cere ertare ca nu póte face calculul, este ca lucrul era prea lung şi de almintrelea de prisos, fiind facut şi de alţii. In epistola sa catre Esichiŭ ḑice ca profeţia luĭ Daniel se rapórta la venirea luĭ Is. Chr., care s'a şi împlinit, el condamnă, luând în ajutor şi autoritatea Fericituluĭ Ieronim, pre aceĭ cariĭ aplica profeţia acésta la a doua venire a luĭ Chr., şi despre a doua venire declera, ca conform cu cuvêntul Domnuluĭ, el nu îndrăsneşte a determina timpul.

Eusebiŭ, în a opta carte a demonstraţiunilor sale evangelice, întrebuinţază profeţia acésta spre a do-

vedi venirea luĭ Is. Chr.; el îĭ aplică tóta partea ântĕia; şi dice ca el trebue să întaréscă legatura sa cu mulţĭ, în decursul uneĭ sĕptamânĭ; adaugă apoĭ că cu mórtea sa aŭ încetat proaducerile şi jertfele; numaĭ unele parţĭ ale prediccereĭ le înţelege el într'un alt sens.

Din aceĭa ca dintre un numer destul de însemnat de interpreţĭ aĭ sânteĭ scripturĭ, se afla treĭ saŭ patru cariĭ înţeleg textul luı Daniel almintrelea ca ceĭ-lalţĭ, ce am putea deduce? Unde sa póte gasi vre-un adever, care fiind recunoscut de un numer destul de însemnat, sa nu fi fost contestat de câţı-va? Profeţia luı Daniel a fost înţelésa despre Mesia de catre toţĭ înveţaţii vechĭ Iudeĭ, şi chiar de catre unii din ceĭ modernĭ. Universalitatea parinţilor, a comentatorilor, a teologilor, aplica prevestirea acésta la Is. Chr.; un numer fórte mic de aceştĭa nu împedeca acéstă universalitate morala. De almintrelea spre a deturna profeţia acésta dela Is. Chr., aceştĭ autorĭ cad în nişte dificultaţĭ ne deslegate, în explicaţiunı arbitrare, în nişte erorĭ cronologice pe care n'am avea timpul, şi nicĭ locul nu ne permite ale baga în séma.

(Va urma). Gherasim Piteşténu.

MATERIAL PENTRU ISTORIA EPISCOPIEĬ ROMNICULUĬ

I.

Excellentissime Domine Domine Generalis, Singularis noster Benefactor et Patrone!

Præsentibus hisce demissis rogamus Excellentiam Vestram Nos demissi pro Excellentia Vestra Deum orantes una cum universo Clero Ecclesiastico, quatenus Eadem acceptare dignetur hanc Nostram specificationem ratione ordinum et morum Ecclesiæ Nostræ prout hactenus erant, qui ut tam Sacæ Cæsareæ Matti, quam Excellentiæ Vestræ qua singulari Nostro Patrono innotescant, necessariam rem esse existimavimus, et quidem primo.

Mitropolita Sedis Bukurestiensis tenet locum Auguriae, sedem scilicet quantam post Patriarchas, et vocatur Exarchus totius Hungariæ et Confiniorum. Erat etiam alter quidam Mitropolita e regione Severin qui antea locum Amasiæ tenebat, et erat Sedes decima quarta post Patriarchas secundum Andronici Imperatoris ordinationem. Et sub Mitropolitæ hujus dependentia Episcopus etiam Mehediensis erat, antequam Turcæ Regnum hoc occupassent, quo occupato Episcopatus ille sublatus est. Et translata postmodum Bukurestinum Sede Principali, consequentur diminuata est authoritas Mitropolitæ hujatis et fecerunt Ipsum Episcopum de quo Pravila cap. 391. Quod si vero mandatum Sacæ Caesæ. Majestatis fuerit ut hic Rimnizy Mitropolita sit in futurum prout etiam antea fuit, ut habeat Diœcesim Amasiensem, multa demissione rogamus universim omnes, dignetur Sacratissima Cæsarea Majestas concedere, ut Mitropolita iste consecretur a Patriarcha Constantinopolitano, et solum consecrationem habeat ab Illo, in alijs autem nullam Eidem obedientiam exhibeat. Ne consecretur ab Archieppo Belgradensi, sedes enim Belgradensis inferior est sede Amasiensi, et Ille etiam ab alio ut pote Ochridensi dependet. Si autem complanationem hanc Bojarones qui proximæ Viennæ fuerunt fecerint, absque nostro Bojaronumque hujatium et Cleri Ecclesiastici scitu et consilio factum, nec habuerunt a Nobis instructionem ut simile quid faciant contra Pravilam; intelleximus enimex quibusdam Vienensibus qui præsentes erant, quod vocaverit Archi-Episcopos Belgradensis Bojarones nostros tante exceperit donaveritque Illos et rogaverit ut Epis-

copatus iste Illi suppositus sit. Nos autem universim multa demissione rogamus Excellentiam Vestram dignetur Eadem pro Nobis stare, ne simile quid eveniat.

2. Mos Regni fuit ut Archi-Episcopus Bukarestiensis curam habeat omnium Monasteriorum ex hac etiam Alutæ parte sitorum, Ipse attendebat Igumenis, ponebat et deponebat Illos cum scitu Vajvodæ, vel mandabat Episcopo Rimnizensi ut Ipse attendebat Illis, et Igumeni prout alij sacerdotes etiam ex hac Alutæ parte non Archi-Episcopum sed Episcopum in Ecclesiys memorabant. Defacto autem quoniam pars ista Cis-Alutana sub Protectione Præpotentis Imperatoris mansit, justitia quoque exigeret, ut Monasteria sub dependentia Episcopi hujatis sint, quoniam et Sancti Patres Consilij quarti Canone nono mandant Clericos ab Episcopo judicandos et non judicio Sæculari, vel ex aliqua alia parte. Et ut habeat potestatem Episcopus ab Igumenis rationem semel in ano scilicet in Nativitate Christi exigend adjunctis sibi duobus adhuc Igumenis, et uno Bojarone Provinciali, denturque Igumenis Specificationes rerum Monasterij ab Episcopo subscriptæ et qui rationem de omnibus dare potuerit, et inventus fuerit in veritate esse erga Monasterium, atque alias etiam capax videbitur esse gubernandi Monasterij maneat rursus Igumenus in charactere suo, siquem autem invenerint damnum aliquod Monasterio intulisse judicet Illum Episcopus loci cum Sinodo, et faciant Eundum damnum Monasterio illatum solvere, deponant Ipsum ex Igumenatu et eligatur alter quem Episcopus cum Synodo judicaverint, et notum faciant Suæ Majestati per mediationem Excelentiæ Vestræ.

3. Igumeni sint in Monasterijs, qui Sacerdotali munere præliti sunt, et non puri Monachi, obligati præterea sint Sacram Lyturgiam sæpius celebrare, serventque Sacerdotes Calugeros et non Popas Sæculares, celebrentque quotidie Sacerdotes in Monasterijs Sacram Lyturgiam, Deumque orent pro Præpotenti Imperatore nostro, omnibus Ministris Cæsareis, pro toto populo Christiano et Tutoribus Monasterij ejusdem. quicunque autem hanc ordinationem non servaverint, habeat Episcopus potestatem puniendi illos.

4. Igumeni non habebunt potestatem pellendi callugeros ex Monasterijs, sed inobedientes secundum delictum puniant, et eos rursus ad servitia Monasterij applicent, et secundum posse Ipsis benefaciant, simili modo nec Calugeris licebit ex uno Monasterio in aliud fugere vel se in Ecclesijs Parochialibus inter Sæculares detinere, nisi in Servitium aliquod missi fuerint, nec Igumeni poterunt Calugeros extraneos acceptare, hos enim Pravila anathemisat cap. 121.

5. Nulli sit indultum Monasterium vel Ecclesiam absque consensu Episcopi ædificare, et si aliquis quidpiam dat, non habet amplius ad ea jus, nec ad ponendum in Monasterio cui dedit Igumenum, prout plurimi apud nos faciunt quibus contradicit Pravila cap. 116.

6. Ne consecrentur aut fiant Episcopi et Igumeni ex Calugeris extraneis, si enim argentæ res aliaque mobilia Monasteriorum ad eorum manus deveniunt, possunt haec vendere, congregare pecuniam, et postmodum aufugere prout multi hic apud Nos fecerunt, sed ponantur Igumeni hinc ex Provincia, hominis notæ fidei et bonitatis.

7. Non erit licitum Episcopo aliquid ex Monasterijs violenter accipere, sed in Monasterium aliquod vel ob festivitatem quandam vel aliorum negotiorum causa adiverit, contentus erit eoquo Ipsum Igumenus donare potuerit..

8. Obligabitur Episcopus instruere Popas, et inobedientes punire, quatenus Ecclesiæ munia ad amussim obeant, faciant Sacras Lyturgias aliasque orationes pro Imperatore et omnibus Christianis et qui non paruerit punise ipsum.

9. Ne habeant libertatem Popæ ex una Ecclesiæ in aliam transmigrandi; et neque Igumeni, minus Bojarones habebunt potestatem extraneos Popas in Ecclesias suas recipiendi sed mittent Ipsos ad Episcopum pro informatione Eidem deponenda utrum veri Popæ sint, et utrum ab Illo quo consecrati sunt Episcpo attestatorias habeant an non? prout mandat Pravila cap. 85.

10. Visum fuit Nobis cum universa Synodo rem Deoplacitam, et pro Bono Provinciæ esse duas hic in Provincia scolas erigi: unam Valachicam aliam Latinam; Valachica sit Rimnizij sub cura Episcopi, Monasteriorum et Poparum, et expensæ quæ Magistros, pauperesque pueros concernunt sint ab Ipsis; Latina vero sit Crajovæ sub cura Administrationis, Bojaronum et Provinciæ, qui de omnibus pro eadem scola necessarijs expensis providebunt.

11 Visum etiam fuit nobis cum universa Synodo ut ad latus cujuslibet Igumeni unus Sacristianus et alter quidam ex senioribus Patrum adjungantur, qui omnes Monasterij proventus et erogationes adscriban.

Ex Monasterio Hurez 29. Novemb. Ano 1719.

Excellentiæ Vestræ

deminissimi pro Eadem Deum orantes.

Damascenus, Episcopus Rimnicensis.

Iohanes, Archi-Mandrita Hurezanus.

Stephanus, Igumenus Bistrizensis.

Stephanus, Igumenus Arnotanus.
Pachomius, Igumenus Govoranus.
(Copie im K. K. Kriegbarchiv). bei *Dr. I. Schvvicker.*

II

Diploma confirmaţionala a Episcopuluĭ din Romnic Stefan *în Valachia micǎ*

Nos Carolus Sextus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniæ, Castellae Legionis, Aragoniæ, utriusque Siciliæ, Hyerosolimæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. Rex. Archidux Austriæ, Princeps Transilvaniæ etc.

Notum facimus et tenore præsentium memoriæ commendamus, quorum interest universis, posteaquam armis nostris superiori per Turcas illato Bello provocatis Gentiumque nobis subjectarum causa unice depromtis, Divini Numinis Bonitas adeo propitia affulsit, ut præter Serviæ Regnum Temesiensemque Banatum Valachiam quoque cis Alutauam ad Ditionem Nostram adjungeret, pro ea qua adversus Dilectam nobis Illiricorum gentem ferimur animi propensione ac clementia proque meritis quæ fidelitate sua ac fortitudine de Augusta domo nostra cum nuper admodum tum antecedentibus temporibusque sibi peperere, venerabili atque devoto fideli nobis dilecto Moysi Petrovich, Orientalis Ecclesæ Ritus Græci Archi-Episcopo et Metropolitæ cactera inter potestatem quoque clementer impertivimus, qua sui Ritus Episcopos et Abbates usque ad ulteriorem dispositionem nostram in partibus etiam neo-acquisticis, e præscripto veteri, ac more gentis elligere valeat, et nominare, qui deinceps postquam electionem ejusmodi nobis ratam habere visum fuerit, in Locis ac Territorijs ubi consuetudinis et instituti est, Episčopalibus officiis liber, legitimeque perfungantur.

Et quoniam memoratus Archiepiscopus et Metropolita jam aliquot ante menses demisse nobis proposuit, fidelem nostrum honorabilem Stephanum Monasteriy Govora actualem Igumenum seu Guardianum post excessum honorabilis item Damasceni ad Locum Rimnick in præfata Valachia nostra cis-Alutana situm appertinentesque eo districtus e tribus candidatis subjectis Primo Loco Episcopum fuisse Ellectum, unaque decenter supplicavit, ut hanc Electionem non modo suprema nostra authoritate Cæsarea-Regia confirmaremus rerum et iis ad ques pertinet graviter injungeremus, ut recens Electo Stephano in sui muneris administratione omni ope præsto sint, efficiantque ut ab universis Græci Ritus hominibus pro Epis-

copo Rimnickensi habeatur et eidem a sui Territorij seu Diœcesis incolis rite ac constanter obtemperetur in iis, quæ ad Spiritualem ejus jurisdictionem spectant, quare hac ejus humillima supplicatione ac data desuper Informatione a nostro Superiori ejusdem Valachiæ Directorio permoti, perspectaque qua se comendabilem admodum reddidit fide, animi candore, doctrina cæterisque virtutibus eundem Stephanum ad præ lictum Locum Rimnick appertinentesque eo Districtus Episcopum designatum benignissime hisce confirmamus, enimusque praeterea ac volumus, ut quam primo more consueto, solemne devotionis et fidelitatis juramentum Nobis praestiterit, ad Episcopalis sui muneris functionem quamdiu et ipse cum suæ Diœcesis et Ritus populo in fide debitoque erga Augustam domum Nostram obsequio perseveraverit admittatur, tolleretur atque ab universis suæ ditionis incolis graeco Ritui Ecclesiæ orientalis addictus pro Episcopo obedientia recognoscatur. . . . . .

Viena 15. Octomvrie 1726

III

Diploma Confirmaţională a Episcopului de Rimnick Clemente în Valachia mică.

Viena, 1 Octomvrie 1735.

Nos Carolus Sextus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ect.

Notum faciemus et tenore. . . . . ejusdem Valachiæ Clero et Populo cætera inter benigne quoque concessimus, qua sui ritus Episcopos et Abbates petita ad idem prius a Nobis venia e præscripto vetere ac more eligere valeat et nominare, qui deinceps, postquam electionem ejusmodi Nobis ratam habere visum, talisque a Nobis clementer confirmatus per venerabilem atque devotum fidelem Nobis dilectum orientalis Ecclesiæ Ritus Graeci in ditionibus nostris constitutum Archiepiscopum et Metropolitam rite consecratus fuerit, Episcopalibus officijs libere legitime que perfungantur.

Et quoniam superius nostrum Valachiae Cis-Alutanae Directorium juxta acceptam ab Administratione ibidem Nostra informationem demisse Nobis proposuit fidelem nostrum honorabilem Clementem monasterij Bistriza actualem Igumenum seu Praepositum post excessum honorabilis item Innocentij ad locum Rimnik in praefata Valachia Nostra situm, appertinentesque eo districtus e tribus candidatis subjectis primo loco Episcopum fuisse electum, illumque Clerum ac populum una decenter supplicasse, ut hanc electionem

non modo suprema nostra anthoritate Caesara-Regia confirmaremus. . . . . fide ac devotione erga Augustam Domum Nostram nec non vitae morumque integritate et exemplari plane pietate, doctrina itidem, caeterisque tali antistite dignis virtutibus et qualitatibus Eundem Clementem ad praedictum locum Riminik appertinentesque eo districtus Episcopum designatum benignissime hisce confirmamus, ... ut ubi primum more consuteo. . . . . . admittatur etc. . . . .

DISCURS

Ținut cu ocasiunea distribuireĭ premiilor la eleviĭ și elevele școleĭ rurale din com. Gropenĭ palsa Balta Jud. Brăila în ḑiua de 29 Iunie 1887.

Domnule Primar,
Domnilor Consilierĭ,
Cinstită Adunare, [1]).

Daca ne vom întreba, pentru ce noĭ astă-ḑĭ suntem adunațĭ în acest local de scólă ? Negreșit ca cu toțiĭ vom respunde ; suntem adunațĭ fiind astă-ḑĭ o ḑi mărétă, o ḑi de sĕrbatóre ; în care acéstă tinerime scolară vine a se înfațișa înaintea nóstră cu silința munceĭ lor, spre a ne arĕta meritul ce eĭ aŭ lucrat pe aceste băncĭ. Cu alte vorbe sa vedem felul resplațeĭ ce capĕta potrivit silințeĭ și buneĭ lor purtărĭ.

Astă-ḑĭ cinstită adunare o sa vedem fie-care din noĭ dacă eĭ 'și-a îndeplinit cu sânțenie datoria lor de școlar și școlariță.

[1]) M'am marginit in cuvêntarea de fața ca cuvintele sa fie spuse cât de populare pentru înțelegerea satenilor.

In lumea acésta în care traim, fie-care din noĭ este lasat sa lucreze, unii cu mintea și alțiĭ cu brațele; cu tóte acestea asta lucrare, nu este d'opotriva pentru fie-care. Și acésta este prea adeverat. Sa luam de pildă chiar pe țeraniĭ noștri. Unii se vĕd cosind, alțiĭ prașind, semĕnând; însa acésta lucrare nu este d'opotriva una cu alta; uniĭ maĭ bine, alțiĭ maı prost. Femeile aseminea, unele țes, altele aleg, navadesc, gătesc mâncare, curața casele de ședere; dar ĭarașĭ acésta lucrare se deosibește la fie-care din ele. Cum vedețĭ dar nicı bărbațiĭ nicı femeile, nu fac aceĭașĭ lucrare d'opotriva. Pentru ce óre acésta? De ce nu se fac de toțı într'un fel? Iată de ce: Uniĭ muncesc cu supunere, cu băgare de sémă, cu dragoste la lucru, nu desprețuesc nicı legile Dumnedeeștĭ nicĭ cele omineștĭ, muncesc cum diseĭ cu silința drépta, spre a lor înțelepciune, cautând a merge tot înainte. Alțiĭ îĭ vedem din potriva, muncesc; dar acésta munca o desprețuesc, pe urma lor nu se ved de cât lucrurĭ nepotrivite. Asemenea și cu femeile, la unele, lucrurĭ vrednice de privit; la altele, nu tot ast-fel.

Tot cam așa este și cu copiĭ noștri de școla, uniĭ se silesc maĭ mult; alțiĭ maĭ puțin. Alegênd bunul din rĕu, sa resplatim pe ceĭ bunĭ, ca maĭ bunĭ sa se facă.

Mântuitorul nostru Is. Christos a dis: *„Lăsațĭ pruncıĭ să vie la mine; că, unora ca acestora este împerăția Mea făgaduită“*.

Școla la acest glas al Mântuitoruluĭ strigă și ea: *„Lăsațĭ fiiĭ voștri să vie la școlă; pentru a suge din*

laptele cunoştinţeĭ; pentru că a lor este viitorul ţěreĭ".

Ceĭ ce aud glasul luĭ Iisus Christos şi-L urméză pe El, *sunt bine-cuvêntaţĭ*. Ceĭ ce aud glasul şcóleĭ: *sûnt luminaţĭ*. Ceĭ ce fug şi-şĭ astup urechile la aceste strigăte, *sunt nepocăiţĭ*, sunt neluminaţĭ, sunt vrajmaşı luĭ Dumneḑeŭ şi ómenilor cu cariĭ eĭ trăesc.

Scóla este aceĭa cinstită adunare, care singură lumineză pe om. Dacă noĭ părinţiĭ de copiĭ nu-ĭ luminăm, nu-ĭ lĕsăm sa mérgă la carte, ajungênd maĭ marĭ ne vor blestema, eĭ se vor căi amar şi de multe orĭ póte vor striga ca ciobanul din poveste".

„Cacı nu ştiu eu carte,
„Ce bine ar fi;
„Acum aşı fi alt-fel,
„Altor n'aşı servi".

Noĭ vedem chiar în satul nostru D. Primar, că, stĕpânirea nóstra se înţelege de graba cu cel luminat, cu cel bine crescut, el ascultă de lege şi o urmédă pe ea. Cu cel rĕŭ, cu cel neluminat, cu îndarĕtnicul; nu numaĭ stĕpânirea nu póte să-l facă să înţelégă ce este binele şi cum ar trebui să-l urmeze pe el; dar în urmă despreţueşte şi chiar poruncile luĭ Dumneḑeŭ. Tóte acestea vine d'acolo cinstită adunare, că, omul nostru în viaţa luĭ, n'a urmat la acéstă şcólă, el n'a luat o carte în mână, spre a vedea ce este legea, ce este dreptatea, şi cum ar trebui să se pórte în lume şi în satul sĕŭ. El a casă neluminat, în lume trăind cu ceĭ rĕĭ, nu se aştépta dar de la el de cât fapte rele. Numaĭ şcóla dar este aceĭa ce ne face a fi maĭ uşorĭ în traiul nostru, în casa nóstră.

Pentru ca ḑar maĭ ușor sa ne înțelegem noĭ dintre noi, pentru a ne folosi cu dreptate și a nu răpi dreptul altuia; tóte acestea bune învĕțăturĭ și fericirĭ casnice nouĕ și copiilor noștri, nu se învața de cât în șcólă. Pentru acésta dar șcóla glasuește: *„Lăsațĭ copiiĭ să vie la ea, spre a se lumina, că, al lor este viitorul“*.

Sunt însă mulțĭ din noĭ pe cariĭ ĭ-am auḑit ḑicênd: „Daca toțĭ vom învĕța, apoĭ prasila, cósa cine va trage? boiĭ cine-ĭ va duce la pășunare? Vedețĭ D. Primar, aci stă silința nóstră spre a-ĭ lumina și a-ĭ scóte din noroiul retăcireĭ. Ceva maĭ mult alțiĭ vorbesc: Da ce avere dă șcóla? Vedețĭ cinstita adunare în ce greutățĭ ne aflam? Sa ne silim dar, să deslegăm aceste greutațĭ. Se ḑice că ce avere da șcóla? Da șcóla dă averea. Prin șcólă se arata cum trebue a munci, cum trebue a socoti timul munceĭ, și cum a iconomisi aceĭa ce am câștigat din munca nóstră.

Cu toțiĭ lucrăm, dar șcóla ne păzește și ne spune aceĭa ce trebue a face pentru binele nostru. Și pentru o maĭ bună înțelege, vĕ voiŭ spune o pilda.

„Un bun părinte de copiĭ avea maĭ mulțĭ fiĭ, pe „toțĭ iĭ susținea la șcólá, muncind el singur numai „pentru hrana lor. Un bun prietin al sĕŭ îl întrébă? „Că pentru ce sa muncește atât, ca sa-ĭ ție pe toți „la șcólă? Oare n'ar fi maĭ nemerit sa-ĭ întrebu„ințeze la muncă? cacĭ atuncĭ ar câștiga avere, ca „sá le póta lĕsa și dupa mórtea sa?“ La învețătura, la învĕțătură a rĕspuns bunul parinte, va veni și timpul munceĭ, acum este vremea învețatureĭ, ca atuncĭ maĭ târḑiŭ sa pótă munci bine și cu folos, și

maĭ departe ĭ-a ḑis: le daŭ învĕţătura prietene; cacĭ, fiind învĕţaţĭ, vor trăi şi într'un vêrf de munte, maĭ fericit ca tine, care eştĭ cu avere şi cu capul plin de bóla. Adevĕrat a rĕspuns prietenul, ce fericit eştĭ tu pre lângă mine. Veḑĭ dar ce va sá ḑică un bun părinte.

Nu se póte da cere de la toţĭ să fie ómenĭ învĕţaţĭ; însa de la toţĭ sĕ pretinde ca sa învețe a şti ceva, a cunóşte cele trebuincióse şi chipul d'ale câştiga, şi maĭ întĕiŭ de tóte a se lumina, a se înbrăca cu haina bineluĭ şi a dreptaţeĭ, a se face cinstit, bun şi drept sătén. Tóte aceste vorbe ale mele nu se capĕta de cât prin şcólă. Şcóla este *comóra nóstră, averea* şi ıar *averea;* pe care nicĭ hoţiĭ nu o pot lua, nicĭ rugina nu o póte róde. Şcóla este *averea de minte* până la mormênt. Ast-fel dar pentru ca noı toţĭ, precum şi şcolariĭ noştri să o póta atinge cu paşĭ repeḑı, trebue sa lucraın bine cu mintea şi cu braţele, o lucrare cinstita, cu dreptate. Numaĭ o asemenea silinţă învinge lipsa, nenorocirea şi alte pĭedicĭ ale vieţeĭ nóstre. De unde însă putem afla tóte acestea? Din *şcólă*. Copilul lĕsat pe băncile şcóleĭ, lucréză când este însoţit şi de un tovaraş ce-ĭ place a lucra. Şi trebue să ştim cinstită adudunare că vrâsta unuĭ om trece prin patru părţı.

1. Este *vremea creştereĭ*; care atârnă de la îngrĭjirea nóstră părintésca, acésta este *vrâsta de aur* a omuluĭ. Acésta este vrâsta în care se cauta multa bagare de sémă a nóstră ca parinţĭ de copiı.

2. Este *timpul învețătureĭ*. Aci este lesat la al doilea părinte sufletesc, care este înveţatorul. Luı

i-se încredințéză ceia ce este scump în om. Pe acésta trebuește părintele nostru cel d'al doilea să-l faca așa cum trebuește.

3. Este *timpul munceĭ*, în care, omul trebue să se silésca spre a îndulci bĕtrânețele. Acésta se chiamă *vremea feruluĭ.*

4. Este vremea saŭ *vrâsta bĕtrânețelor,* este vremea când omul gârbovit de luptele viețeĭ se întrébă: Oare pentru ce am trait? Facut-am ceia ce poruncește Dumneḑeŭ și ómeniĭ adica legile? Dar aci este târḑiŭ. Daca el prin cele treĭ vrâste aŭ trecut, fără a fi bine crescut, fără a înveța și fară chiar a munci, acesta numaĭ póte lua numele de om adeverat. Cum vedețĭ dar omul este lĕsat numaĭ d'a-lucra: Cu mintea in șcóla și cu brațele în lume. N'aĭ mintea ta trecuta prin șcóla, n'aĭ nicĭ lucrarea ta ușóra, cinstită și drépta. Inchipuiți-vĕ, ce n'ar da un orb sa vaḑă? Dar acésta se face cu greŭ. Ceĭ ce sunt în lumină vĕd; ĭar cel neluminat rĕtăcește pe pereții. Cel ce umbla în șcóla *în vrâsta de învĕțătură* se luminéză. Ceĭ ce rĕtăcesc de școlă umbla în întuneric.

Iată fraților puținele mele cuvinte spuse pentru acéstă maréți ḑi, în care trebuește toțĭ sa fim plinĭ de bucurie, vĕḑênd pe fiiĭ noștri, rĕsplatițĭ după vrednicia științeĭ lor, și care acéstă bucurie cred și convins sunt că este împărtașită și de parințiĭ sufleteștĭ cariĭ sunt domnul și dómna învĕțatóre. Acésta este ḑiua secerișuluĭ copiilor noștriĭ; în care ceĭ ce s'aŭ silit, la învĕțătura iși priimește rĕsplata munceĭ.

Uitați-vĕ cinstită adunare pe acésta masă, aci vedețĭ câte-va carțĭ și coróne de florĭ d'ale satuluĭ nostru. Tóte acestea se împart fiilor noștrĭ, resplata este mica la vedere, dar este mare când ne vom gândi maĭ sănatos. Este mare ḑic, ca se încurajaza fiĭ noștri, cu aceste puține carțĭ, li se deschide o maĭ mare dorința d'a înveța. Eĭ dacă se vor sili necontenit, se vor face înțelepțĭ, dreptĭ și buni satenĭ; ĭar cu brațele vitejĭ aperatorĭ.

Anima nóstra trebuește a fi plină de bucurie și de lacramile fericireĭ, vĕḑênd pe acéstă tinerime școlara că s'a îndeplinit datoria și în curând cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ vor deveni barbațĭ ca și noĭ folositorĭ nouĕ și țereĭ în care s'a nascut.

Astă-ḑĭ țeraniĭ noștrĭ s'a deșteptat mult prin aceste școlĭ, asta-ḑĭ fiiĭ de țĕranĭ numaĭ sunt aceĭa ce eraŭ acum cincĭ-ḑecĭ de anĭ în urma. Fiĭ noștrĭ astă-ḑĭ sunt învĕțațĭ. Eĭ astă-ḑĭ sunt bunĭ aperatorĭ de țară. Mulțĭ din eĭ *bunĭ agricultorĭ*. Din fiiĭ de țĕranĭ a ajuns ca comandanțĭ: *generalĭ*, din țeraniĭ noștri sunt însemnațĭ *doctorĭ*. Din fiĭ de satenĭ avem astă-ḑĭ *părințĭ Mitropolițĭ*, *episcopĭ*. Ceĭ maĭ însemnațĭ *mașiniștĭ*; și care acésta deșteptaciune așa de repede nu s'a avut de cât din isvorul acestor școlĭ.

România asta-ḑĭ fraților sătenĭ prin silința celor iubitorĭ de școlă aŭ ajuns a avea școlĭ și învețăturĭ asemenea acelor țĕrĭ, care cu sutimĭ de anĭ înainte s'aŭ silit să facă ceĭa ce țara românéscă a facut în timpul cel maĭ scurt.

Să ne silim decĭ noĭ țĕraniĭ, sa nu lesăm pe copiiĭ noștri proștĭ, fără creștere și fără învețatura; cacĭ

cum a ḑis bunul tată de copiĭ: „*Copilul cu creştere şi învețatură ajunge a trăi maĭ uşor şi într'un vêrf de munte*“.

Sa nu ne închipuim că daca avem un copil pe lânga noı, şi-l ținem lânga casa ne ar aduce óre care folóse, sa nu credeţı acésta fraţilor. Maı bine este sa ne muncim şi să ne ostenim singurĭ maĭ mult, şi copiluluĭ nostru să-ı dam învețatură potrivit putereĭ nóstre; cacı va ajunge mare, şi când îl vom vedea prost, blestemul luı ne va ajunge pe noı parinţiĭ.

Veḑênd şi auḑind tóte aceste sfaturĭ, vĕ rog fraţilor, faceţı tóte chipurile şi lĕsaţĭ pe fiĭ voştri la şcóla. Lĕsaţı a suge dın mıerea şi dulcéţa de învĕţatură; ca, când vor fi marı, nu numaĭ ca ne vor bine mulţami; dar şi cu fierbinţĭ rugaciunĭ, vor cere bine-cuvêntarile Părinteluĭ Ceresc.

Nu cred de prisos a ve vorbi şi voue şcolarĭ şi şcolariţe, catre voı me-a rĕmas a ridica glasul meŭ, catre voĭ ce aveţĭ sa deveniţĭ viitorul ţăreĭ nóstre. Gândiţi-vĕ mult la învĕţătura şi mulţamiţĭ maĭ întĕiŭ luĭ Dumneḑeŭ, ca, aţĭ ajuns sanatoşĭ a sfêrşi anul de şcóla. Veniţĭ cu inima plină de bucurie, şi priimiţı aceste micı darurĭ, ce sunteţĭ vrednicĭ ale priimi, Mergênd a casă, mulţămiţĭ părinţilor, cariĭ v'aŭ crescut şi v'aŭ ajutat. Mulţamiţĭ din inimă şcoları şi şcolariţe D-luĭ Inveţator şi Dómneĭ Invĕţatóre, cariĭ numaĭ prin silinţa şi sudórea munceĭ dumnealor a-ţĭ putut ajunge astă-ḑĭ sa fiţĭ vrednicĭ de resplata acestor darurĭ. — Mulţămiţĭ D-luĭ Primar şi Consilierĭ şi tuturor celor de faţă,

cariĭ s'aŭ silit să vĕ dea ajutóre și cele trebuitóre lucrurĭ de școla.

Mergênd a casa, fițı tot-déuna ascultatorĭ parinților voștriĭ, rudeniilor și tuturor satenilor voștri.

Nu parasițı cartea. Cartea sa fie cea dinteiu grija a vóstra. Nu cautațı ca, daca acum aveți vacanție, cartea nu ve maĭ trebuește. Bunul școlar acésta nu o face. Parasind cartea, ea te-a parasit maı înainte. Numaĭ cetind vețĭ ajunge a vĕ lumina, și a nu uıta aceĭa ce ațı învețat.

Aceste sunt cinstita adunare slabele mele cuvinte ce am putut ale scrie pentru acésta sânta și maréță ḑi și care din inimă mulțămesc luı Dumneḑeŭ, care m'a învrednicit a fi sănătos și pentru acest an școlar a fi de fața și a vedea pe fiiĭ noștrĭ încununațı cu laude de învĕțătură. Mulțamesc Domnuluĭ Invețator și Dómneĭ Invețatóre, care a știut pe deplin sa-șĭ îndeplinésca sânta lor datorie. Și toțĭ să mulțamim ca ne-am învrednicit a ni se trimete ómenĭ formațĭ și înzestrațĭ cu chıemarea și dragostea școleı. Mulțamesc Domnuluĭ Primar și D-lor Consilierĭ, pentru activitatea ce aŭ putut depune în scurtul timp, de când sunt pușĭ în capuĭ administrațiuneĭ comuneĭ și-ĭ rog a avea cea maĭ mare grijă și privighĭere de școlă. A i-se da D-luĭ Invețător și învĕțătóre, tot necesarul și orĭ-ce ar crede că ar fi bun și folositor; căcĭ numaĭ Biserica și Scóla sunt temeliile cele dinteiŭ ale vieţeĭ omuluĭ. Mulțamesc și fraților adunațĭ, cariĭ aŭ știut prin presența D-lor a încuraja sĕrbatórea și ḑiua maréța a școleĭ nóstre.

Nu rĕmâne dar, de cât să unim cu dragoste şi cu inimă fierbinte glasul nostru şi în unire să strigam :

„Trăĭască România
„Traĭască Regele eĭ Carol I
„Trăĭască soţia sa Regina Elisabeta
„Trăĭască dinastia ţĕreĭ
„Traĭască şi fiiĭ Românieĭ.

Gropenĭ Jud. Braila

Preotu C. Gănescu

ACTE DE DONAŢIUNI

Inalt prea Sfinţite Stepâne !

„Avêndu-se în vedere atît de sub semnatul în cualitate de Parohŭ al St. Bisericĭ din comuna nóstră Luciu. din Jud. Ialomiţa, ce pórtă hramul Sfinţilor Constantin şi Elena, cât şi de ceĭ-lalţĭ membri ce compun Epitropia acestuĭ Sf. locaşŭ constituiţĭ comform regulamentuluĭ Epitıopiilor Bisericeştĭ, din anul 1874, precum şi de pre preasfinţia sa Părintele Protoĭereŭ al acestuĭ judeţ că acest sfânt locaş construit din temelie cu spesile locuitorilor creştinĭ aĭ acesteĭ comunĭ, şi a altor pioşĭ creştinĭ, ce aŭ bine voit a veni în ajutor terminat în anul 1860: Acoperĕmîntul ĭ-a devenit în ruine curgênd

în caz de ploĭ și zapezĭ apă înauntrul Sf. Locașu, și partea zidului despre nord i s'a ruinat tencuiala.—Și spre a-mĭ da ocaziunea și la maı mare ruinare a acestuĭ mare și frumos templu, ne-am consultat obștia locuitorilor care dıc ca sunt editoriĭ sĕĭ, aĭ face de o cam data reparațiunea întregala a învelișuluĭ și a reconstrui din noŭ amvonul din fața sa ce este definitiv deteriorată.—In care scop am și adunat după la aceĭa care aŭ bine voit, să contribue suma de leĭ noĭ 1479 ; așa după cum se vede pe anexata listă ; cu care banĭ am cumperat pâna în present materialul de lemnărie necesar învelișuluĭ, și ferul (tinichiaua) ce urméza a-l pune pe dênsa, am tocmit maĭsteri atât de lemnarie cât și pe ceĭ ce urméză a așeḑa ferul necesar, începêndu-se chiar și efectuaria lucrareĭ, totul neajungênd a se face plata întregalá a meșterilor numaı din acea suma am cerut prea Sf. Sale Parinteluĭ Protoĭereŭ ca să întrebuințam și suma ce se găsește în Cutia Bisericeĭ ceĭa ce credem cu siguranța ca ne va acorda ridicarea lor și cu ceĭa ce se va maĭ putea aduna și după la ceĭ-lalțĭ locuitorĭ ce aŭ promis că va veni în ajutor și cu ajutorul suprem al D-luĭ și Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos Tatăl Ceresc, vom ajunge pe deplin scopul ce ne-am propus. De aceĭa trimițênd Inalt prea Sf. Vóstre menționata listă vĕ rugăm a-ĭ face loc atât eĭ cât și presenteĭ scrisorĭ în colónele jurnaluluĭ ce redactațĭ. — Spre a se cunóște de toțĭ ceĭ ce va voi a ști lucrarea ce am conceput. Cu acésta ocaziune nu uităm a aduce mulțămirĭ a autorităţeĭ Comunale care ne-a dat bine

voitorul eĭ concurs, ĭar pentru poporul creştin care aŭ contribuit în tot-déuna voı implora graţia cerescului Mântuitor care în pustic cu 5 pânı şi 2 peştĭ a saturat 5000 suflete, sa-ı sature atât de mana naturala cât şi de cea spirituala.

Cu altă ocasiune, şi maĭ cu osibire dupa terminarea definitivă reparaţiune va voiŭ trimite o amanunţita dare de séma despre tóta lucrarea efectuata şi suma ce a costat, sunt cu cel maĭ profund respect al Inalt prea Sf. Vóstre supus servitor în Domnul.

Paroh Preotu Vasile.

COMUNA LUCIU

LISTA

De numele şi Pronumele locuitoriler, ce au contribuit la reparaţia Sf. Biserică cu sumele notate în dreptul caruea.

1887 Maĭ 30.

Preotu Vasile, 40 leĭ. — Ilie D. Nadrag, 20 leĭ. — Iosif P. Manole, 10 leĭ. — Stoica Gorgovan, 20 leĭ. — Ivan Ciupitu, 15 leı. — David Ovreiu, 10 leĭ. — Ştefan Ursan, 10 leĭ. — Necolae Ursan, 10 leĭ. — Constandin Candetu, 10 leĭ. — Niţu Vişan, 4 leĭ. — Voicu I. Burciu, 10 leĭ. — Dumitru Andreiŭ, 5 leĭ. — G G. Sterea, 5 leĭ. — Necolae Petre, 3 leĭ. — Petre Ciobotar, 50 banĭ. — Tudor Ogrezén, 20 leĭ. — Marin Dobronoiŭ, 5 leı. — Radu Baciu, 10 leĭ. — Nedelcu Dobronoiŭ, 4 leĭ. — Dragan Baciu, 20 leĭ. — Neculae C. Drăgan, 10 leĭ. — Vladu Grajdan, 20 leĭ. — Cristea

Vargușu, 10 leĭ. — Petre Mocanu, 20 leĭ. — Tudor Ionu, 1 leŭ. — Dumitru Isac, 5 leĭ. — Tudor Voicu, 2 leĭ. - Vasile Lemnaru, 8 leĭ. - Dumitru Ogrezan. 10 Ion Toma, 20 leı. — Radu Dudulea, 2 leĭ. — Neagu Puia, 5 leĭ. — Petre Sêrbu. 10 leı. — Banica Balan, 15 leı. — Ștefan Tóder, 10 leı. — Nițu Pruna, 10 leĭ. — Ionița I. Mihailescu, 10 leı. — Necula Giușca, 20 leĭ. — Dumitru G. Vlastar, 20 leı. — St n Dudulea, 20 leı. — Constandin Stoica 10 leı.—Stefan Stoica, 20 leı Ion Grecu, 10 leı. — Ghiuca Draganica, 10 leĭ.—Radu Cloșca, 20 leĭ.—Nița Tohanénu, 10 leĭ. — Badea Andronachi, 10 leĭ. — Nuțu Gherghe, 5 leĭ. — Marin Butereḑu, 20leı.—Necolae Mangiurea, 10 leı — Tudor Balaban, 10 leı. — Mihaı Oprica, 20 leĭ. — Neculae Vacaru, 2 leı. — Tóder Pisaru, 20 leĭ. — Ion Seaca, 5 leĭ și 50 banı Radu State, 5 leı. — Ion Negoița, 20 leı. — Raducan Biserica, 8 leĭ. — Chirița Lemnaru, 5 leı. — Dragu Dimitrescu, 10 leĭ. — Sandu Tudor, 20 leı. — Mateiŭ Isac, 10 leı. — Nache Oprea, 10 leĭ. — Ghița Oprea, 10 leĭ. — Neculae Bozolan, 10 leĭ. — Raducan Roșioru, 10 leĭ. — Sterea Vârteju, 5 leĭ. — Christea Vargușu, 10 leĭ. — G G. Roman, 6 leĭ. — Ene Constandin, 10 leı. — Marin Dobronoiu, 5 leĭ. — Nițu Vișan, 6 leĭ. — Ion Cârceiu, 20 leĭ. — Voicu Cârceiu, 10 leĭ.—Mihaiŭ Andreiŭ, 5 leĭ. — Baba Ana, 1 leŭ. — Ion Vechiu, 5 leĭ. — Radu Florea, 12 leĭ. — Vladica Giușcă, 5 leı. — Mih Costandin, 10 leĭ. — G G. Drăgănica, 10 leı. — Radu Butereḑu, 20 leĭ.—Ion S. Roșioru, 10 leĭ—Dobrița Vaduva, 5 leĭ. — Paraschiv Negraŭ, 5 leĭ. — Tudo-

rache Papa, 10 leĭ. — Stan I. Decu, 10 leĭ. — Niță Gugulea, 5 leĭ.—Petre Sêrbu, 15 leĭ.—G. G. Bilea, 20 leĭ.—Radu Ezeanu, 10 leĭ.—Ene Glâvan, 20 leĭ. —Neculae Moșoiu, 1 leŭ. — Bănică I. Balan, 5 leĭ.— Tudor Badea, 10 leĭ. — Stoica Matgalina, 5 leĭ. — Costache Robu, 20 leĭ — Ghiță Gugulea, 20 leĭ. — Caliu Vișan, 20 leĭ. — Duțu Hirgheligiu, 10 leĭ. — Ion Gagu, 6 leĭ. — Ilie Nadragu, 10 leĭ. — Iene Paunu, 10 leĭ. — Tănase Cârceiu, 5 leĭ. — Tudor Chelesu, 5 leĭ. — Isacu Gugulea, 10 leĭ. — Nedelcu Chelesu, 5 leĭ. — Sterian Puia, 5 leĭ. — G G. Biserica, 20 leĭ. — Tudor Iofcea, 10 leĭ. — Grigore Andronache, 10 leĭ. — Grigore Buteredu, 20 leĭ. — Mitru Coja. 5 leĭ. — Marin Cloșcă, 10 leĭ. — Ștefan Gogonea, 10 leĭ. — Stan Papățae, 20 leĭ. — Dumitru Nădragu, 10 leĭ. — Hristea Lemnaru, 20 leĭ. — Neculae Dragan, 10 leĭ. — Marin Grăjdan, 15 leĭ. — Constandin Drăgan, 5 leĭ. — Lache Robu, 10 leĭ. — Rad. Biserică, 2 leĭ. — Ionu Nuțica, 5 leĭ. — Nițu Pruna, 5 leĭ.—Scarlatu Ursanu, 10 leĭ.—Dumitru Isacu, 5 leĭ. — Barbu Cârceiu, 4 leĭ. — Constandin Chelesu, 5 leĭ. — Vasile Paunu, 20 leĭ. — Grigore Gânsacu, 10 leĭ. — Marin Chelesu, 5 leĭ.— Badea Buteredu, 20 leĭ. — Badea Andronache, 10 leĭ. — Chivu Buteredu, 10. leĭ — Ionița Popazul, 5 leĭ. — Stoean Oprea, 5 leĭ. — Răducan Nadragu, 6 leĭ. — G G. Ștefanescu, 20 leĭ. — Tudorache Puia, 10 leĭ. — G G. Negrăŭ, 10 leĭ. — Voicu Cârceiu, 5 leĭ. — Ivan Ciupitu, 5 leĭ. — Gheorghe Sterea, 5 leĭ. —Tanase Cârceiu, 5 leĭ.—Tudor Minciună, 5 leĭ.—

Stan Vechiu, 10 leĭ. — Sandu Balaban, 20 leĭ. — Marin Papa, 12 leĭ. — Toma Stănescu, 15 leĭ. — Oprea Draganică, 5 leĭ.

CRONICA BISERICEASCĂ.

Cele nouĕ cestiunĭ.

Credem a nu fi fară interes pentru cetitoriĭ Revisteĭ nóstre daca-ĭ punem în curent asupra uneĭ polemicĭ care se petrece de jumetate de an trecut, între un Ḑiar papist întitulat *Revista Bisericeĭ Greco-Unite,* și între cunoscuta Revistă Ortodoxă *L'Union Chrétienne,* care se eda în Paris, acum de 28 anĭ, de Venerabilul Doctor în Teologia Ortodoxa Wladimir Guetée.

Scânteea care a provocat discuțiunea pléca din Petersburg. Un Domn, anume Vladimir Solovieff (1), care se ḑicea ca aparține bisericeĭ ruse a adresat, încă din luna Septembrie anul trecut Protopresviteruluĭ Ivancov Platonov, și prin el (sic) Bisericeĭ Orientale, așa numitele *nouĕ cestiunĭ,* pe care papiștiĭ le cred și le numesc *un evenemênt.*

Iaca aceste cestiunĭ.

I.

Canónele Sinódelor ecumenice prescriind ca credința Niceeĭ sa fie păstrată neatinsa, au óre în vedere sensul sau litera Simboluluĭ Niceo-Constantinopolitan?

II.

Cuvêntul *Filioque,* adaos la textul primitiv al Simboluluĭ Niceo-Constantinopolitan, cuprinde în adever o eresie; și în casul afirmativ, care este sinodul ecumenic ce a condamnat acéstă eresie?

III.

Daca ḑisa adițiune, aparuta în Bisericile de occident în secolul VI-le și cunoscuta în orient pela jumĕtatea seculu④ VII-le con-

(1) Sînt în adever maĭ mulțĭ în Biserica Rusă care lucrézǎ și ar dori din tot sufletul să se ajungă odată la unirea Bisericilor. Nu știm bine încă, dacă D. Solovieff este unul dintre aceștĭ zeloșĭ, și dacă este de bună credință.

ţine în adever o eresie, cum se face ca cele doue din urmă sinóde ecumenice, al şéselea, din 680, şi al şéptelea din 787, n'au condamnat acésta eresie şi n'au pronunţat anatema contra celor ce o acceptase, ci din contra au remas cu eı în comuniune eclesiastica?

IV.

Daca este imposibil a afirma cu siguranţă ca acest adaos este o eresie, nu este óre liber tot ortodoxul sa urmeze în acésta privinţa sentimentuluı sântuluı Maxim Marturisitorul, care în scrisórea sa catre preutul Marin justifica adiţiunea şi-ı da un sens Ortodox?

V.

Care sunt, afara de *Filioque*, cele-lalte doctrinı eretice a Bisericeı Romane, şi în care sinod ecumenic au fost ele anatimatisate?

VI.

In casul când ar trebui sa se cunóscă ca Biserica romană nu este culpabila de eresie, ci de schisma; find-ca schisma, dupre esacta definiţiune a sânţilor Parinţı, are loc când o parte a bisericeı, eclesiasticı sau civilı, pentru o cestiune de rit sau de disciplina, sa separa de autoritatea bisericésca legitima, se întréba de care autoritate bisericésca legitima s'a deparat Biserica romana?

VII.

Daca Biserica Romana nu este culpabila de eresie, şi daca ea nu póte fi în stare de schisma, neavênd maı-pre-sus de ea autoritate de care sa se fi putut separa; nu trebue sa se recunósca ca acésta Biserica remâne parte integranta a uniceı bisericı Catholice a luı Christos, şi ca ast-fel separaţia Bisericilor n'are nicı un motiv în adever religios şi eclesiastic, ci este o opera a politiceı omineştı?

VIII.

Dacă separaţia nóstra de Biserica Romana nu se razima pe nicı unul din principiile în adever admisibile, noı toţı creştinii ortodoxı, ţinênd compt maı mult de lucrurile divine decât de cele umane, n'ar trebui sa lucrăm din tóte puterile spre a restabili unirea Bisericilor între orientalı şi occidentalı, pentru binele întregeĭ Bisericĭ?

IX.

Daca restabilirea comuniuneı eclesiastice între ortodoxii Orientalı şi Occidentalı este pentru noı o datorie, trebue óre sá maı întârdiem împlinirea acesteı datorii sub pretextul pecatelor şi imperfecţiunilor altora?

Ca urmare D. D. Emanuel redactorul Revistei Bisericei Greco-Unite, face urmatórele reflexiuni:

Am spus ca trebue să vedem aci un evenement, şi un evenement care póte sa aiba cele mai fericite urmari. Nici-odata cestiunile agitate între orient şi occident n'au fost puse aşa de bine şi clar; nici-odata dificultaţile n'au fost presentate la o lumina aşa de favorabila, spre a se provoca o esaminare pacinica, o discuţie adeverat creştina: Trebue sa respundem şi noi, şi într'un chip demn de generositatea şi sinceritatea întimpinarilor sale.

Trebue înainte de tóte sa dam cea mai mare publicitate posibila celor noue cestiuni, sa le facem sa ajunga la cunoştinţa prelaţilor bisericei orientale, sa le cerem socotinţa lor asupra acestor cestiuni atât de interesante; şi în fine sa rugam, sa rugam mai mult decât ori când ca Dumnedeu sa dea Bisericei sale pacea în unire.

Asupra acestor cestiuni *L'Union Chrétienne* în numerul seu din Decembrie, într'un articul de opt-spre-dece pagini, întimpina cele urmatóre, pe care noi le dam aci în prescurtare:

Cestiunile puse de D. Solovieff nu sunt aşa de straşnice precum se par autorului.

Lupre *L'Union* ele au fost puse cu scop *de a prinde pe ortodoxi în laţurile unei mreje solid confecţionată;* dar ca s'a prea magulit autorul lor. El merge din cestiune în cestiune, ca cum ar fi imposibil de a rĕspunde. Insa îndata ce se va respunde la prima din ele, într'un sens la care autoriul nu se aştepta póte, laţurile mrejei se rup şi nu mai prind pe niminea.

Şi iaca respunsul la prima cestiune:

Canónele sinódelor ecumenice au în vedere nu numai sensul dar şi litera Simbolului; ele sunt inseparabile unul de alta. Sensul cuvintelor nu póte fi distras dela aceste cuvinte, dupre cum nici cuvintele, dela sensul ce ele esprima. Sensul şi litera nu pot merge unul fara alta. Aşa, când se ceteşte în Simbol: Sântul Duh *carele dela Tatăl purcede*, cuvintele şi înţelesul legat de aceste cuvinte, cer să se admita ca sântul Duh purcede numai dela Tatal, dupre valórea expresiunilor admise. Sinódele era compuse din ómeni raţionabili, care nu puteau sa întrebuinţeze cuvinte lipsite de sens, şi care nu se serviau de cuvênt decât pentru a exprima ceea ce sânţii parinţi credeau.

Şi în adever, noi nu înţelegem cum se póte ca un om de bun simţ sa se mai îndoésca despre acéstă, şi sa întrebe, daca în Simbol

trebue să se aibă în vedere sensul sau litera, când ori cine ştie că sensul iese din literă, şi ca litera nu se întrebuinţéză decât pentru a presenta sensul!!

Asupra cestiuneĭ a doua, *L'Union* se pronunţa categoric că cuvêntul *Filioque* cuprinde o eresie manifestă, care ţinteşte la negarea Sânteĭ Treimi. „Nu se atinge aice, ḑice ea, de o cestiune Teologica asupra caria se póte da explicaţiuni mai mult sau maĭ puţin temeinice, ci de o cestiune de credinţă".

Asupra celor-lalte cestiunĭ *L'Union* întimpină cele urmatóre:

„Până la jumetatea seculului al nouelea adiţiunea *Filioque* era în stare de o simpla opiniune teologica; şi când deveni mai importanta, aşa ca sa merite a fi deferită unui Sinod ecumenic, luptele care existau între patriarchii Romei şi ai Constantinopolului, facea imposibila întrunirea unui aseminea Sinod".

L'Union termina articulul seu prin următórele cuvinté: Iata-ne încredinţaţi ca avem în contra nóstra treĭ mari savanţi (1), care ne vor aduce în calea cea bună a papismului. Noi am parasit acésta cale spre a da ascultare ştiinţei şi conştiinţei nóstre. Hai, Domnilor, întórceţi óea cea retacita; dar fiţi încredinţaţĭ ca nu veţi face nimica cu texturi trunchiate (falsificate), de care se face un aşa de mare comerţ în Biserica romana. Cunóştem noi marfa acésta; Ea nu maĭ trece prin vama nóstra.

Din partea sa Redacţiunea revistei Bisericei Greco-Unite face urmatórele reflecţiuni:

D. Solovieff aparţine bisericei ruse, şi cu tóte aceste nu vede în biserica romana nici un caracter de *eresie*, şi nicĭ măcar acela de *schizmă*. Pentru D. Solovieff Biserica romana face parte integrantă din Biserica universala a lui Christos.

Dar *L'Union Chrétienne* (Ḑiariul P-lui Dr. Guetée) care aparţine acestei Bisericĭ adica bisericei Universale a lui Christos, vede din contra, în Biserica romană, tóte caracterile schismei şi ale eresiei; şi le vede aşa de pronunţate şi aşa de evidente, încât pentru ea Papa este *Antichrist*.

Cât priveşte rĕspunsul ce se da la prima cestiune, D. Emmanuel redactorul ḑiarului Papist gaseşte ca *L'Union* n'a înţeles cestiunea; ïar asupra adaosului *Filioque*, o gaseşte în contra-ḑicere cu ea

1) D. Solovieff, D. Emanuel, şi Artur redactorul Universuluĭ ḑiar papal, în care s'aŭ publicat cele nouĕ cestiunĭ.

însaşĭ; că L'Union de o parte ar fi afirmat ca până la mijlocul secululuĭ al noulea acésta adiţiune ar fi fost în stare de opiniune teologica fara importanţa, şi pe de alta parte o declara de eresie manifestă.

In fine, ca să respunḑa la împutarile ce le face L'Union pentru trunchiarea texturilor Sânteĭ Sscripturĭ, D. Emmanuel citéza nişte modificarĭ facute de Patriarchul recent Ioachim III în unele cărţĭ care conţin ritualul Bisericesc, spre a proba óre cum că falsificarĭ în texturĭ nu face Biserica Romana, ci Biserica orientala (1).

Iarăşĭ marele evenemênt din Rusia carele a resunat până în Mesnil-Saint-Loup.

Sub acest titlu, L'Union din luna Ianuariu, scrie:

Dupre óre-care informaţiunĭ ce priimim asupra *Mareluĭ evenemênt*, a caruĭ echoŭ bine-voitor s'a facut Universul şi Revista bisericeĭ Greco-Unita, totul se reduce la nişte se.acii teologico-literare, al caruĭ autor ar fi D. Wladimir Solovieff din Moscva. El a îndreptat încercarile sale atât în Croaţ.a precum şi în Francia. Un ḑiar Serb, *Adevĕrul*, 'ĭ-a respuns într'un chip fórte viguros.

Unirea creştină a venit şi ea la rîndul eĭ, şi ĭaca D. Wladimir Solovieff, pe sêrbeşte, Wladimir Slovonico, se gaseşte într'o posiţiune fórte grea; se gaseşte ca gramada în faţa unor observaţiunĭ puţin linguşitóre ale ortodoxilor.

D. Wladimir Solovieff a creḑut ca va putea sa le puna capet, scriind în *Novoea Vremea* o scrisóre care se póte resuma ast-feliu:

Fiind-ca presa rusa a creḑut ca trebue sa se ocupe de opiniunile mele în privinţa discuţiunilor eclesia tice, eu sînt dator sa declar ca aceste opiniunĭ nu me vor împedica sa remân ortodox, nu numaĭ de forma, ci chiar în realitate, împlinindu-mĭ datoriile religióse ca un adeverat ortodox.

„Partisan al unireĭ celor doue biserici de orient şi occident, pentru binele lumeĭ creştine, nu voiu da nicĭ o data nimenuĭ sfatul de a trece dela o biserica la alta. Eu am avut chiar ocasiunea sa întorc pe maĭ mulţi carĭ, voiau sa tréca din Biserica orientală la cea occidentala, pentru ca aceste conversiunĭ individuale nu pot decât sa faca reu resultatuluĭ general ce am eu în vedere. Acésta o ḑic, fara a lua peatra sa arunc contra celor ce se convertesc, fie şi dintr'o convingere eronata.

„Eu n'am scris pentru publicul strein nicĭ un articul, afara de

(1) Observăm că citaţiunile aduse nu sînt din S. Scriptură.

acela care l'am compus în limba croată, sub titlu: *Este ortodoxă Biserica orientală?* In acésta lucrare eu m'am pus în punctul de vedere al lectorilor *catholicĭ*, spre a le proba ca Biserica nóstra este o Biserica adeverata. Aveam în vedere refutaţia unuĭ articul al unuĭ franciscan, Markevicĭ. El m-ĭa respuns, şi nu ştiu daca s'a publicat sau nu respunsul ce ĭ-am facut".

Spera D. Solovieff, ca esplicaţiile sale vor satisface tóta lumea.

Regretam ca nu sîntem şi noĭ din rôndul celor satisfacuţĭ; şi ĭaca raţiunile nóstre. D. Solovieff n'a vorbit de famósele *cestiunĭ*, carora am respuns noĭ.

Este el sau nu autoriul lor? Noĭ credem ca da. Dar pentru ce nu vorbeşte el nimica despre ele în scrisórea sa catre *Novoea Vremea?* Pentru ce afirma D-luĭ ca n'a scris pentru streinatate decât un opuscul publicat în Croaţia?

Daca ar voi sa se raporteze la cele ce *Revista bisericeĭ greco-unite* şi *Universul* au scris aprópò de cestiunile sale, el va vedea ca aceste doue jurnale *intransigente* în fapt de *papotate*, nu s'au amagit asupra tendinţelor cestiunelor sale. Autoriul şi ceĭ doĭ apologiştĭ aĭ sĕĭ, ş'au imaginat ca citatele cestiunĭ erau o adeverata mréja a careĭ laţurĭ, solide şi bine aşeḑate, nu vor permite nicĭ-o-data unuĭ ortodox sa scape dupa ce se va fi prins în ele. Eĭ! Acésta nu probéza decât ignoranţa celor ce dau o aşa de mare importanţă unor cestiunĭ resfoĭte şi rescalcate de miĭ de orĭ, şi care nu li se paru noua, decat pentru ca nu le cunoştea maĭ înainte.

D. Vladimir Solovieff, nu s'a aretat papiştilor, corespondenţilor seĭ, decât ca un tradator al Bisericeĭ în care s'a nascut, şi care se încérca a-şĭ acoperi tradarea cu mantia ipocrisieĭ. Noĭ am cunoscut pe un Nicolaĭ Galitzin care l'ar fi precedat în acésta cariera puţin onorabila.

Se presupunem ca corespondenţiĭ francezĭ aĭ D-luĭ Wladimir Solovieff s'ar fi înşelat în privinţa intenţiunilor sale; cu atîta maĭ bine pentru el. N'avem nicĭ o pofta sa-ĭ facem necasu. Ne permitem numaĭ sa facem óre care observaţiunĭ asupra opiniunilor ce emite D-sa în scrisórea catre *Novoea Vremea*. Opiniunea sa despre ortodoxia celor doue bisericĭ, de orient şi occident, este absolut falsa, pentru cuvêntul fórte simplu ca cele doue bisericĭ sunt opuse una alteĭa în doctrinele fundamentale ale creştinismuluĭ. Cum, doue bisericĭ care învaţa doctrine contraḑicetóre, cum pot fi deopotriva ortodoxe? Şi óre este raţionabil a vedea ca posibila unirea între aceste doue bisericĭ, fara ca una dintre ele sa renunţe la erorile sale?

Maĭ avem de observat asupra insinuareĭ D-luĭ Wadimir Solovieff

ca n'are a blama pe cei ce parasesc pe una din cele doue bisericĭ spre a se uni cu ceealalta. D-sa nu voeşte sa arunce peatra contra celor ce fac aşa Fórte amabil din partea sa, caci fara de acésta, noi am avea de suportat cine ştie ce mângaeri fraţeşti. Dar nu este de ajuns a se opri sa nu arunce cu peatra în aprópele seu care se supune convicţiunilor sale; trebue sa-ĭ şi spuna daca este cu adeverul sau póte se înşala. Cum a putut D. Solovieff sa împedice ortodoxii sa nu adere la biserica papala? Evident ca probându-le ca biserica ortodoxa profeséza veritatea creştina. Dar cum a putut sa probeze el acésta fara a proba în acelaşi timp ca biserica papista este in eróre?

Noi ne întrebam despre acésta, şi nu putem sa ne respundem.

Daca, D sa a probat ca biserica papista este în eróre pentru a întórce dela ea pe ortodoxii carii îl consultau, cum póte sa créda ca erórea papista şi veritatea ortodoxa potu sa faca împreuna o singura Biserica Unita?

Daca vrea D-sa ca să se póta uni şi aşa, cu tóte contradicerile doctrinale, apoi mai trebue de facut un pas; sa se declare şi diversele biserisi protestante tot aşa de ortodoxe ca şi bisericile orientale şi papiste. Cu puţina buna-voinţa, se va putea face sa intre în acésta unire şi Mahometismul şi Budismul, şi atunci lumea religiósa, în diversitatea sa, va presenta tabloul cel mai atingetor al unitaţei universale.

Apoi, în N. 2. pentru luna Februarie L'Union Chrétiene respundênd D-lui Emmanoil redactorul *Revisteĭ Bisericeĭ Greco-Unite*, constata, dupre o ştire *oficială* ca cele noue cestiuni sunt în adever ale Domnului Solovieff, cu tóte ca acesta declarase ca n'a scris nimica pentru streinatate.

„D. Emmanoil dice, adauge L'Union Chrétienne, ca D. Solovieff, aparţine Bisericei ortodoxe, şi totuşi se contradice cu Directorul *Unireĭ Creştine* care se ţine de aceiaşi biserica. De aice ar urma ca regula credinţei este fórte puţin definita sau prea uşor sacrificată capriciilor liberului esamen".

Dar trebue sa ştie D. Emmanoil, dupre luptele crâncene care se petrec între teologii papişti şi jurnalele dise religióse, ca particularii pot fi în desacord, fara ca o biserica sa se compromita. Pe de alta parte D. Emmanoil numai din autoritatea sa privată acorda D-lui Solovieff, titlul de ortodox; **căcĭ noĭ ştim că in Rusia este considerat ca apostat,** *ascundênd apostasia sa sub forme ipocrite.* D. Solovieff numai este ortodox, dupre cum eu nu

maĭ sunt papist, ḑice Redactorul *Unireĭ Chreştine*. Cu atâta ne deosebim însa, că el nu spune ce este, ĭar eu spun ce sînt.

D. Emmanoil a tras dar o falsa consecinţa din oposiţia ce există între ideile D-luĭ Solovieff şi ale mele. Póte sa crédă D-luĭ ca D. Solovieff are mulţi aderenţi în Rusia, *Unirea Chreştină* ştie însa ca nu este lucrul aşa.

Dupa aceste mici escursiuni preliminare, D. Emmanoil ajunge la respunsurile nóstre asupra unora din cele noue cestiuni. Dupre el, noi n'am fi înţeles cea înteia: „Canónele sinódelor prescriind ca credinţa Niceei sa se pastreḑe intacta, au în vedere óre sensul sau litera simbolului Niceo-Constantinopolitan?“ Noĭ trebuia să luam cestiunea aşa precum era pusa şi să respundem, că sensul şi litera sunt inseparabile. şi ca nu trebue să se facă distincţiune între ele.

Ştiam noĭ bine ca era un gând ascuns, o cursa ascunsă sub cestiunea aşa de simpla în aparenţă; dar nu era tréba nóstra sa o spunem. Asta-ḑi D. Emmanoil bine voeşte sa ni descopere însuşi acea cursa. Fórte bine. D. Solovieff, punênd prima sa cestiune a voit aşa dar sa spuna: „Oare sinódele au fixat doctrina şi litera ast-fel încât sa nu mai fie permis nimenui a mai adauga un cuvênt macar la simbol, nici vre-o explicaţiune asupra veritaţilor definite, nici condamnaţiuni de eresii noua?“

D. Emmanoil póte sa dea un aseminea comentar ca explicaţiune la cestiunea Domnului Solovieff, dar acest comentariu nu este cestiunea, şi noĭ n'avem a respunde decât la cestiune. D. Emmanoil va bine voi sa recunósca ca şi noi sîntem *cât pe icĭ cât pe colo cel puţin, în curentul controverseĭ dintre Greci şi Latinĭ.* Şi daca voeşte un respuns decisiv la cestiunea sa, noi îl trimitem la Papa Leon al III care a respuns la acésta cestiune într'un mod fórte ortodox.

Mai gaseşte onorabilul nostru adversar ca sîntem în contraḑicere cu noi înşine, când am afirmat pe deoparte ca *filioque* cuprinde o eresie; şi pe de alta ca doctrina cuprinsa sub aceste expresiunĭ a remas în stare de opiniune teologica, fara importanţa, până în seculul al nouălea. „Incumba *Unireĭ*, ḑice el, ca sa se puna în acord cu ea însaşi; tréba sa este acésta.“ Acésta tréba nu presinta dificultaţi, caci contraḑicerea nu exista decât în spiritului doctuluĭ nostru adversar. Noi privim doctrina cuprinsa în cuvintele *filioque* mai înteiu în ea însaşi, fara a ne referi la timp şi împrejurari, şi constatam ca este opusa dogmei Sântei Treimi. Vine şi Biserica Spaniola cu *filioque* al ei. Nu se baga de

séma, nu se isca nici o polemica, până în seculul al noualea, când ambele biserici, de Orient şi Occident, se gasesc în faţa acestei cestiunĭ. Se póte ḑice ca până la acésta epoca, lucrul fusese fara nici o importanţa, pentru ca nu se discutase înca. Dar acésta nu va sa ḑica că *Filioque* privit în sine nu conţine o eresie. Cautam şi nu gasim contraḑicerea ce ni s'a semnalat.

Istoriceşte vorbind, nu este adeverat ca luptele dintre cele doue patriarhate, de Roma şi Constantinopol, au facut imposibila întrunirea unui Sinod ecumenic pentru esaminarea lui *Filioque?*

D. Emmanoil paraseşte terenul istoric şi intra în teorii care ar trebui un volum întreg spre a fi discutate. Noi ne ţinem numai de istorie şi ḑicem ca împrejurarile împedicau esaminarea doctrinei Spaniole. Şi nu este mai puţin evident ca biserica ortodoxă a condamnat tot-déuna acésta doctrina pe care Imperatorii Carol cel mare şi Enric I au impus'o Bisericei Romane.

Ca sa se adeverésca ca o doctrina este aprobata sau condamnata de Biserica nu este necesar tot-déuna un Sinod. Póte să susţina D. Solovieff ca Biserica Ortodoxa nu condamna adaosul *Filioque?* Si daca ea îl condamna, cum póte sa-l susţina un ortodox?

Cu tóte ca Biserica Ortodoxa n'a condamnat într'un sinod solemn erorile Bisericei Romane, aceste erori nu sunt mai puţin condemnate, caci tóte bisericile ortodoxe, al carora un sinod n'ar fi decât eho, condamna aceste erori în chipul cel mai formal.

D. Emmanuel termina articulul seu ḑicênd ca expatriarchul Ioachim III a eliminat vorba *Roma* din nişte rugaciuni usitate în Biserica gréca.

Noi respundem ca sanctitatea sa Ioachim III a putut face în biserica sa, ceea ce au facut tot-déuna toţi episcopii de orient, şi care era în usu a se face şi în occident până la noualea teorii liturgice care au curs de vr'o doue-ḑecide ani.

Respundem înca ca D. Emmanoil a fost fórte imprudent dând atâta importanţa suprimarei unui cuvênt care n'are în el nimica doctrinal, pe când, de vr'o treĭ-ḑeci de ani încóce, toţi episcopii occidentali au modificat catechismele lor diocesane, spre a le pune în acord cu dogmele noua promulgate de Papa Pius al IX. Atât vechile catechisme cât şi cele noua sînt de faţă spre a constata acest fapt deplorabil : că carţile destinate înveţamêntuluĭ religios s'au schimbat în mai multe din cestiunile fundamentale a credinţeĭ creştine.

Şi ce este suprimarea cuvêntului *Roma*, în presenţa tutulor

modificarilor ce s'au permis episcopii occidentali în expunerea dogmelor credinței? Fii prudent D. Emmanoil, când redici cestiunea modificarilor operate în Biserica Ortodoxa.

Biserica Luterană.

Lumea protestanta sa împarte, dupa cum se scie, în doue jumetăți aprópe egale în cantitate — luterana și reformata.

La prima jumetate se refera grupul bisericelor evangelico-luterane, la a doua — grupul bisericelor reformate. In grupul dintaiu ocupa o posiţie mai însemnata bisericele evangelico-luterane din Prusia, Suedia, Norvegia și Danemarca.

In grupul al — doilea bisericele cele mai însemnate sunt: Cele din Anglia, Scoţia, Olanda şi Elveţia.

In viaţa bisericei luterane din *Prusia* în anul expirat trebue sa notam lupta culturala a Prusiei cu biserica Catolica. Acésta lupta a aretat mai mult starea nenormala a raporturilor statelor luterane, nu numai catre biserica catolica, dar şi catre biserica locala luterana și ast-fel a redicat cestiunea despre raportul bisericelor luterane catre statele luterane. Acésta cestiune în anul expirat a fost fórte mult discutata în tóta Germania luterana, dar mai ales în Prusia. Aci s'au ocupat de acésta chestiune nu mumai presa, ci și parlamentul: s'a facut un şir de propuneri şi proecte pentru reforma raporturilor, cari au avut loc lung timp între biserica şi stat, cu scop de a explica maĭ bine causa starei nenormale a raporturilor între biserica şi stat, şi spre a evita ast-fel pe viitor ciocnirea, carea póte sa aiba loc între doua instituţiuni — biserica şi stat. Acésta stare ne normala consta în acea ca în aceste state capul statului în acelaşĭ timp este şi capul bisericei. Acésta în practica a avut de resultat, ca elementul de stat a petruns fórte mult în organisaţia şi administraţia bisericei, şi a ocupat în ea o posiţie dominanta, atacând ast-fel elementul bisericesc, şi la urma urmelor biserica s'a transformat într'o instituţiune de stat, administrata de funcţionarii statului, ĭar nu de representanţiĭ sei proprii bisericeşti. Acésta stare ne normala a raporturilor între autoritatea superióra de stat catre biserica a fost recunoscută în Prusia de catre unii din representanţii acestei autoritaţi, spre exemplul de regele Frideric Wilhelm IV, care a credut necesar să faca ceva pentru evitarea acestei stari, a nume a refuzat de a mai purta titlul

de cap al bisericei (Oberbischof) și a primit titlul de aperator al ei, aseminea a refuzat de a maĭ prescrie legi pentru biserica, dar, fiind-că acésta a fost numai una din rarele excepţiuni, şi fiind-ca stabilirea relaţiunelor între biserica şi stat, în ţarile luterane, îşi are începutul seu din timpul reformei lui Luter, care persóna, este o mare autoritate pentru toţi luteranii, apoi acea stare ne normala a continuat a exista pâna în timpul din urma şi numai lupta culturală cu biserica catolică, în cursul carei adese ori și în felurite moduri, sa discuta dreptul bisericei luterane observându-se, ca starea bisericeĭ luterane în unele privinţe este mai rea, chiar de cât acea a bisericei catolice, a forţat pe luteranii ceĭ zeloşĭ a atrage o seriósa atenţiune asupra acestei anomalii, şi a se ocupa de aflarea mijlócelor pentru evitarea ei. De acésta s'au ocupat în anul expirat unii membrii ai parlamentului și savanţii teologi. S'au facut doue proecte pentru îmbunataţirea starei raportului între biserica şi stat. Desbaterile au fost lungi şi sgomotóse, dar n'au avut nici un rezultat practic; s'a propus a sa acorda mai multa libertate și independenţa bisericeĭ faţa cu statul. Obiecţiunea principala la acésta a fost, ca nu se póte acorda mai multa libertate şi independenţa bisericei luterane, caci, în caz contrar, biserica ar deveni prea puternica faţa cu statul, dupa cum a fost și este şi acum în parte biserica catolica, şi statul nu s'ar mai putea lupta cu representanţii bisericei, ca și acum. Daca s'ar admite ideia, adoptata de catolici și ortodoxi, că biserica este instituţiune divina şi statul instituţiune omenésca, şi, ca consequenţa naturala, ea Dumnedeu care a instituit biserica, este mai superior incomparabil de cât ómenii, carĭ au instituit statele, apoi după opinia multor membri ai parlamentului şi teologilor luterani, biserica luterana ar trebui sa se modifice în mod radical, şi la urma sa se unésca cu biserica catolică, în care elementul bisericesc absórbe aprópe tot elementul lumesc, sau sa devina o pura instituţiune de stat, administrata de representanţii naţiunei, fiind aprópe privată de elementul religios. S'a edat mai multe Reviste şi diare teologice luterane, precum și carţi, în care cu multe argumente puternice sa susţineau drepturile bisericei faţa cu statul, sa cereau mai multe concesiuni de la stat pentru mai buna organizare a facultaţilor teologice şi a catedrelor de religiune la tóte şcólele de ambe sexe. Biserica luterana din Prusia a tras o atenţiune seriósă asupra stareĭ religiósa a ţĕrilor creştine, supuse necreştinilor (Siria, Palestina, Egipet), precum şi a ţerilor, unde nu sunt creștini (China, Japonia şi ţarile de pe cóstele Africeĭ); în genere sa póte spune, ca biserica lute-

rana din Prusia a desfăşurat o activitate mare pentru ridicarea nivelului intelectual, moral şi material al clerului atât în Prusia, cât şi peste frontierele eı.

Biserica din *Suedia* în grupul bisericelor Luterane sa distinge prin acea, ca a conservat la sine instituţiuuea ierarchica a bisericeı catolice, precum biserica Anglicana-în grupul Bisericelor reformate. Ea se împarte în 12 eparhiı, din carı eparhia de Upsala pórtă titlul de archıepıscopie, ıar cele-lalte sa numesc episcopiı; Archıepiscopul de Upsala este primat al bisericeı Suedeze; el, ca şi ceı-lalţĭ episcopĭ, sa alege de catre membriı clerului eparchial şi a consistorulul local. Regele póte confirma numaı pe acela candidat la episcopie, care este ales de representanţiı tuturor consistorilor regatuluı. Arhiepiscopul şi episcopiı administréza eparchiele lor cu ajutorul consistorilor în carı sub preşedinţa episcopuluı, sunt membriĭ aleşı din profesoriı gimnazilor, ıar în consistoriile de Upsala şi Lund în loc de profesorı aı gimnasiilor sunt membrı profesorı de teologie aı universitaţilor locale. De la 1863 în biserica Suedeza sunt înfiinţate a lunarile centrale și generale, care se aduna peste fie-care cincı anı, sub președinţa Arhiepiscopuluı, fiind asistenţı toţı episcopiı regatuluĭ, primul pastor din Stocholm, patru profesoriı aı facultaţelor teologice, (câte doı profesorı dela fie-care universitate), din representanţiı eparhielor (câte unul din fie-care, fiind aleşı din cler). Unul din orașul Stochelm și treı-ḑecı deputaţı din laıcı. Jurisdicţiunea acestor adunarĭ este fórte marginita: legile bisericeștı de ordinar se votéza în parlament; pâna acum au fost patru adunarı de asemenea natura (în aniı 1868, 1873, 1878 și 1883); ele au adus mult folos bisericeı Suedeze, edând un fórte bun catechisis lucrând cu activitate la cercetarea traducereı biblieı, şi ar face înca fórte mult, daca propunerile lor de multe orı n'ar fi respinse de catre parlament, fara nicı un motiv.

Dupa cum se vede de pe acum, aceste adunarĭ folositóre n'au sa dureḑe mult timp, cacĭ contra lor sa ridica vocı puteınice şi rautaciόse atât în parlament, cât şi în presa; pretutindenea sa fac propunerı pentru micşurarea influenţeı bisericeı. In biserica Suedeză exista un fenomen, care nu sa vede în alte locurı, anume predicarea laıcilor; acésta predicare s'a nascut din pietism, care a dominat în biserica Suedeză în seculul trecut. In adunarile pietiştilor—laıcı, se citeau diferite pasage din biblie, şi care erau ne înţelese, erau explicate de persónele instruite — membriĭ aı acestor adunarı, şi fiind-ca aceste explicarı se transformau în predicı bisericeştı şi convorbirı, apoı pastoriı au perdut fórte mult din influenţa lor. Biserica a fost necesitata sa nu recunóscă pe aceştĭ predicatorĭ

ne chiemaţi, dar de aci a eşit ceva, despre care nu s'a gândit nimene în Suedia; eĭ s'au despărţit de biserica Suedeza, şi au început a predica prin case particulare şi chiar adunari publice felurite idei raţionaliste; faţa cu indiferentismul catre cele religióse, care din ce în ce ia mai multe proporţiuni în Suedia, biserica luterana de aci a permis acestor laici predicatori sa raspân lésca carţile sântei scripturi, şi altele de conţinut religios şi moral; dar aceşti laici au abuzat fórte mult de misiunea lor, ei s'au divizat în felurite fracţiuni inamice una alteia şi ast-fel aceşti predicatori au început a propaga ideile cele mai bizare între popor, idei chiar ne creştine şi contra statului. Acum biserica Suedeza, protejând instituţiunea predicatorilor laici, a vedut greşala sa şi numai permite a se predica în biserici decât clericilor, invitând tot odata şi pe autorităţile civile spre a pune pedica propagatorilor de idei necreştine, atât în localuri publice, cât şi în case particulare.

In Biserica luterana din *Norvegia* în anul expirat s'au format mai multe secte, ca rezultat al perdicarei laicilor; din sectele, cari existau de mai mult timp în Norvegia, Metodiştii şi Babtiştii au ajuns la cea mai mare cutezanţa prin doctrinele lor şi dupa modul lor de activitate. Toţi sectanţii se numesc numai pe sine adevăraţĭ creştini, iar pe toţi cei-lalţĭ creştini, ori carei confesiuni ar aparţinea eĭ, îi considera, ca pecatoşi perduţi, şi când dênşii sûnt traşi la responsabilitate pentru opiniunelor lor extreme, să prefac, ca sunt cei mai inocenţi şi cei mai devotaţĭ bisericei luterane. Aceşti lupi în pele de oae sa raspândesc mai ales în părţile nordice şi au trecut în Laplandia şi ţara Samoezilor din Rusia Nordică.

In Biserica evangelico-luterană din *Danemarca* în anul expirat a continuat lupta între direcţiunea religiósa—conservatóre şi religiósa—liberala (Grunvigianism , şi aci, ca şi în Suedia şi Norvegia, feluriţii sectanţi preocupa fórte mult biserica luterana. Atât autoritea ei superióra, cât şi statul, dupa invitaţiunea ei, au luat mesuri pentru stabilirea sectelor şi schismelor, dar este greu a spune ceva positiv asupra viitorului acestei biserici; la propunerile bisericei pentru ridicarea nivelului intelectual, moral şi material al clerului, guvernul este aprópe nepasator; cu mare majoritate propunerile pentru ameliorarea starei bisericei sa resping în parlament. In anul trecut însuşi regele Danimarcei Christian IX a rugat pe representanţii naţiunei sa susţina drepturile bisericei în parlament, de óre ce de la buna stare a bisericeĭ depinde şi buna stare a statului, biserica şi naţiunea fiind strâns legate între ele, dupre cum acésta au fost şi este în tóte ţĕrile protestante şi ortodoxe. Unii profesorĭ ai universitaţei din Copenhaga s'au pus în relaţiune cu persóne

savante și devotate bisericeĭ luterane, spre a discuta cestiunea, daca bisericile luterane din Danemarca, Norvegia, Suedia, Prusia ar putea face o conferința (congres) într'un oraș din aceste țarı, pentru strivirea maı multor anomalii, ce exista în biserica luterana, și, cu modul acesta, maı pe urma a sa putea uni tóte bisericele creştine într'una, dupa cum representanții bisericelor ortodoxe și protestante s'au întrunit la Bonn, în 1876, la care conferința au luat parte și doĭ prelaţı din biserica Română—repausatul episcop de Argeșu — Genadie și actualul episcop de Roman P. Ș. Melchisedec Ștefanescu, învețatul aperator al bisericeı ortodoxe din România.

Biserica reformată.

In grupul bisericilor reformate primul loc necontestat îl ocupa biserica *anglicană*, dupa exterior acésta este una din cele maı presentabile și brilante biserici christiane. Ca și biserica suedeza, ea a conservat ierarchia catolica. In Anglia propria ierarchie sa compune din doı archiepiscopĭ și 33 episcopı; în Irlandia—din un archiepiscop și 11 episcopı; ın colonii din 65 episcopı, în total din 111 prelaţı; cel-alt cler numera în Anglia 23,000 persóne, în colonii 3,400 persóne. Posiția oficiala a representanților superiori aı ierarchieı este ast-fel: archiepiscopul de Kenterbery, primatul bisericeı anglicane, ocupa rangul imediat dupa principii de sânge (familia regala), dupa el urméza Lord-cancelarul, pe urma archiepiscopul de Iorc etc. Din 33 episcopı 24 sunt membri aı camereı de sus. Starea materiala pe deplin corespunde celeĭ oficiale: archiepiscopul de Kenterbery primește pe an, ca salar 300,000 marcı (în treit maı mult ca primul ministru), episcopul de Londra și episcopul de Armag (ın Irlandia) primește câte 200,000 marcı, ceı-lalțı episcopı de la 80 pâna la 100 mii marcı pe an fie-care; 30 de decanı primesc fie-care câte 30,000 marcĭ. In total se chieltuește pentru clerul numaı din Anglia proprie 145,000 000 marcı pe fie-care an. Nicı o biserica creștina nu se póte lauda cu o așa posițiune onorabila și cu o stare materiala așa de strelucita. Dar, spre mirare, starea interna a bisericeı anglicane fórte puțin corespunde cu asemînea posițiunea onorabilă și o bună stare materiala strelucita. Atît episcopul de Lincoln, dr. Ryle, cât și maı mulţĭ representanțĭ marcanţı aı bisericeĭ și națiuneı angleze în parlament și la congresul din Vecfield, care a avut loc în anul expirat, s'a facut tabloul adeverat al stareı interne a bisericeĭ anglicane. Dupa datele comunicat d'aceste per-

sóne, cât şi de maı multe reviste religióse importante, biserica anglicana n'are urme, redacini în popor; majoritatea populaţiunei nu frequentéza bisericile, numerul clerului inferior este fórte neînsemnat, biserica nu ese populara, nu se bucura de stima, parochiile rurale sunt fórte serace, cu rare excepţiuni. In genere, ca causa a starei deplorabile a bisericei anglicane, se presupune miseria şi ignoranţa; spre a se evita prima, un paroch avea câte câte 7-10 comuni sub juridicţiunea sa, dar acésta, de şi a folosit personal parochului, n'a folosit nimic parochienilor, căci ori-cât de mare activitate ar fi desfaşurat un zelos paroch, totuşi nu putea satisface tóte cerinţele religióse ale tutulor parochienilor, mai ales unde comunele erau într'o departare mare; ignoranţa în Anglia nu este, ea este una din cele mai înaintate ţerii în lume; ignoranţa în cele religióse este într'adever, dar acésta este mai mult o rea voinţa d'a inspira o ura neîmpecata catre tot ce este religios, din partea ómenilor inteligenţi, representanţi ai sciinţei. Acésta se póte dice nu numai despre Anglia, ci despre tóte statele mai mult sau mai puţin, dupa cum depinde de la guvernul carele se afla în capul afacerilor într'un timp dat. Indiferentismul catre cele religióse a petruns fórte adânc în Angli ; chiar persónele din laici, carii protejézi biserica, vroesc sa vada în ea nu o instituţiune divina, care a luce pe omenire la mântuire pe calea adeverului, binelui, frumosului, ci o instituţiune omenésca, ca theatrul etc. Acésta o declara în diare vr'o câţi va lordi protectori ai bisericei! Ce este drept, biserica anglicana, vedênd relele resultate mai aleş în populaţiunea de jos, a mai micşurat numerul parochiilor în sens ca un paroch sa n'aiba mai mult de 1000—1500 persóne, a dispus, cu ajutorul statului, ca absolut în tóte şcóle e de ambe-sexe primare, secundare, superióre, profesionale sa se predea sciinţele religióse în mod obligatoriu, punênd mai multe óre la studiul religiunei, mai ales în şcólele secundare, căci, dupe experienţa facuta, s'a constatat, ca existau şi exista parochi destul de bine instruiţi, dar cari sciu mult mai puţin biblia, de cât matematicele şi pe clasicii eleni! Este apoi ceva încarnat în clerul anglez- un lux extra-ordinar: în templele anglicane se ved obiecte fórte preţióse, totul dispune pe cei, carii vin în ele, la petreceri, la placeri lumeşti, iar nu la încredinţarea inimei Creatoriului a tot sciutor. Sa vede în mod precis, ca catolicismul are mare influenţa asupra bisericei anglicane. Predicarea cuvêntului lui D-deu la timp şi fara timp, aşa de usitata în biserica Luterana, era în flóre pâna nu de mult timp în Anglia, iar acum a trecut în planul al doilea: lord Lodstoc şi alţii,

carı au produs sensaţie cu predicile lor prin salónele din Londra, Berlin, Petersburg, nu sunt de cât nişte ómenı necunoscetorı în ale bisericei, şi voesc prin frac, cravata albă, maniere elegante a câştiga în profitul lor pe lumea aristocratica, mai ales dame, respândind ideı cu totul în contra spirituluı evangelic. De şi apar fórte multe organe de publicitate ale bisericei anglicane, carı au de scop maı ales respândirea moralei creştine, totuşı în fie-care an se ıvesc în Anglia nuoı secte şi schisme carı de carı maı curióse, carı au mai ales succes între popor, de care parochiı sa ţin destul de mıri. Biserica anglicana este episcopala, este o biserica mai mult a claselor de sus, a persónelor avute, privelegiate.

Biserica reformata din *Scoţia* este presbiteriana; particularitatea eĭ consta în autonomia felurielor comunitaţı bisericeştı; în felurite bisericĭ acésta autonomie are felurite limite: unele comunitaţı se marginesc de sinóde și consistorii, cari unind grupurı întregı de comunitaţı formézа. pentru aceste comunitaţı. centre administative şi judeciare; alte comunıtaţı nu recunosc de loc autoritatea sinódelor şi consistoriilor, înţelegênd independenţa în mod literal, adica administrându-se ele singure. Acésta forma de autonomie sub numirea de independenţa, există în Scoţia din secolul al XVI şi d'atuncı a contribuit fórte mult la formarea numeróselor fracţiunı de comunitaţı religióse. Din fracţiunile religióse, carii s'au format din biserica presbiteriana din Scoţia, sunt maĭ însemnate două—„biserica libera scoţiana şi „congregaţionaliştii". Prima fracţiune este bazata pe doue principii: a) deplina independenţa a bisericeı de stat şi b) libera alegere a servitorilor cuvêntuluı luı D-ḑeu de catre însa-şı comunitaţile. Acésta fracţiune, înfiinţata la 1843, acum numera 1097 predicatorı, 1,109 comnunitaţı şi 50 locale pentru predica. In anul 1884-1885, acésta fracţiune a cheltuit pentru afacerile bisericeştı 12½ milióne marcı. „Congregaţionaliştii" sunt descendenţii vechilor „independenţı"; dênşii au 102 bisericı în Scoţia, 29 în Irlandia, 2803 în Anglia. Numerul total al lor în cele treı regate unite (Anglia, Scoţia, Irlanda este de 360,000, ıar în tóta lumea de 1,250,010.

In Irlandia biserica dominata este cea catolica; cu tóte aceste acolo sunt fórte multe secte protestante. Sectele cele maı puternice în cele 3 regate unite sunt „metodiştii" şi „baptiştiĭ", ambele cu fórte multe subdivisiunı, care ajung pâna la 200; aceste doue secte concuréza fórte mult atât cu biserica episcopala din Anglia şi biserica presbiteriană din Scoţia, cât şi cu biserica catolica din Irlandia. Ultima ţară, fiind seraca şi persecutată de guvernul anglez,

pe motiv că este catolică, este fórte tulburata de tóte sectele, şi mai ales d'aceste doue din urma, ele fiind pe sub mână susţinute chiar de guvernul anglez.

In *Holandia* (Ţĕrile de jos) biserica reformata de mult timp este tulburată de felurite schisme şi (eresii) secte. Tóte aceste secte s'au nascut din „independenţi", şi cea mai principală este „collegianţii" (o fracţiune din „remonstranţi"), carea s'a format nu mult după sinodul din Dordrecht (an 1618), şi are mare asĕmenare cu secta angleza „congregaţionaliştii". In Holandia în anul expirat s'a încins o luptă crâncenă între cele doue direcţiuni religióse ale bisericei dominante reformate — „ortodoxala" şi „liberala". Actuala constituţiune bisericésca din Holandia duréză de la anul 1816, din timpul regeluĭ Vilhelm I, care, întorcêndu-se în acel an din ţerile streine, s'a decis a introduce forma sinodala în biserica din Holandia, ca şi în bisericile anglicana şi luterana. Vilhelm I, regele Holandiei a acordat multe drepturi bisericeĭ, dar urmaşii lui le-au restrâns în mod considerabil, ast-fel ca acum biserica acésta este aprópe absorbita de stat. S'au ridicat vr'o câţi-va ani în urma mai multe voci autorisate, combatênd actuala stare de lucruri, dar din polemica prin organele de publicitate lucrurile n'au mers maĭ departe. Lucrurile în anul trecut au ajuns aşa de departe, în cât profesorul Cuiper, cunoscut prin mai multe scrieri teologice, conlucetorul principal al direcţiunei „autonomice" din biserica holandeza, a propus, ca biserica sa uzeze de tóte mijlócele legale, spre a pune stavila altor mişcari religióse în Holandia, carii negau chiar origina divina a Fundatorului bisericei creştine şi a tutulor dogmelor creştine. Cuiper a reuşit sa înfiinţeḑe „universitatea libera" în Amsterdam, dar mişcarea religiósa, numita „morala". carea nu recunóşte de loc ori-ce dogme, îi pune multe pedici; acest profesor al universitaţei din Amsterdam are acum fórte mulţi adepţi, carii toţi lucra pentru a se acorda mai multe drepturi bisericei.

In *Helveţia*, patria reformatorilor, aseminea se agita cestiunea pentru liberarea bisericei de sub tutela statului, mai ales avêndu-se în vedere, ca, aflându-se biserica în actuala stare, felurite secte progreséza, daramând autoritatea ei; ca şi în bisericile luterane şi reformate din alte state europene şi în Helveţia era viu discutata cestiunea despre unirea tutulor bisericilor creştine într'una; ar fi o mare fericire, déca s'ar realisa acésta salutare ideie.

(Va urma). **Gheorghe P. Samurianu.**

PROCES-VERBAL

Anul 1887 Maiu 26.

Cu Dumnedeéscă ajutorinţa luând sevêrşire edificarea Bisericei cu hramul Sf. Nicolae din Catunul Gârdaneşti de Comuna Ponórale, Plaiul Cloşani, care Biserica acum pentru prima data s'a edificat din temelie preste tot de pétra dupa plan, în citata Catuna Gârdanésa; fiind cea din vechime de lemn ruinată şi ameninţata a cadea, de catre o ruptura de munte, ce s'a facut în apropierea ei.

Facutu-s'a acésta Biserică cu spesele tuturor locuitorilor din Comuna respectiva, precum şi cu ajutorul şi altor bine voitori creştini de prin comunele vecine; iar primii fondatori sunt: D-lui Ioniţa Piciu din Baia de arama care a ajutat cu suma de lei 1000, una mie, Nicolae Ión Delurinţu din acésta Comuna Ponórale cu lei 1000 una mie, Nicolae Niţu Nebunu din Ponórale cu lei 1200 una mie doue-sute, Preotul Mochie Theodorescu parohul al acestei Biserici cu lei 300 trei-sute, Matheiu Hârsovescu din Baia de arama cu lei 100 una suta, Dumitru Bologa din Baia de arama cu lei 100 una suta, D-ei Tiţa (Oprea) N. Tapârdea din Comaneşti cu lei 210 doue sute-dece, Raducan I. Delurinţu din Comaneşti cu lei 140 una suta-patru-deci, Constantin V. Raduica din Ponórale cu lei 50 cinci-deci, Efta Georgescu din Severin cu lei 50 cinci-deci, Preotul Stefan Ión din Baia de arama cu lei 20 doue-deci, Gheorghe Biran din Comaneşti cu lei 80 opt-deci, Luţa Morjan din Ponórale cu lei 50 cinci-deci, Stoica I. Raducan din Ponórale cu lei 50 cinci deci, Vasile Paicu cântareţul acestei Biserici cu lei 50 cinci-deci, Traila Raduica din Ponórale cu lei 40 patru-deci, Vasile R. Nebunu din Ponórale cu lei 50 cinci-deci, Thoma Pamicénu din Ponórale cu lei 50 cinci-deci, Dumitru Negoitescu din Buseştii cu lei 30 trei-deci, Thoma Ţuţuianu din Ponórale cu lei 50 cinci-deci Petre Botea din Ponórale cu lei 70 şépte-deci, Gheorghe Demetrescu Primarul acestei Comune Ponórale cu lei 40 patru deci, Constantin şi Ion Antonie din Ponórale cu lei 70 şépte-deci, Dumitru Trandafir din Ponórale cu lei 40 patru-deci, Pau P. Vîrdole din Ponórale cu lei 30 trei-deci Draghici Popescu din Obarşca cu lei 30 trei-deci, Ión Sibinescu din Ponórale cu lei 50 cinci-deci, Constantin Botea şi Nicolae Boscarii din Bala de sus cu lei 50 cinci-deci, Patru Buran din Ponórale cu lei 30 trei-deci, Barbu Popescu,

cântareţul acestei Biserici cu lei 20 doua-deci şi alţi bine-voitori creştini au oferit diferite ofrande, în bani, lemne, etc.

Biserica acésta s'a edificat cu permisiunea canonica acordata de *Prea Sânţia sa Părintele fost Episcop al acestei Eparchii D. D. Iosif*, cu ordinul No. 487/84, din anul 1884 Martie 20; şi asta-dı 26 Maiu anul 1887 s'a sânţit de sub-semnatul Stefan P. Calăraşanu Protoiereul acestui judeţ Mehedinţi, dupa tóte orânduelile St. nóstre Religiunii ortodoxe a Bisericei Resaritului; cu înalta bine-cuventare şi canonica permisiune acordata de Prea Sânţia Sa Parintele actualul Episcop al acestei Eparchii Rômnicu Noul-Severin D. D. Ghenadie cu ordinul No. 682 din anul curent 1887, pentru ca sa se sevêrşasca într'ensa dumnedeésca jertfa, punêndu-i-se hramul St. Nicolae, pe care-l a avut şi Biserica cea veche, mai adaogându-se şi hramul St. Treime, dupa cerea d-lor ctitori, în primul an al Archipastoriei Prea Sânţiei Sale Parintelui Episcop D. D. Ghenadie, în acésta Eparchie şi în al doue-deci şi un anu de Domnie al Maiestaţei Sale Regelui nostru Carol I-iu şi soţiei sale Regina Elisabeta.

Facutu-s'a acest proces-verbal asta-dı doue-deci şi şése Maiu anul mântuirei una-mie-opt-sute-opt deci şi şépte în Catuna Gârdanésa de Com. Ponórale, Plaiul Cloşani, judeţul Mehedinţi, Regatul România, în trei exemplare de o potriva, în conformitatea instructivelor ordine, dupa ce mai înteiu a fost transcris în frontespiciul sinodicului (condicei) acestei Biserici, înfiinţat în conformitatea Art. 32 Cap. III-a din regulamentul Sf. Sinod „Despre oficiul divin" din cari exemplare: pe unul l-am lasat în Archiva Primariei Comunei respective, spre conservare, pe cel de al douilea şi al treilea le am luat pentru ca pe unul sa-l aşed în Archiva Protoeriei, şi pe altul sa-l înaintez la St. Episcopie a acestei, Eparchii spre cele de cuviinţa, iar Sinodicul menţionat mai sus l-am lasat în primirea Preotului respectiv, spre conservare cu îndatorire a se conforma citatului mai sus articul.

(L. S. P.) Protoereŭ (s) Stefan P. Călărăşanu.

Pentru Conformitate *Pr. N. Ionescu.*

ROMÂNIA

Direcţia Cancel. St. Episcopii Rômnicu Noul-Severin.

Acésta copie fiind conforma cu originalul se atesta.

1887 Iulie 7.

Director *N. G. Protopopescu.*

NB. Priimind din partea venerabilului preot român, Emilian Micu, o serie de acte, relative la „Istoria Episcopiei Rômnicului“ în limba latina, şi pe care ḑice Sf. Sa ca le au decopiat din Arhivul Ces. Regesc Militar din Viena D-lu Profesor Schniller Redacţiunea cu placere le au şi publicat în Numerul present al Jurnalului, dela pagina 546 pana la 561 pentru care 'i exprima mulţamirile sale venerabilului parinte pentru interesul ce pun în culegerea materialului atât de însemnat pentru complectarea Istoriei Bisericei Românilor.

NB. A apărut de sub presă volumul II din **Teologia Dogmatică** de Macarie, tradusa de P. S. Gerasim Timuş Piteşténu şi se afla în deposit la Tipografia cărţilor bisericeştĭ.

Doritoriĭ de a poseda aseminea opera importantă se vor adresa la numita tipografie, trimiţênd 5 leĭ costul carţeĭ plus transportul.